दुप्चेश्वर गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना
(आर्थिक वर्ष २०८१/८२ - २०८३/८४)

"अन्तिम प्रतिवेदन"

मध्यमकालीन खर्च संरचना

दुप्चेश्वर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
समुन्द्रटार, नुवाकोट
बागमती प्रदेश, नेपाल

विषयसूची

विषयसूची II

परिच्छेद – १ 1

परिचय 1

१. पृष्ठभूमि 1

२. मध्यमकालीन खर्च संरचनाको उद्देश्य 2

३. मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया 3

परिच्छेद - २ 4

मध्यमकालीन खर्च संरचना 4

२.१ पृष्ठभूमि 4

३.२ प्रमुख सम्भावना र अवसरहरु 5

३.२.१ प्रमुख अवसरहरु 5

४.२.२ प्रमुख सम्भावनाहरु 5

४.३ प्रमुख समस्या तथा चुनौतीहरु 6

४.३.१ प्रमुख समस्याहरु 6

४.३.२ प्रमुख चुनौतीहरु 6

२.४ सोच, उद्देश्य र रणनीति 7

२.४.१ सोच 7

२.४.२ समष्टिगत लक्ष्य 7

२.४.३ उद्देश्य 7

२.४.४ रणनीतिक स्तम्भ 7

२.४.४ रणनीति 8

२.५ मध्यमकालीन आर्थिक खाका 8

२.६ मध्यमकालीन नतिजा खाका 10

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.७ मध्यमकालीन बजेट खाका 11
२.८ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट 16
२.८.१ प्रशासनिक खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण 16
२.८.२ रणनीतिक स्तम्भको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण 18
२.८.८ विषय क्षेत्रगत विनियोजन तथा बजेट स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण 19
परिच्छेद - ३ 22
आर्थिक क्षेत्र 22
३.१ कृषि तथा पशुपन्छी पालन 22
३.१.१ पृष्ठभूमि 22
३.१.२ समस्या तथा चुनौती 22
३.१.३ सोच 22
३.१.४ उद्देश्य 23
३.१.५ रणनीति 23
३.१.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 23
३.१.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 25
३.१.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 28
३.२ सिँचाइ 28
३.२.१ पृष्ठभूमि 28
३.२.२ समस्या तथा चुनौती 28
३.२.३ सोच 29
३.२.४ उद्देश्य 29
३.२.५ रणनीति 29
३.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 29
३.२.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 30
३.२.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 32
३.३ खाद्य सुरक्षा तथा पोषण 32

मध्यमकालीन खर्च संरचना

३.३.१ पृष्ठभूमि 32
३.३.२ समस्या तथा चुनौती 33
३.३.३ सोच 33
३.३.४ उद्देश्य 33
३.३.५ रणनीति 33
३.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 33
३.३.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 34
३.३.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 35
३.४ सहकारी विकास 35
३.४.१ पृष्ठभूमि 35
३.४.२ समस्या तथा चुनौती 36
३.४.३ सोच 36
३.४.४ उद्देश्य 36
३.४.५ रणनीति 36
३.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 37
३.४.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 37
३.४.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 38
३.५ उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति 38
३.५.१ पृष्ठभूमि 38
३.५.२ समस्या तथा चुनौती 39
३.५.३ सोच 39
३.५.४ उद्देश्य 39
३.५.५ रणनीति 39
३.५.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 39
३.५.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 40
३.५.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 42

मध्यमकालीन खर्च संरचना

३.६ पर्यटन विकास 42
३.६.१ पृष्ठभूमि 42
३.६.२ समस्या तथा चुनौती 43
३.६.३ सोच 43
३.६.४ उद्देश्य 43
३.६.५ रणनीति 43
३.६.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 43
३.६.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 44
३.६.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 47
३.७ श्रम, रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा 47
३.७.१ पृष्ठभूमि 47
३.७.२ समस्या तथा चुनौती 47
३.७.३ सोच 48
३.७.४ उद्देश्य 48
३.७.५ रणनीति 48
३.७.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 48
३.७.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 49
३.७.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 50
परिच्छेद – ४ 51
सामाजिक क्षेत्र 51
४.१ स्वास्थ्य तथा पोषण 51
४.१.१ पृष्ठभूमि 51
४.१.२ समस्या तथा चुनौती 51
४.१.३ सोच 52
४.१.४ उद्देश्य 52
४.१.५ रणनीति 52

मध्यमकालीन खर्च संरचना

४.१.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 52

४.१.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 54

४.१.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 56

४.२ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि 56

४.२.१ पृष्ठभूमि 56

४.२.२ समस्या तथा चुनौती 56

४.२.३ सोच 57

४.२.४ उद्देश्य 57

४.२.५ रणनीति 57

४.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 58

४.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 59

४.२.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 62

४.३ युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन 62

४.३.१ पृष्ठभूमि 62

४.३.२ समस्या तथा चुनौती 63

४.३.३ सोच 63

४.३.४ उद्देश्य 63

४.३.५ रणनीति 63

४.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 63

४.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 64

४.३.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 65

४.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग 66

४.४.१ पृष्ठभूमि 66

४.४.२ समस्या तथा चुनौती 66

४.४.३ सोच 66

४.४.४ उद्देश्य 67

मध्यमकालीन खर्च संरचना

४.४.५ रणनीति 67

४.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 67

४.४.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 69

४.४.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 70

४.५ खानेपानी तथा सरसफाइ 70

४.५.१ पृष्ठभूमि 70

४.५.२ समस्या तथा चुनौती 71

४.५.३ सोच 71

४.५.४ उद्देश्य 71

४.५.५ रणनीति 71

४.५.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 71

४.५.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 72

४.५.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 73

४.५ संस्कृति संरक्षण र विकास 73

४.५.१ पृष्ठभूमि 73

४.५.२ समस्या तथा चुनौती 74

४.५.३ सोच 74

४.५.४ उद्देश्य 74

४.५.५ रणनीति 74

४.५.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 74

४.५.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 75

४.५.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 75

परिच्छेद – ५ 76

पूर्वाधार क्षेत्र 76

५.१ भवन, आवास, बस्ती तथा सहरी विकास 76

५.१.१ पृष्ठभूमि 76

मध्यमकालीन खर्च संरचना

५.१.२ समस्या तथा चुनौती 76
५.१.३ सोच 76
५.१.४ उद्देश्य 76
५.१.५ रणनीति 77
५.१.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 77
५.१.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 78
५.१.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 79
५.२ सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था 79
५.२.१ पृष्ठभूमि 79
५.२.२ समस्या तथा चुनौती 80
५.२.३ सोच 80
५.२.४ उद्देश्य 80
५.२.५ रणनीति 80
५.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 81
५.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 82
५.२.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 84
५.३ जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा 84
५.३.१ पृष्ठभूमि 84
५.३.२ समस्या तथा चुनौती 84
५.३.३ सोच 84
५.३.४ उद्देश्य 84
५.३.५ रणनीति 85
५.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 85
५.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 85
५.३.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 86
५.४ सूचना तथा सञ्चार 86

मध्यमकालीन खर्च संरचना

५.४.१ पृष्ठभूमि 86
५.४.२ समस्या तथा चुनौती 87
५.४.३ सोच 87
५.४.४ उद्देश्य 87
५.४.५ रणनीति 87
५.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 87
५.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 88
५.४.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 89
परिच्छेद – ६ 90
वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र 90
६.१ वन तथा जैविक विविधता 90
६.१.१ पृष्ठभूमि 90
६.१.२ समस्या तथा चुनौती 90
६.१.३ सोच 91
६.१.४ उद्देश्य 91
६.१.५ रणनीति 91
६.१.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 91
६.१.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 92
६.१.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 93
६.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन 93
६.२.१ पृष्ठभूमि 93
६.२.२ समस्या तथा चुनौती 94
६.२.३ सोच 94
६.२.४ उद्देश्य 94
६.२.५ रणनीति 94
६.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 94

मध्यमकालीन खर्च संरचना

६.२.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 95

६.२.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष........ 96

६.३ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन 96

६.३.१ पृष्ठभूमि 96

६.३.२ समस्या तथा चुनौती 96

६.३.३ सोच........ 97

६.३.४ उद्देश्य 97

६.३.५ रणनीति........ 97

६.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य........ 97

६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 98

६.३.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष........ 99

६.४ विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता........ 99

६.४.१ पृष्ठभूमि 99

६.४.२ समस्या तथा चुनौती 100

६.४.३ सोच........ 101

६.४.४ उद्देश्य 101

६.४.५ रणनीति........ 101

६.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य........ 101

६.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 102

६.४.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष........ 103

परिच्छेद – ७........ 104

संस्थागत सुशासन तथा व्यवस्थापन 104

७.१ कानून, न्याय तथा सुशासन........ 104

७.१.१ पृष्ठभूमि 104

७.१.२ समस्या तथा चुनौती 104

७.१.३ सोच........ 104

मध्यमकालीन खर्च संरचना

७.१.४ उद्देश्य 105
७.१.५ रणनीति 105
७.१.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 105
७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान 106
७.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 106
७.१.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 108
७.२ संगठनात्मक विकास 108
७.२.१ पृष्ठभूमि 108
७.२.२ समस्या तथा चुनौती 109
७.२.३ सोच 109
७.२.४ उद्देश्य 109
७.२.५ रणनीति 109
७.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 110
७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान 111
७.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 111
७.२.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 113
७.३ स्रोत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन 113
७.३.१ पृष्ठभूमि 113
७.३.२ समस्या तथा चुनौती 113
७.३.३ सोच 114
७.३.४ उद्देश्य 114
७.३.५ रणनीति 114
७.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 114
७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान 115
७.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 115
७.३.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 117

मध्यमकालीन खर्च संरचना

७.४ मानव संसाधन तथा सेवा प्रवाह 117
७.४.१ पृष्ठभूमि 117
७.४.२ समस्या तथा चुनौती 117
७.४.३ सोच 118
७.४.४ उद्देश्य 118
७.४.५ रणनीति 118
७.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य 118
७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान 119
७.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण 119
७.४.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष 121

मध्यमकालीन खर्च संरचना

परिच्छेद – १

परिचय

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले नेपालमा तीन तहको सरकारको व्यवस्था गरेको छ। संविधान अनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूको व्यवस्थाको साथ साथै यसका एकल र साझा अधिकार तथा जिम्मेवारीहरू तोकिएका छन् । यी तीनै तहका सरकारहरूले आफ्नो क्षेत्रका कार्यहरू कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक पर्ने श्रोत साधानहरूको व्यवस्था समेत गरेको छ। संघीय सरकारले प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूलाई आर्थिक स्रोतहरू संकलन तथा वितरण गर्नका लागि अधिकार प्रदान गरेको छ। साथै संघ तथा प्रदेश सरकारले स्थानीय सरकारहरू (गाउँपालिका र नगरपालिका) लाई वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदानको रुपमा पनि बजेट उपलब्ध गराउने व्यवस्था रहेको छ । साथै स्थानीय सरकारहरूले स्थानीय आवश्यकताहरूलाई दीर्घकालीन रणनीतिक, आवधिक र वार्षिक योजनाहरू तयार गरी सोही बमोजिम उपलब्ध स्रोत साधनहरूको उपलब्धताको आधारमा खर्च गर्ने गर्दछ । आवधिक विकास योजना सामान्यतः ५ वर्षका लागि तयार गरी कार्यान्वयन गरिन्छ । यस आवधिक विकास योजनाका रणनीति तथा कार्यनीति अन्तरगतका कार्यक्रमहरूलाई वार्षिक रुपमा नीति, योजना तथा कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गरिन्छ। नेपाल सरकारले आवधिक योजना र वार्षिक योजनाका बीचमा तदात्म्यता कायम गरी आवधिक योजनाका लक्ष्यहरू हाँसिल गर्न सहजता तथा प्रभावकारिता कायम गर्नका लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना (Medium Term Expenditure Framework - MTEF) तर्जुमा तथा लागू गर्न अनिवार्य गरेको छ।

नेपालमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा आर्थिक वर्ष २०५९/६० देखि अवलम्बन गरिएको हो। मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी र कार्यान्वयनवाट सरकारको कोषमा उपलब्ध सीमित आर्थिक स्रोतलाई प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा विनियोजन तथा लगानी गर्न पारदर्शी र मितब्ययी खर्च प्रणाली तथा वित्तीय सुशासन प्रवर्द्धन जस्ता कार्यमा टेवा पुग्दछ । यसकारण अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ ले स्थानीय तहले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न अनिवार्य

गरेको छ। स्थानीय तहहरूमा आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न र सबै गाउँ/गाउँपालिकाहरूमा एकरुपता कायम गर्नका लागि राष्ट्रिय योजना आयोगद्वारा "स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८" र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले "स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८" लागू गरेको छ। यिनै दिग्दर्शनहरूमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्ने विधि उल्लेख भएको छ। यसले स्थानीय तहको वित्तीय स्रोत परिचालनमा बैज्ञानिकता ल्याई आय अनुमान तथा खर्च बजेट तर्जुमा गर्न टेवा पुऱ्याउने अपेक्षा राखेको छ। यस गाउँपालिकामा स्थानीय योजना तथा बजेटलाई सुव्यवस्थापन गर्नका लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ।

२. मध्यमकालीन खर्च संरचनाको उद्देश्य

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मुख्य उद्देश्य गाउँपालिकाको आवश्यकता, नीति, आवधिक विकास योजनाका दिर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य तथा रणनीतिक कार्यक्रमहरूलाई उपलब्ध सीमित स्रोत साधानहरूको आधारमा वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट बीचमा तालमेल गराई सार्वजनिक खर्च प्रणालीमा वित्तीय अनुशासन कायम गर्न टेवा पुऱ्याउने हो। यसको विशिष्ट उद्देश्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन् :

क) गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना र वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम बीच तादाम्यता कायम गरी सीमित स्रोत साधनहरूको लगानीलाई नतिजामूखी बनाउनु,

ख) बहुवर्षीय आयोजनाहरूको निरन्तरता र अन्य योजनाहरूलाई रणनीतिक प्राथमिकताको आधारमा छनौट तथा स्रोत सुनिश्चित गर्नु,

ग) गाउँपालिकालाई प्राप्त हुन सक्ने आन्तरिक र वाह्य स्रोतहरूको यथार्थपरक अनुमान गरी बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्नु,

घ) गाउँपालिकामा प्राप्त हुने स्रोतहरूको रणनीतिक क्षेत्रमा निश्चित प्रतिशत विनियोजन तथा खर्च गर्ने वित्तीय अनुशासन स्थापना गर्नु।

३. मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया

यस गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाको क्रममा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा उपलब्ध गराएको "स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८" र राष्ट्रिय योजना आयोगले उपलब्ध गराएको "स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८" अनुसारका विधिहरू अवलम्बन गरिएको छ। यस क्रममा देहायका कार्यहरू गरिएको थियोः

क) गाउँपालिकाको चालु आवधिक योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रमहरूको समीक्षा गरिएको थियो।

ख) स्रोत अनुमान तथा बजेट निर्धारण समितिको नेतृत्वमा आगामी ३ वर्षको आयव्ययको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ।

ग) स्रोत अनुमान तथा बजेट निर्धारण समितिले तयार गरेको आगामी ३ वर्षको आय तथा व्ययको अनुमान तथा प्रक्षेपण र विषयक्षेत्र तथा उप क्षेत्रगत बजेट सीमा तथा मार्गदर्शनलाई कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गराई विषयगत शाखा/उपशाखा र वडा कार्यालयहरूमा पठाइएको थियो। यसरी स्वीकृत भएको खर्च अनुमानमा चालु, पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्था सम्बन्धी विषय समावेश गरिएको थियो।

घ) मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्राप्त भएको बजेट सीमा र मार्गदर्शनभित्र रही हरेक शाखा/उपशाखाले विषयक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गरेको थियो।

ङ) शाखा/उपशाखाहरूले तयार गरेको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदाहरू विषयगत योजना तर्जुमा समितिहरूमा दफाबार छलफल गरी विषय क्षेत्रगत खर्च संरचना तयार गरिएको थियो।

च) विषयगत समितिबाट प्रस्ताव भएका विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम र आयोजनाहरूको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहितको विषयगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको एकीकृत मस्यौदा गाउँपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले तयार गरेको थियो।

छ) मध्यमकालीन खर्च संरचनाको एकीकृत मस्यौदा कार्यपालिका सदस्यहरू तथा सबै शाखा उपशाखाहरूमा अध्ययनका लागि उपलब्ध गराई प्राप्त भएको पृष्ठपोषण र सुझावहरूलाई समावेश गरी सोको अन्तिम रुप दिइएको थियो।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

परिच्छेद - २

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१ पृष्ठभूमि

मध्यमकालीन खर्चसंरचनामा पहिलो आर्थिक वर्षमा बजेटको वास्तविक स्रोत र खर्चको अनुमान हुन्छ भने त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षका लागि स्रोत र खर्चको प्रक्षेपण गरिन्छ । पहिलो वर्षको बजेट कार्यान्वयन भएपछि उपलब्धि समीक्षा गरी बाँकी दुई वर्षको प्रक्षेपित अनुमान परिमार्जन एवम् थप एक वर्षको बजेट प्रक्षेपण गरिन्छ । यसरी मध्यमकालीन खर्च संरचनामा चक्रीय हिसाबले प्रत्येक वर्ष तीन वर्षको बजेटको आंकलन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसबाट मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र व्यावहारिक बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । तसर्थ सरकारसँग उपलब्ध सीमित स्रोत साधनको प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा समुचित उपयोग गर्नका लागि मध्यमकालीन खर्च संरचनाले सहयोग गर्दछ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा चालु आवधिक योजनाको आधारमा उत्पादन, रोजगारी, आय र लगानी लगायतका परिसूचक समावेश गरी मध्यमकालीन आर्थिक खाका (Medium Term Financial Framework - MTFF) तयार गरिन्छ । संघीय सरकार र प्रदेश सरकारवाट स्थानीय तहलाई विभिन्न शिर्षकहरूमा प्राप्त हुने अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँटका रकम, आन्तरिक आय र अन्य स्रोतवाट हुने आयको आंकलन गरी स्थानीय तहको नीति र प्राथमिकताको आधारमा कार्यक्रम तथा आयोजनागत रुपमा खर्चको अनुमान सहितको मध्यमकालीन बजेट खाका (Medium Term Budgetory Framework - MTBF) तयार गरिन्छ । यो खाका तयारीको क्रममा विनियोजन गरिएको बजेट र कार्यक्रमको कार्यान्वयनबाट तीन वर्षमा हुने प्रतिफलको अनुमान गरी मध्यमकालीन नतिजा खाका (Medium Term Result Framework - MTRF) तयार गरिन्छ । यस खाकाको उपयोगवाट नतिजामूखी योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको अवधारणालाई सफल प्रयोग गर्नका लागि मद्दत पुग्दछ ।

स्थानीय सरकारहरूको वित्तीय आवश्यकताको प्रकृति र आकार फरक फरक रहेको छ । साथै हरेक स्थानीय सरकारको समयसापेक्ष भौतिक, मानवीय क्षमता, सामाजिक सांस्कृतिक र आर्थिक समृद्धिका लागि विकास

कार्यक्रमको मागअनुसार उक्त कार्यहरू कार्यान्वयन गर्नका लागि वित्तीय आवश्यकता दिनानुदिन बढ्दो छ। यही स्थानीय परिवेश अनुसारका वित्तीय आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्नका लागि संविधान र कानुनहरूमा व्यवस्था भएअनुसार स्थानीय राजस्वका स्रोतहरू पहिचान तथा परिचालन गर्नका लागि सोको उपयुक्त योजना तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन आजको आवश्यकता रहेको छ। तसर्थ यस गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना यहाँको भौगोलिक, आर्थिक तथा सामाजिक पूर्वाधार, वर्तमान विकासको अवस्था र आवधिक योजना (२०८१/८२ – २०८५/८६) को आधारमा तयार गरिएको छ।

३.२ प्रमुख सम्भावना र अवसरहरु

३.२.१ प्रमुख अवसरहरु

क) गाउँपालिकाले स्थानीय सरकारको हैसियतले विभिन्न राजनैतिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक अधिकारहरुको उपयोग गर्न सकिने स्थिति रहेको,

ख) गाउँपालिका क्षेत्रको जमिन र हावापानी कृषि तथा पशुपालनलाई उपयुक्त रहेको हुँदा यो क्षेत्रलाई गाउँपालिकाको प्रमुख आम्दानीको स्रोत बनाउन सकिने,

ग) यस गाउँपालिकाभित्र रमणीय, भौगोलिक, साँस्कृतिक तथा धार्मिक महत्व बोकेको स्थानहरु भएकोले यसलाई पर्यटनसँग जोडी स्थानीय आय र रोजगारी बढाउन सकिने,

घ) गाउँपालिकाका सबै वडाहरुमा सडक सञ्जाल, सञ्चार तथा विद्युतीकरण जस्ता आधारभूत पूर्वाधाहरुको सुविधा पुगेको,

ङ) जलस्रोत, ढुङ्गा खानी, नदीजन्य पदार्थहरु आदि जस्ता प्राकृतिक स्रोतको लाभ लिन सकिने।

४.२.२ प्रमुख सम्भावनाहरु

क) यस गाउँपालिकामा उन्नत तथा अर्गानिक खेतीलाई व्यावसायिकरुपमा बढाउन सकिने,

ख) गाउँपालिकामा खेतीयोग्य भूमि, वगर, चरनयोग्य क्षेत्र प्रसस्त मात्रामा रहेको हुँदा पशुपालनको अधिक सम्भावना रहेको,

मध्यमकालीन खर्च संरचना

ग) यस गाउँपालिकाको जमिन र हावापानी फलफुल तथा तरकारी उत्पादनका लागि पनि त्यत्तिकै उपयुक्त भएको हुँदा व्यावसायिक तरकारी तथा फलफुल खेती गर्न सकिने सम्भावना रहेको,

घ) पर्टकीय क्षेत्र, पुरातात्विक क्षेत्र तथा हिमाली दृश्यावलोकन गर्न सकिने भएको हुँदा पर्यटन विकास गर्न सकिने सम्भावना रहेको,

४.३ प्रमुख समस्या तथा चुनौतीहरु

दुप्चेश्वर गाउँपालिकाको समग्र विकासमा देहायका चुनौतीहरु रहेका छन्:

४.३.१ प्रमुख समस्याहरु

क) दीर्घकालीन सोचका साथ योजनाबद्ध विकासको अभ्यासमा कमी रहनु,

ख) कृषि तथा पशुपालनको क्षेत्र अझै परम्परागत तथा निर्वाहमुखी अवस्थामै रहनु,

ग) कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको बजारीकरण तथा उचित भण्डारणको व्यवस्था नहुनु,

घ) सिँचाई पूर्वाधार पर्याप्त नहुनु र भएका सिँचाई पूर्वाधार समेत समयमा मर्मत सम्भार हुन नसक्नु,

ङ) पर्यटकीय पूर्वाधार विकास गरी पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रमहरुमा कमी,

च) सामुदायिक विद्यालयहरुमा शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न कठिनाइ हुनु र बालबालिका घट्दै जानु,

छ) विशेषज्ञ जनशक्ति तथा पर्याप्त उपकरण सहितको स्वास्थ्य संस्थाहरुको अभाव हुनु,

ज) लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा अपेक्षाकृत प्रगति हुन नसक्नु,

झ) दिगो भौतिक पूर्वाधारको अवधारणा विकास भै लागू नहुनु,

ञ) सडक सञ्जालहरुको अपेक्षाकृत विकास हुन नसक्नु,

ट) भु-क्षय र पहिरो आदि प्रकोपको समस्या रहेको,

ठ) विपद् व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन, वातावरण संरक्षणका लागि संस्थागत संरचना तयार नहुनु।

४.३.२ प्रमुख चुनौतीहरु

क) परम्परागत कृषि तथा पशुपन्छीपालनमा व्यावसायीकरण गर्नु,

ख) घरेलु तथा साना व्यवसायहरु बजार प्रतिस्पर्धामा टिकाउनु र दिगोरुपमा सञ्चालन गर्नु,

मध्यमकालीन खर्च संरचना

ग) सामुदायिक विद्यालयहरुमा शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्नु,

घ) गाउँपालिकाका कच्ची सडकहरुलाई दिगो र सर्वयाम बनाउनु,

ङ) आय आर्जन तथा रोजगारीको अवसर बढाई बसाइँ सराइ रोक्नु,

च) युवाहरुलाई विदेश पलायनबाट रोकी स्थानीय स्तरमै रोजगार तुल्याउनु,

छ) गाउँपालिकाको कार्यसम्पादन प्रभावकारी र नतिजामुखी तुल्याउनु ।

२.४ सोच, उद्देश्य र रणनीति

गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना (२०८१/८२ – २०८५/८६) मा राखिएका सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिहरू देहाय अनुसार दिइएको छः

२.४.१ सोच

"कृषि, संस्कृति, पर्यटन र पूर्वाधार सन्तुलित विकास दुप्चेश्वरको आधार"

२.४.२ समष्टिगत लक्ष्य

"कृषि, पर्यटन, संस्कृति तथा पूर्वाधारको माध्यमबाट सन्तुलित विकास सहितको समृद्ध दुप्चेश्वरको मार्ग तय गर्ने"

२.४.३ उद्देश्य

क) कृषि तथा पशुपालनलाई विविधिकरण गरी व्यवसायिक बनाउनु,

ख) स्थानीय उत्पादन, रोजगारी र आयमा दिगो वृद्धि गर्नु,

ग) सुशिक्षित, स्वस्थ र आत्मनिर्भर जनशक्ति तयार गर्नु,

घ) सुरक्षित तथा व्यवस्थित बसोबास र सहज यातायात सुविधा सुनिश्चित गर्नु,

ङ) जल, जंगल र जमिनको दिगो संरक्षण र विपदको उत्थानशील व्यवस्थापन गर्नु,

च) गाउँपालिकाको संरचना तथा प्रणाली,कार्यसम्पादन र जवाफदेहिताको स्तर वृद्धि गर्नु ॥

२.४.४ रणनीतिक स्तम्भ

हाल कार्यान्वयनमा रहेको आवधिक गाउँपालिका विकास योजनाको आधारमा यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधिलाई गाउँपालिकाको रणनीतिक स्तम्भहरू देहाय अनुसार रहने छन्:

क) कृषि, उद्योग र पर्यटन विकास,

ख) शिक्षा, स्वास्थ्य र संस्कृति विकास,

ग) सामाजिक तथा आर्थिक पूर्वाधार विकास,

घ) वन तथा वातावरणको संरक्षण तथा विपद जोखिम न्यूनीकरणका लागि सक्षमता विकास,

ङ) संस्थागत क्षमता र सुशासन ।

२.४.४ रणनीति

क) कृषि तथा पशुपालनलाई व्यावसायिक र उपयुक्त प्रविधियूक्त तुल्याई उत्पादन बढाउने,

ख) लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरूको संरक्षण तथा विकास गरी रोजगारी तथा आय वृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने,

ग) मझौला तथा ठुला उद्योगहरू स्थापना र सञ्चालनमा सहज वातावरण सिर्जना गर्ने,

घ) गाउँपालिकाका पर्यटन सम्भाव्य स्थानहरूमा पूर्वाधार विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने,

ङ) गाउँपालिकाबासीलाई आधारभूत शिक्षा र स्वास्थ्यमा पहुँच बढाउने,

च) रणनीतिक महत्वका सडक पुल भवन तथा अन्य पूर्वाधार विकास गर्ने,

छ) गाउँपालिकाबासीलाई वन तथा वातावरणको संरक्षण तथा विपद जोखिम न्यूनीकरणमा सचेत र जिम्मेवार बनाउने,

ज) मानव संसाधन तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,

झ) गाउँपालिकामा सुशासन स्थापनाका लागि विधिको शासन, जवाफदेहिता, पारदर्शिता, समावेशीता, निस्पक्षता आदि प्रवर्द्धन गर्ने ।

२.५ मध्यमकालीन आर्थिक खाका

तालिका १: मध्यमकालीन आर्थिक खाका

क्र स	क्षेत्र	आ.व. (८२/२०८१)	आ.व. (८३/२०८२)	आ.व. (८४/२०८३)	जम्मा लागत
क	**आर्थिक विकास क्षेत्र**	**११४,३५०**	**११३,२५०**	**११५,९००**	**३४३,५००**
1	व्यवसायिक कृषि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४८,६५०	४५,४००	५५,१५०	१४९,२००

मध्यमकालीन खर्च संरचना

2	खाद्य तथा पोषण	२,६५०	२,६५०	२,६५०	७,९५०
3	सिंचाई	२६,७५०	२८,९००	१६,७००	७२,३५०
4	उद्योग, व्यापार,व्यवसाय तथा आपूर्ति	८,९५०	१०,१५०	११,२५०	३०,३५०
5	श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा	२,७००	२,७००	२,७००	८,१००
6	पर्यटन विकास	२२,४५०	२२,२५०	२६,०५०	७०,७५०
7	वित्तीय संस्था तथा सहकारी परिचालन	२,२००	१,२००	१,४००	४,८००
ख	**सामाजिक विकास क्षेत्र**	**३५,५८५**	**३४,९९५**	**३३,१३५**	**१०३,७१५**
1	स्वास्थ्य तथा पोषण	९,४५०	९,५००	७,८५०	२६,८००
2	शिक्षा विज्ञान र नवप्रवर्तन	१३,०५०	१२,३५०	९,९००	३५,३००
3	खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता	५,४५०	६,२१०	६,१००	१७,७६०
4	महिला तथा वालवालिका तथा लक्षित वर्ग	४,०६०	३,२१०	३,३१०	१०,५८०
5	युवा तथा खेलकुद	३,५७५	३,७२५	५,९७५	१३,२७५
ग	**पूर्वाधार विकास क्षेत्र**	**५७७,७५०**	**६२९,७२०**	**६७९,५००**	**१,८८६,९७०**
1	बस्ती, आवास, भवन तथा सार्बजनिक निर्माण	१३,६००	११,९००	१४,७००	४०,२००
2	सडक तथा पुल	५५७,४००	६११,२००	६५७,५५०	१,८२६,१५०
3	जल श्रोत बिध्युत तथा बैकल्पिक उर्जा	५,२००	४,९५०	४,६००	१४,७५०
4	सूचना, संचार तथा प्रविधि विकास	१,५५०	१,६७०	२,६५०	५,८७०
घ	**वन वातावरण र विपद् व्यवस्थापन**	**२२,५८०**	**२१,२७०**	**२१,०५०**	**६४,९००**
1	वन तथा जैविक बिबिधता र खनिज सम्पदा	५,२३०	५,२७०	५,३५०	१५,८५०
2	भूसंरक्षण- तथा जलाधार व्यवस्थापन	६,२००	६,६००	६,०००	१८,८००
3	वातावरण संरक्षण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	५,२००	४,४५०	४,४५०	१४,१००
4	विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशिलता	५,९५०	४,९५०	५,२५०	१६,१५०
ङ	**संस्थागत विकास**	**२८,०७०**	**२०,६७०**	**१६,७४०**	**६५,४८०**
1	संस्थागत क्षमता विकास तथा सेवा प्रवाह	१९,०७०	१५,७७०	१२,६४०	४७,४८०
2	वित्तीय सुशासन	१,३००	६००	१,३००	३,२००
3	स्रोत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन	७,७००	४,३००	२,८००	१४,८००
जम्मा लागत अनुमान		**७७८,३३५**	**८१९,९०५**	**८६६,३२५**	**२,४६४,५६५**

२.६ मध्यमकालीन नतिजा खाका

तालिका २: मध्यमकालीन नतिजा खाका

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	मध्यम कालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
क	आर्थिक विकास					
१	प्रति व्यक्ति राष्ट्रिय आय	अमेरिकी डलर	-	१४००	१४५०	१५००
२	मानव सम्पत्ति सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	-	७८	८०	८१
३	आर्थिक वृद्धि दर	प्रतिशत	-	५.५	७	८
४	गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसङ्ख्या (निरपेक्ष गरिबी)	प्रतिशत	-	१२	११	१०
५	बहुआयमिक गरिबीको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	१७.५	१७	१६.५
६	सम्पत्तिमा आधारित आर्थिक असमानता (जिनी गुणक)	गुणक	-	०.३४	०.३३	०.३२
७	आम्दानीको माथिल्लो १० र तल्लो ४० प्रतिशत जनसङ्ख्याको अनुपात	अनुपात	-	१	०.९९	०.९८
ख	सामाजिक विकास					
१	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	-	०.५३	०.५५	०.५८
२	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	-	७१.	७१.४	७१.८
३	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	-	९६.९५	९७.५	९८.२
४	साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	-	९६.५	९७.१	९७.०६
५	लैंगिक विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	-	०.९२९	०.९३१	०.९३५
ग	पूर्वाधार तथा सहरी विकास					
१	३० मिनेटसम्मको दुरीमा यातायात पहुँच गरेको घरधुरी	प्रतिशत	-	७८	८१	८४
२	सडक घनत्व	कि मि / वर्ग कि मि	-	२.५	२.६	२.७
३	इन्टरनेटको पहुँच प्राप्त जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	४५	४९	५४
घ	वन वातावरण र विपद व्यवस्थापन					
१	सामुदायिक वनवाट लाभान्वित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	७२	७४	७८

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२	उर्जा उपभोगमा नविकरणीय उर्जाको अनुपात	प्रतिशत	-	७	९	१२
३	विपद घट्नावाट मृत्यु भएको जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	-	०	०	०
४	विपद घट्नावाट प्रभावित परिवार सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	०	०	०
ङ	सुशासन तथा संस्थागत विकास					
१	संस्थागत क्षमता प्राप्ताङ्क (LISA)	प्रतिशत	-	६८	७३	७८
२	लैंससास परीक्षण प्राप्ताङ्क (GESI Audit)	प्रतिशत	-	६०	६५	७०
३	नागरिक सन्तुष्टिको सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	-	६०	६५	७०
४	जवाफदेहिता सूचकाङ्क (Accountability Index)	सूचकाङ्क	-	६०	६५	७०
५	वित्तीय जोखिम मूल्यांकन प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	-	६०	६५	७०

२.७ मध्यमकालीन बजेट खाका

मध्यमकालीन बजेट खाका देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

मध्यमकालीन खर्च संरचना

तालिका ३: मध्यमकालीन बजेट खाका

क्र सं	बजेटको स्रोत	आगामी ३ वर्षको स्रोत अनुसार प्रक्षेपण रकम रु (हजारमा)						
		प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८३/८४)	तीन वर्षको जम्मा
	आय	**१००**	**५६७,९३३**	**१००**	**५८८,६६२**	**१००**	**६१०,२६२**	**१,७६६,८५८**
१	आन्तरिक स्रोत	४.६५	२६,४१९	४.६३	२७,२७८	४.६३	२८,२७९	८१,९७६
२	राजस्व बाँडफाँट	१९.१३	१०८,६२१	१९.१३	११२,६०७	१९.१३	११६,७३९	३३७,९६६
३	रोयल्टी बाँडफाँट	०.८९	५,०२८	०.८९	५,२१३	०.८९	५,४०४	१५,६४५
४	संघीय सरकारवाट प्राप्त हुने अनुदान	५७.८७	३२८,६६७	५७.८८	३४०,७२७	५७.८८	३५३,२२९	१,०२२,६२३
५	प्रदेश सरकारवाट प्राप्त हुने अनुदान	१५.०९	८५,६९८	१५.०९	८८,८४३	१५.०९	९२,१०३	२६६,६४४
६	विविध आय	२.३८	१३,५००	२.३८	१३,९९५	२.३८	१४,५०९	४२,००४

राजस्व संकेत नं	बजेटको स्रोत	आ. व. २०७९/८०	औषत वार्षिक आय रु (गत तीन आ.व. को)	आगामी ३ वर्षको स्रोत अनुसार प्रक्षेपण रकम रू			
				प्रथम वर्ष (२०८१/८२)	दोस्रो वर्ष (२०८२/८३)	तेस्रो वर्ष (२०८३/८४)	तीन वर्षको जम्मा
	आन्तरिक स्रोत	**१४,३५१,५४७**	**८,२३५,९००**	**२६,४१९,०२५**	**२७,२७७,९५९**	**२८,२७८,८९४**	**८१,९७५,८७७**
११३१३	सम्पत्ति कर		-	१,५००,०००	१,५५५,०४१	१,६१२,१०१	४,६६७,१४२
११३१४	भूमिकर (मालपोत)	१,५५६,१२५	१,८५२,६१८	१,९२०,५९८	१,९९१,०७२	२,०६४,१३३	५,९७५,८०३
११३२१	घर बहाल कर	१,६०८,५१५	६८३,७६६	१,६६७,५३८	१,७२८,७२६	१,७९२,१६०	५,१८८,४२४
११६१०	व्यवसायले भूक्तानी गर्ने	३३,२००	१६,१५०	७,५००,०००	७,७७५,२०४	८,०६०,५०७	२३,३३५,७११
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर	१०२,८००		१०६,५७२			१०६,५७२
११६९१	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर		४५,७४०	४७,४१८	४९,१५८	५०,९६२	१४७,५३९
१४२१३	अन्य विक्रीबाट प्राप्त		-	१,०००,०००	१,०३६,६९४	१,०७४,७३४	३,१११,४२८
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	१०,३९२,२१२	३,९७०,२८८	१०,७७३,५४३	११,१६८,८६६	११,५७८,६९५	३३,५२१,१०४
१४२२४	परिक्षा शुल्क	१५,०००	५,०००	१५,५५०	१६,१२१	१६,७१३	४८,३८४
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	१११,७००	४१९,७४८	४३५,१५०	४५१,११७	४६७,६७०	१,३५३,९३७
१४२४२	नक्सा पास दस्तुर	१३,९२५	६६,४६१	६८,९००	७१,४२८	७४,०४९	२१४,३७६
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	२८२,५७०	२४०,८१५	२९२,९३९	३०३,६८८	३१४,८३१	९११,४५७
१४२४४	व्यक्तिगत घट्ना दर्ता दस्तुर	१६७,४००	९४,७४०	१७३,५४३	१७९,९११	१८६,५१२	५३९,९६५
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	६८,१००	२३,८६७	७०,५९९	७३,१८९	७५,८७५	२१९,६६३
१४२४९	अन्य दस्तुर		८६,४४३	८९,६१५	९२,९०३	९६,३१२	२७८,८२९
१४५२९	अन्य राजस्व (विविध आय)		७३०,२६५	७५७,०६२	७८४,८४१	८१३,६४०	२,३५५,५४३
	राजश्व बाँडफाँड	**७१,४२९,२८०**	**७९,१२४,६३६**	**१०८,६२०,८२५**	**११२,६०६,५४६**	**११६,७३८,५१९**	**३३७,९६५,८९१**
११४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मूल्य अभिबृद्धि कर	५२,८२२,२२३	५६,२२४,३६३	५८,२८७,४५४	६०,४२६,२४७	६२,६४३,५२२	१८१,३५७,२२३
११४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्त :शु शुल्क		५,८२९,६३६	६,०४३,५४८	६,२६५,३१०	६,४९५,२०८	१८,८०४,०६६
१४१७८	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१८,६०७,०५८	१७,०७०,६३६	१९,२८९,८२३	१९,९९७,६४२	२०,७३१,४३३	६०,०१८,८९८
१४१५७	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने दहत्तर बहत्तरको विक्रि बाट प्राप्त हुने आय		-	२५,०००,०००	२५,९१७,३४७	२६,८६८,३५६	७७,७८५,७०३
	रोयल्टी बाँडफाँट	**-**	**२७,२४४**	**५,०२८,२३४**	**५,२१२,७४०**	**५,४०४,०१६**	**१५,६४४,९९०**
१४१७१	वन रोयल्टी	-	२७,२३५	२८,२३४	२९,२७०	३०,३४५	८७,८४९
१४१७३	विद्युत (जलस्रोत) रोयल्टी	-	-	५,०००,०००	५,१८३,४६९	५,३७३,६७१	१५,५५७,१४१
	संघीय सरकारवाट प्राप्त हुने अनुदान	**३०८,५७२,२७३**	**३०२,०४३,४०६**	**३२८,६६६,७४८**	**३४०,७२६,८१०**	**३५३,२२९,४०३**	**१,०२२,६२२,९६१**

१३३११	वित्तिय समानिकरण अनुदान	८७,३२०,०००	८८,२७३,३३३	९१,५१२,४२६	९४,८७०,३७३	९८,३५१,५३६	२८४,७३४,३३४
१३३१२	सर्शत अनुदान चालु	१९७,९१६,२७३	१९०,९१६,७९३	२०५,१७८,५९१	२१२,७०७,३९३	२२०,५१२,४५५	६३८,३९८,४३९
१३३१३	सर्शत अनुदान पुँजिगत	१६,३३६,०००	१०,२४५,३३३	१६,९३५,४३१	१७,५५६,८५८	१८,२०१,०८८	५२,६९३,३७८
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजिगत		५,०००,०००	५,१८३,४६९	५,३७३,६७१	५,५७०,८५२	१६,१२७,९९३
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु		२,५०७,९४७	२,५९९,९७३	२,६९५,३७६	२,७९४,२८०	८,०८९,६२९
१३३१७	समपुरक अनुदान पुँजिगत	७,०००,०००	५,१००,०००	७,२५६,८५७	७,५२३,१४०	७,७९९,१९३	२२,५७९,१९०
	प्रदेश सरकारवाट प्राप्त हुने अनुदान	**७५,०४३,०००**	**६०,८१४,८२३**	**८५,६९८,३०१**	**८८,८४२,९०५**	**९२,१०२,८९७**	**२६६,६४४,१०२**
१३३११	वित्तिय समानिकरण अनुदान	८,२४८,०००	८,४१३,६६७	८,७२२,३९७	९,०४२,४५६	९,३७४,२५८	२७,१३९,१११
१३३१२	सर्शत अनुदान चालु	३४,३७८,०००	२३,३९९,८२३	३५,६३९,४६३	३६,९४७,२१३	३८,३०२,९५०	११०,८८९,६२६
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	७,५००,०००	३,३३३,३३३	७,७७५,२०४	८,०६०,५०७	८,३५६,२७८	२४,१९१,९८९
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	२४,९१७,०००	१८,२११,६६७	२५,८३१,३०२	२६,७७९,१५३	२७,७६१,७८४	८०,३७२,२३८
१३३१७	समपुरक अनुदान पुँजिगत	-	७,४५६,३३३	७,७२९,९३५	८,०१३,५७७	८,३०७,६२६	२४,०५१,१३८
	विविध आय	**-**	**-**	**१३,४९९,८३२**	**१३,९९५,१९४**	**१४,५०८,७३२**	**४२,००३,७५८**
	जनसहभागिता	-	-	११,४९९,८३२	११,९२१,८०६	१२,३५९,२६३	३५,७८०,९०१
	जिल्ला समन्वय समिति	-	-	७५०,०००	७७७,५२०	८०६,०५१	२,३३३,५७१
	बेरुजु	-	-	१,२५०,०००	१,२९५,८६७	१,३४३,४१८	३,८८९,२८५
	जम्मा आय	४६९,३९६,१०१	४५०,२४६,००९	५६७,९३२,९६५	५८८,६६२,१५४	६१०,२६२,४६०	१,७६६,८५७,५७९
३२१२२	नगद/बैङ्क मौजात	९,२९३,८९६	१२,७९५,८८५	-			
	कुल जम्मा	**४७८,६८९,९९७**	**४६३,०४१,८९४**	**५६७,९३२,९६५**	**५८८,६६२,१५४**	**६१०,२६२,४६०**	**१,७६६,८५७,५७९**

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.८ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट

२.८.१ प्रशासनिक खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका ४: तीन आर्थिक वर्षको प्रशासनिक खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण

शीर्षक नं.	शीर्षकको नाम	औषत वार्षिक आय रु (गत तीन आ. व. को आयबाट)	औषत प्रतिशत अंश	प्रथम वर्ष (२०८१/८२)	दोस्रो वर्ष (२०८२/८३)	तेस्रो वर्ष (२०८३/८४)	तीन वर्षको जम्मा	अनुमानित औषत प्रतिशत अंश
क	**प्रशासनिक खर्च**	**६६,२३५,९३५**	**१४.६**	**७२,४३७,९०८**	**७३,३७८,०४३**	**७४,३३०,३७८**	**२२०,१४६,३२९**	**१२.५**
२११११	कर्मचारी पारिश्रमिक	४२,३३६,८८८	९.३	४२,८८६,३५७	४३,४४२,९५७	४४,००६,७८०	१३०,३३६,०९३	७.३९
२१११२	पदाधिकारी पारिश्रमिक	५,५८०,५५५	१.२	५,६५२,९८२	५,७२६,३५०	५,८००,६६९	१७,१८०,००१	०.९७
२११२१	पोशाक	१,२१६,८६०	०.३	८१०,३८३	८२०,९००	८३१,५५४	२,४६२,८३७	०.१४
२११३१	स्थानीय भत्ता	२,५००	०.०	२,५३२	२,५६५	२,५९९	७,६९६	०.००
२११३२	महँगी भत्ता	१,०७३,१०५	०.२	१,०१२,९७८	१,०२६,१२५	१,०३९,४४३	३,०७८,५४७	०.१७
२११३३	फिल्ड भत्ता	१७०,९००	०.०	१७३,११८	१७५,३६५	१७७,६४१	५२६,१२४	०.०३
२११३५	कर्मचारी प्रोत्साहन तथा पुरस्कार	१५४,०००	०.०	१५५,९९९	१५८,०२३	१६०,०७४	४७४,०९६	०.०३
२११३९	अन्य भत्ता	१,०१३,८२५	०.२	७०९,०८५	७१८,२८८	७२७,६१०	२,१५४,९८३	०.१२
२१२१२	कर्मचारीको योगदानमा आधारित निबृत्तिभरण तथा उपदान कोष खर्च	६६६,६६७	०.१	६७५,३१९	६८४,०८४	६९२,९६२	२,०५२,३६५	०.१२
२२१११	पानी तथा विजुली	१८९,२७४	०.०	१९१,७३०	१९४,२१९	१९६,७३९	५८२,६८८	०.०३
२२११२	संचार महसुल	८९३,५९३	०.२	९०५,१९०	९१६,९३८	९२८,८३९	२,७५०,९६८	०.१६
२२२११	इन्धन (पदाधिकारी)	४९०,११६	०.१	४९६,४७७	५०२,९२१	५०९,४४८	१,५०८,८४५	०.०९
२२२१२	इन्धन (कार्यालय प्रयोजन)	४५१,७०३	०.१	४५७,५६५	४६३,५०४	४६९,५२०	१,३९०,५८९	०.०८
२२२१३	सवारी साधन मर्मत सम्भार	१,४३७,२६०	०.३	१,४५५,९१३	१,४७४,८०९	१,४९३,९५०	४,४२४,६७१	०.२५
२२२१४	कर्मचारी विमा तथा नवीकरण	१७५,००८	०.०	१७७,२८०	१७९,५८०	१८१,९११	५३८,७७१	०.०३

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२२२२१	मेशिनरी औजार सञ्चालन र मर्मत	३८७,५५३	०.१	३९२,५८३	३९७,६७८	४०२,८४०	१,१९३,१०१	०.०७
२२३११	मसलन्द तथा कार्यालय सामाग्री	२,४०८,१६४	०.५	२,४३९,४१८	२,४७१,०७८	२,५०३,१४९	७,४१३,६४६	०.४२
२२३१३	पुस्तक, पत्रपत्रिका	१००,०००	०.०	१०१,२९८	१०२,६१३	१०३,९४४	३०७,८५५	०.०२
२२३१५	पत्रपत्रिका,छपाई तथा सूचना प्रकाशन खर्च	१,५८८,३७२	०.४	१,५१९,४६८	१,५३९,१८८	१,५५९,१६४	४,६१७,८२०	०.२६
२२३१९	अन्य कार्यालय संचालन खर्च	९८०,३३१	०.२	९९३,०५४	१,००५,९४२	१,०१८,९९८	३,०१७,९९४	०.१७
२२५२९	विविध कार्यक्रम खर्च (दिवस/उत्सव आदि)	४५२,८०९	०.१	४५८,६८५	४६४,६३८	४७०,६६९	१,३९३,९९३	०.०८
२२६११	अनुगमन मुल्यांकन खर्च	१,६९२,१२७	०.४	१,५१९,४६८	१,५३९,१८८	१,५५९,१६४	४,६१७,८२०	०.२६
२२६१२	भ्रमण खर्च	४८,०६७	०.०	४८,६९०	४९,३२२	४९,९६३	१४७,९७५	०.०१
२२६१९	अन्य भ्रमण खर्च	२४७,६५७	०.१	२५०,८७१	२५४,१२७	२५७,४२५	७६२,४२३	०.०४
२२७२१	सभा संचालन खर्च	६३३,३३३	०.१	६४१,५५२	६४९,८७९	६५८,३१३	१,९४९,७४४	०.११
२८१४२	घरभाडा	१,२८५,६००	०.३	९११,६८१	९२३,५१३	९३५,४९९	२,७७०,६९२	०.१६
२८१४९	अन्य भाडा	५५९,६७०	०.१	५०६,४८९	५१३,०६३	५१९,७२१	१,५३९,२७३	०.०९
२८२१९	अन्य फिर्ता	६,८०३,४४३	१.५	६,८९१,७४१	६,९८१,१८५	७,०७१,७९१	२०,९४४,७१७	१.१९

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.८.२ रणनीतिक स्तम्भको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका ५: रणनीतिक स्तम्भको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	तीन वर्षको जम्मा
१	आर्थिक विकास	२८	१३८,७३९	२०	१०३,०५७	२०	१०७,१८६	३४८,९८२
२	सामाजिक विकास	१५	७४,३२४	३०	१५४,५८५	३०	१६०,७८०	३८९,६८९
३	पूर्वाधार विकास	४९	२४२,७९३	४०	२०६,११४	४०	२१४,३७३	६६३,२७९
४	वन तथा वातावरण विकास	४	१९,८२०	७	३६,०७०	७	३७,५१५	९३,४०५
५	सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था	४	१९,८२०	३	१५,४५९	३	१६,०७८	५१,३५६
	जम्मा	१००	४९५,४९५	१००	५१५,२८४	१००	५३५,९३२	१,५४६,७११

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.८.८ विषय क्षेत्रगत विनियोजन तथा बजेट स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

तालिका ११: विषय क्षेत्रगत विनियोजन तथा बजेट स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	तीन वर्षको जम्मा
१	आर्थिक विकास	२८	१३८,७३९	२०	१०३,०५७	२०	१०७,१८६	३४८,९८२
१.१	कृषि, पशुपन्छी विकास	३०	४१,६२२	३०	३०,९१७	३०	३२,१५६	१०४,६९५
१.२	सहकारी विकास	५	६,९३७	५	५,१५३	५	५,३५९	१७,४४९
१.३	सिंचाई विकास	२५	३४,६८५	२५	२५,७६४	२५	२६,७९७	८७,२४५
१.४	उद्योग ब्यापार व्यवसाय विकास	१५	२०,८११	१५	१५,४५९	१५	१६,०७८	५२,३४७
१.५	श्रम रोजगारी र सामाजिक सूरक्षा	५	६,९३७	५	५,१५३	५	५,३५९	१७,४४९
१.६	पर्यटन विकास	२०	२७,७४८	२०	२०,६११	२०	२१,४३७	६९,७९६
	जम्मा	१००	१३८,७३९		१०३,०५७		१०७,१८६	३४८,९८२
२	सामाजिक विकास	१५	७४,३२४	३०	१५४,५८५	३०	१६०,७८०	३८९,६८९
क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	तीन वर्षको जम्मा
२.१	स्वास्थ्य तथा पोषण	२०	१४,८६५	२०	३०,९१७	२०	३२,१५६	७७,९३८

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.२	शिक्षा विज्ञान नव प्रवर्तन	२०	१४,८६५	२०	३०,९१७	२०	३२,१५६	७७,९३८
२.३	खानेपानी तथा सरसफाई	२०	१४,८६५	२०	३०,९१७	२०	३२,१५६	७७,९३८
२.४	महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	१५	११,१४९	१५	२३,१८८	१५	२४,११७	५८,४५३
२.५	यूवा तथा खेलकुद	१५	११,१४९	१५	२३,१८८	१५	२४,११७	५८,४५३
२.६	संस्कृति संरक्षण र विकास	१०	७,४३२	१०	१५,४५९	१०	१६,०७८	३८,९६९
	जम्मा	१००	७४,३२४		१५४,५८५		१६०,७८०	३८९,६८९
३	पूर्वाधार विकास	४९	२४२,७९३	४०	२०६,११४	४०	२१४,३७३	६६३,२७९
क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	पाँच वर्षको जम्मा
३.१	बस्ती, आवास, भवन, सार्वजनिक निर्माण	१०	२४,२७९	१०	२०,६११	१०	२१,४३७	६६,३२८
३.२	सडक पुल र यातायात विकास	७५	१८२,०९४	७५	१५४,५८५	७५	१६०,७८०	४९७,४५९
३.३	जलस्रोत विद्युत बैकल्पिक उर्जा	१०	२४,२७९	१०	२०,६११	१०	२१,४३७	६६,३२८
३.४	सूचना सञ्चार र प्रविधि विकास	५	१२,१४०	५	१०,३०६	५	१०,७१९	३३,१६४
	जम्मा	१००	२४२,७९३		२०६,११४		२१४,३७३	६६३,२७९
४	वन तथा वातावरण विकास	४	१९,८२०	७	३६,०७०	७	३७,५१५	९३,४०५

मध्यमकालीन खर्च संरचना

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	तीन वर्षको जम्मा
४.१	वन तथा जैविक विविधता	२०	३,९६४	२०	७,२१४	२०	७,५०३	१८,६८१
४.२	भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन	५०	९,९१०	५०	१८,०३५	५०	१८,७५८	४६,७०२
४.३	वातावरण तथा फोहोर मैला व्यवस्थापन	१०	१,९८२	१०	३,६०७	१०	३,७५२	९,३४०
४.४	विपद जोखिम न्यूनिकरण व्यवस्थापन र जलवायू उत्थानशिलता	२०	३,९६४	२०	७,२१४	२०	७,५०३	१८,६८१
	जम्मा	१००	१९,८२०		३६,०७०		३७,५१५	९३,४०५
५	सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था	४	१९,८२०	३	१५,४५९	३	१६,०७८	५१,३५६
क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	तीन वर्षको जम्मा
५.१	स्थानीय नीति ऐन तथा सुशासन	२०	३,९६४	२०	३,०९२	२०	३,२१६	१०,२७१
५.२	संगठनात्मक संरचना तथा प्रणाली	३०	५,९४६	३०	४,६३८	३०	४,८२३	१५,४०७
५.३	स्रोत तथा योजना व्यवस्थापन	१५	२,९७३	१५	२,३१९	१५	२,४१२	७,७०३
५.४	जनशक्ति विकास तथा सेवा प्रवाह	३५	६,९३७	३५	५,४१०	३५	५,६२७	१७,९७५
	जम्मा	१००	१९,८२०	१००	१५,४५९	१००	१६,०७८	५१,३५६

मध्यमकालीन खर्च संरचना

परिच्छेद - ३

आर्थिक क्षेत्र

३.१ कृषि तथा पशुपन्छी पालन

३.१.१ पृष्ठभूमि

कृषि तथा पशुपक्षीं क्षेत्र यस गाउँपालिकाको मुख्य आर्थिक आधार हो । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार करिब ५७.३ प्रतिशत जनसंख्या कृषिमा आबद्ध छन् । उत्पादनको हिसाबले यस गाउँपालिकाको प्रमुख खाद्यान्न उत्पादा धान, मकै, कोदो, गहुँ, जो, आलु आदि हुन् भने पशुपालनको क्षेत्रमा प्रमुख रुपमा भैँसी, बाख्रा, कुखुरा, गाई, भेडा, चौरी र बंगुर आदि रहेका छन् । तसर्थ, यस गाउँपालिका क्षेत्रमा कृषि तथा पशुपालनका लागि देखिएका सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतीहरु देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

३.१.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा कृषि तथा पशुपन्छी पालन मुख्य व्यवसायमा रुपमा रहेको तर विविध समस्या तथा चुनौतीहरू रहेका छन् । यहाँका कृषकहरूमा प्राविधिक ज्ञानको कमी, कृषकहरुलाई प्राविधिक ज्ञान नहुनु, कृषि मलको आपूर्ति सहज नहुनु, मल तथा बीउको सीमित उपलब्ध हुनु, चिस्यान केन्द्रको अभाव हुनु, कृषिमा अनुदान, बीमा र ऋण सहुलियत नहुनु, र कृषि उपज र पशुपन्छीको बजार व्यवस्थित नहुनु आदि समस्याको रुपमा रहेका छन् ।

त्यस्तै पहाडी भूभागहरूमा हिउँदमा सिँचाइ सुविधाको उपलब्ध गराउनु, कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसायमा नयाँ पुस्ताको अभिरुची जगाउनु, परम्परागत बीउमा उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु, खेती बाली र पशुपन्छीमा लाग्ने रोग तथा किराको नियन्त्रण गर्नु, कृषि भूमि खण्डीकरण तिब्ररुपमा हुनु, कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसायलाई सम्मानित बनाउनु चुनौतीको रुपमा रहेका छन् ।

३.१.३ सोच

दुप्चेश्वरको आर्थिक विकासको प्रतिबद्धता: कृषि र पशुपन्छीजन्य उत्पादनमा आत्मानिर्भरता ।

३.१.४ उद्देश्य

क) कृषि पेशालाई व्यावसायिकरण तर्फ विकास गरी कृषकहरूको आय वृद्धि गर्नु,

ख) पशुपन्छी पालन व्यवसायलाई दिगो रुपमा स्थापित गरी आय र रोजगारी सिर्जना गर्नु,

ग) गाउँपालिकाका सबै सहकारीहरूलाई सक्षम तुल्याई सहकारीमा नागरिकहरूको पहुँच वृद्धि गर्नु ।

३.१.५ रणनीति

क) कृषि तथा पशुपन्छी विकासका लागि उन्नत जातको बीउ र मलको उपलब्धता बढाउने,

ख) कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसायका लागि कृषि तथा पशुपन्छी फार्मको स्थापना र सञ्चालनमा सहयोग गर्ने,

ग) व्यावसायिक तरकारी तथा फलफुल खेती र पशुपन्छी पालनका लागि कृषकहरूलाई प्राविधिक तालिमहरू उपलब्ध गराउने,

घ) साना कृषकहरूलाई आधुनिक कृषि औजारहरू अनुदानमा उपलब्ध गराउने,

ङ) मौरी, माछा, ड्राईगन फ्रुट र कुरिलो खेती जस्ता उच्च मूल्यका कृषिजन्य व्यवसायहरूको सम्भावना परीक्षण गरी प्रवर्द्धन गर्ने,

च) पशु नश्ल सुधार तथा पशु आहार सचेतना अभिवृद्धि र प्रोत्साहन गर्ने,

छ) पशुपन्छी बजारीकरण प्रवर्द्धनका लागि पशुपन्छी हाट बजार र पशु बधशाला आदिको व्यवस्था गर्ने,

ज) पशुपन्छी स्वास्थ्यका लागि पशु औषधी अनुदान, घुम्ती पशुस्वास्थ्य शिविर र महामारी रोग नियन्त्रण आदि कार्यहरू गर्ने,

झ) कृषि तथा पशुपन्छी उपजहरूको बजारीकरणमा सहजीकरण र क्षमता विकासका कार्यहरू गर्ने ।

३.१.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

कृषि तथा पशुपन्छी विकासको विषय क्षेत्रमा सूचकहरू र मध्यमकालीन लक्ष्यहरू देहाय अनुसार अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छः

मध्यमकालीन खर्च संरचना

तालिका १२: कृषि तथा पशुपन्छी विकास विषय क्षेत्रगत नतिजा र लक्ष्य

क्र सं	**सूचक/लक्ष्य**	**इकाई**	**आ. व. २०७९/८० यथार्थ**	**आ. व. २०८०/८१ अनुमानित**	**मध्यमकालीन लक्ष्य**		
					आ. व. २०८१/८२	**आ. व. २०८२/८३**	**आ. व. २०८३/८४**
	असर						
१	कृषिको वार्षिक उत्पादकत्व (प्रमुख बाली)	मे. ट./हेक्टर	-	-	३.८	४.१	४.१
१.१	धान	मे. ट./हेक्टर	-	-	३.६	३.८	३.८
१.२	मकै	मे. ट./हेक्टर	-	-	५.६	५.८	५.८
१.३	गहुँ	मे. ट./हेक्टर	-	-	२.३	२.६	२.६
१.४	कोदो	मे. ट./हेक्टर	-	-	१.१	१.१	१.१
१.५	फापर	मे. ट./हेक्टर	-	-	०.७५	०.७५	०.७५
१.६	तरकारी	मे. ट./हेक्टर	-	-	१८.५	१८.७	१९
१.७	आलु	मे. ट./हेक्टर	-	-	२०	२०	२०
१.८	लदहन	मे. ट./हेक्टर	-	-	१.५	१.५	१.५
१.९	तेलहन	मे. ट./हेक्टर	-	-	१.३	१.३	१.३
१.१	फलफुल	मे. ट./हेक्टर	-	-	१५	१५	१५
१.११	माछा	क्विन्टल	-	-	२६	२७	२८
१.१२	दुध	लिटर (लाख)	-	-	१६५	१७६	१८५
१.१३	मासु	क्विन्टल	-	-	६८५	६९०	७१०
१.१४	अण्डा	गोटा (लाखमा)	-	-	११	११.२	११.५
२	कृषि श्रमिकको उत्पादकत्व	अमेरिकी डलर/ श्रमिक	-	-	२.२	२.३	२.३
३	कृषियोग्य जमिनको उत्पादकत्व	अमेरिकी डलर/ हेक्टर	-	-	२.२	२.३	२.३
४	प्रमुख बालीहरूको बीउ प्रतिस्थापन दर	प्रतिशत	-	-	१५	१५	१५
५	आफ्नो उत्पादनवाट १२ महिनासम्म खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत	-	-	१९	२१	२२
	प्रतिफल						
१	व्यावसायिक कृषि फर्म	सङ्ख्या	-	-	९०	९५	१००
२	मल खाद आपूर्ति (रासायनिक/जैविक)	मे. टन	-	-	२०	२१	२२

मध्यमकालीन खर्च संरचना

३	उन्नत जातका बीउ उत्पादन	मे. टन	-	-	३.१	३.५	४.१
४	पशु चौपायामा खोप सेवा	सङ्ख्या (हजारमा)	-	-	३००	३५०	४००
६	कृत्रिम गर्भाधान (नश्ल सुधारका लागि)	सङ्ख्या	-	-	२४००	२४००	२४००
७	घाँसको बीउ उत्पादन	मे. टन	-	-	३	३	४

३.१.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका १४: कृषि तथा पशुपन्छी विकास विषय क्षेत्रका कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रम/आयोजना	एकाइ	स्थानगत विवरण/वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
क	**व्यवसायिक कृषि प्रवर्द्धन कार्यक्रम**					१५०,२००	
१.१	उत्कृष्ट उत्पादनका आधारमा कृषकलाई अनुदान कार्यक्रम (कृषक पहिचान कार्यक्रम)	जना	सबै	सालबसालि	१२०	३६,०००	कम्तीमा १२० जना कृषकहरूले तालिम प्राप्त गरेको हुनेछ।
१.२	वार्षिक ५५ थान टनेल वितरण कार्यक्रम	थान	सबै	सालबसालि	१६५	१२,३७५	कम्तिमा १६५ जना कृषकहरुले कृषि टनेल प्राप्त गरेको हुने।
१.३	मौसमी उन्नत जातका तरकारी तथा अन्य बिउ वितरण कार्यक्रम (वार्षिक ३ पटक)	पटक	सबै	सालबसालि	९	१९,८००	कम्तिमा १२० जना कृषकहरुले उन्नत जातको विउ प्राप्त गरिसकेको हुने।
१.४	रैथाने बालि संरक्षण सेवा कार्यक्रम तथा शिविर कार्यक्रम (वार्षिक १ पटक)	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,६५०	कम्तिमा १२० जना कृषकहरुले बालि संरक्षण सेवा लिएको हुने।
१.५	फलफुल नर्सरी सुदृधिकरण तालिम कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	९०	४,५००	कम्तिमा ९० जना कृषकहरुले फलफुल नर्सरी सुदृधिकरण कार्यक्रमबाट लाभान्वित भएको हुने।
१.६	मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी उत्पादनमा वार्षिक अनुदान कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	३	६,६००	कम्तिमा २०० जना कृषकहरुले तरकारी उत्पादनबाट अनुदान लिएको हुनेछन्
१.७	डाले घाँस खेति विस्तारमा सहयोग	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,२००	कम्तीमा १०० जना कृषकहरूले डाले घाँस खेती तालिम र प्रविधि सहयोग प्राप्त गर्ने छन्।
१.८	दक्ष कृषि प्राविधिक सीप तालिम कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	३६	१,८००	कम्तीमा २० जना कृषकहरूले माहुरी पालन तालिम र प्रविधि सहयोग प्राप्त गर्ने छन्।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

१.९	करेसाबारी सुधार तालिम तथा कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	३०	३००	कम्तीमा ५० जना कृषकहरूले तालिम प्राप्त गरेको हुनेछ।
१.१०	वार्षिक माटो परिक्षण कार्यक्रम (उचित ठाउँ हेरेर वार्षिक १५ ठाउमा परिक्षण गरिने)	पटक	सबै	सालबसालि	४५	९००	कृषि सम्भावित ४५ स्थानको माटो परीक्षण भएको हुनेछ।
१.११	किसानसंग विज्ञ कार्यक्रम (वार्षिक कम्तिमा १ पटक कार्यक्रम हुने)	पटक	सबै	सालबसालि	३	२,४७५	कम्तीमा २०० जना कृषकहरूले विज्ञ संगको कार्यक्रमबाट लाभान्वित भयेक हुनेछ।
१.१२	मुख्य उत्पादनलाई बजारीकरण व्यवस्थापनमा सहयोग (वार्षिक सहयोग हुने)	पटक	सबै	२०८३/८४	१	३,०००	कम्तिमा १०० जना कृषकहरुले उत्पादनलाई सजिलै बजारको उपलब्ध हुनेछ ।
१.१३	उत्कृष्ट कृषक तथा कृषक समुह पुरस्कार (कम्तिमा १०जना कृषक वार्षिक)	जना	सबै	सालबसालि	३०	३,०००	कम्तीमा ३० जना उत्कृष्ट कृषकहरूलाई कृषक समुहबाट प्राप्त गरेको पुरष्कारले प्रेरित हुनेछन।
१.१४	कृषि बिमाको व्यवस्थापन (कम्तिमा वार्षिक २०जना कृषक तथा कृषक फर्म विमाबाट लाभान्वित हुने)	जना	सबै	सालबसालि	६०	६,०००	कम्तिमा ६० जना कृषकलाई कृषि बिमाबाट प्रेरित हुनेछन् ।
१.१५	सहुलियतपूर्ण कृषि ऋण कार्यक्रम (वार्षिक ३० कृषकलाई)	जना	सबै	सालबसालि	९०	१८,०००	कम्तिमा ९० जना कृषकलाई कृषिमा ऋण उपलब्ध हुनेछ ।
१.१६	कौसी खेति प्रवर्धन कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८१/८२	१	२००	कम्तिमा १०० जना कृषकलाई कृषिमा ऋण उपलब्ध हुनेछ ।
१.१७	स्कुल बालबालिकासंग कृषि कार्यक्रम (कम्तिमा वार्षिक २ वोटा विद्यालय)	पटक	सबै	२०८१/८२ र २०८३/८४	२	६००	कम्तीमा १२० जना कृषकहरूले कृषिमा आधुनिकीकरणक तालिम र प्रविधिक सहयोग प्राप्त गरेको हुनेछ।
१.१८	मौरी पालन विस्तार कार्यक्रममा सहयोग	पटक	४	सालबसालि	३	९००	कम्तीमा २० जना कृषकहरूले माहुरी पालन तालिम र प्रविधि सहयोग प्राप्त गर्ने छन्।
१.१९	अम्रिशो पकेट क्षेत्र विस्तारमा सहयोग	पटक	२	सालबसालि	३	७५०	कम्तीमा १०० जना कृषकहरूले अम्रिशो पकेट क्षेत्रमा तालिम र प्रविधि सहयोग प्राप्त गर्ने छन्।
१.२०	आलु पकेट क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम (२०० रोपनी)	पटक	१	२०८२/८३	१	२५०	कम्तीमा २०० जना कृषकहरूले आलु पकेट क्षेत्रमा तालिम र प्रविधि सहयोग प्राप्त गर्ने छन्।
१.२१	सुन्तला, कागती, एवोकाडो खेति विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	५	२०८१/८२ र २०८३/८४	२	५००	कम्तीमा २०० जना कृषकहरूले सुन्तला, कागती, एवोकाडो पकेट

							क्षेत्रमा तालिम र प्रविधि सहयोग प्राप्त गर्ने छन् ।
१.२३	समुन्द्र फिनी र झिनुवा धान उत्पादन तालिम कार्यक्रम(जम्मा १५० जनालाई)	पटक	६	२०८१/८२ र २०८३/८४	१००	४,०००	कम्तीमा १०० जना कृषकहरूले समुन्द्र फिनी र झिनुवा धान उत्पादन क्षेत्रमा तालिम र प्रविधि सहयोग प्राप्त गर्ने छन् ।
१.२४	तरकारी पकेट क्षेत्र विस्तार कार्यक्रम (५०० रोपनी)	पटक	६	२०८३/८४	१	२५०	कम्तीमा २०० जना कृषकहरूले तरकारी पकेट क्षेत्रमा तालिम र प्रविधि सहयोग प्राप्त गर्ने छन् ।
ख	**व्यवसायिक पशुपालन प्रवर्द्धन**						
२.१	दुध, अन्डा र मासुमा आत्मनिर्भरका लागि लोकल कुखुरापालनमा तालिम, प्रोत्साहन तथा अनुदान कार्यक्रम (वार्षिक १० जनालाई)	जना	सबै	सालबसालि	३०	३०००	कम्तीमा ३० जना पशु कृषकहरूले दुध, अन्डा र मासुमा आत्मनिर्भरका लागि लोकल कुखुरापालन प्रोत्साहन सहयोग प्राप्त गर्ने छन् ।
२.२	नश्ल सुधार कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	सबै	सालबसालि	३	१९५०	नश्ल सुधार कार्यक्रमबाट कम्तीमा १०० जना कृषक लाभान्वित भएको हुनेछ ।
२.३	रेबिज तथा महामारी नियन्त्रणका लागी वार्षिक पशुरोग खोप तथा औषधि कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	३	१५००	कृषकहरूलाई पशुरोग महामारी नियन्त्रणमा सहयोग पुगेको हुनेछ ।
२.५	छाडा पशु व्यवस्थापनमा सहयोग	पटक	सबै	२०८१/८२	१	२५०	छाडा पशु व्यवस्थापनमा सहयोग भएको हुने
२.६	गोठ (खोर) सुधार कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	सबै	सालबसालि	३	१६५०	कम्तिमा १०० जना भकार सुधार तथा गोठ सुधार कार्यक्रमको तालिम तथा व्यवस्थापन सहयोग पाएका हुनेछ ।
२.७	पशु पंक्षी पालन तालिम कार्यक्रम	जना	सबै	२०८१/८२ र २०८३/८४	५०	१०००	कम्तिमा १०० जना पशु कृषकहरुलाई पशु पंक्षी पालन सम्बन्धि तालिम पाएका हुनेछ ।
२.८	कृषक र उद्यमी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम (कम्तिमा ६०जना कृषकलाई)	जना	सबै	२०८१/८२ र २०८२/८३	४०	८००	कम्तिमा १०० जना पशु कृषकहरुलाईकृषक र उद्यमी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमको तालिम पाएका हुनेछ ।
२.९	माछा पालनको लागि तालिम तथा अनुदान (कम्तिमा ४०जना कृषकलाई)	जना	सबै	२०८१/८२ र २०८३/८४	३०	४५००	कम्तिमा ४० जना पशु कृषक माछा पालनको तथा आधुनिक प्रविधिको तालिम पाएका हुनेछ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१०	उत्कृष्ट पशुपालकलाई (वार्षिक १० जना) पुरस्कृत कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	३०	१५००	उत्कृष्ट ३० जना कृषकहरू पुरस्कृत भएको हुनेछ।
२.११	पशुपालन व्यवसाय प्रवर्धनका लागि फार्मको विस्तार तथा बिमा तथा सहुलियत ऋण सेवा (वार्षिक ३० जनालाई)	जना	सबै	सालबसालि	९०	९०००	कम्तिमा ९० जना कृषकहरु पशु बिमा तथा सहुलियत ऋण सेवा पाएका हुनेछ।

३.१.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

कृषि तथा पशुपन्छी विकासका उप विषय क्षेत्रमा विनियोजन गरेको बजेट नियमित रुपमा व्यवस्था भै समयमै कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन भएको हुनेछ। संघ तथा प्रदेश सरकारबाट निकासामा कटौति र आन्तरिक आयमा अपेक्षा गरिएको रकम प्राप्त हुन नसके विनियोजन भएको रकम नपुग भई आंशिक मात्र कार्यक्रमहरू कार्यान्यवन हुन सक्दछ।

३.२ सिँचाइ

३.२.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिका क्षेत्रको कुल खेतीयोग्य जमिनमध्ये करिब २००० रोपनी जमिनमा बाह्रै महिना सिँचाई सुविधा उपलब्ध रहेको छ। यस गाउँपालिकामा करिब ५० वटा साना तथा २ वटा मझौला स्तरका सिँचाई आयोजनाहरु संचालनमा रहेका छन्। कतिपय आयोजनाहरु संघ तथा प्रदेशको अनुदानबाट निर्माणाधिन पनि छन्। सिँचाईका लागि प्रमुख स्रोतको रुपमा रहेको खोलानालाहरुमा सुर्यमती, चन्द्रमती, हाँडीखोला, साँधी खोला, पुरानो छेपार खोला, ठाडो खोला, कटुञ्जे खोला, सरमथली खोला, नागी खोला जस्ता स्रोतहरु रहेका छन्। यस गाउँपालिकामा यहाँ हाल सञ्चालित अवस्थामा रहेका सिँचाइ कुलाहरुको मर्मत सम्भार र नयाँ सिँचाइ आयोजनाहरु निर्माणका कार्यहरु गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ।

३.२.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा सिँचाइको क्षेत्रमा केही समस्या तथा चुनौतीहरू रहेका छन्। सञ्चालित सिँचाइ योजनाहरू वर्षेनी भत्कनु र बाढीले बगाउनु, सञ्चालित कुलो तथा पाइपहरूको नियमित मर्मत सम्भार हुन नसक्नु, सिँचाइको नयाँ स्रोतहरूको पहिचान र विकासका पहलहरू न्यून हुनु, वैकल्पिक सिँचाइ सम्भावनाको खोजी र

मध्यमकालीन खर्च संरचना

उपयोग कार्यमा कमी हुनु आदि समस्याको रुपमा रहेका छन् । गाउँपालिकाका खेतीयोग्य भूमिहरूमा बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउन चुनौतीको रुपमा रहेको, भूक्षय तथा अव्यवस्थित नदीजन्य पदार्थ उत्खननको कारण पानीको स्रोत घट्नु र पानी जमिनमा भासिनु, र सञ्चालित सिँचाइ योजनाहरूलाई मर्मत सम्भार गरी दिगो बनाउनु मुख्य चुनौतीको रुपमा रहेका छन् ।

३.२.३ सोच

दिगो सिँचाइको विस्तार, कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर ।

३.२.४ उद्देश्य

क) हाल सञ्चालित सिँचाइ स्रोतहरूको संरक्षण र दिगो विस्तार गर्नु,

ख) सिँचाइका नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान तथा उपयोग गर्नु ।

३.२.५ रणनीति

क) हाल सञ्चालित कुलोहरूको दिगो मर्मत सम्भार गर्ने,

ख) सिँचाइका नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान तथा उपयोग गर्ने,

ग) गाउँपालिकाको उत्तरी क्षेत्रमा रहेका कृषि क्षेत्रहरूमा थोपा सिँचाइ तथा अन्य किसिमका सिँचाइको विस्तार गर्ने ।

३.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका १५: सिँचाइ विकास विषय क्षेत्रका नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/ लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा पुगेको भूमि	प्रतिशत	-	-	११	१२	१३
२	कुल सिंचित भूमिको क्षेत्रफल	हेक्टर (हजारमा)	-	-	१.९५	२.०५	२.१
३	नयाँ प्रविधिको सिँचाइ सुविधा पुगेको भूमि	हेक्टर (हजारमा)	-	-	०.१	०.२	०.३

मध्यमकालीन खर्च संरचना

४	साना सिँचाइ सुविधा पुगेको क्षेत्रफल	हेक्टर (हजारमा)	-	-	१.७	२.१	२.४
	प्रतिफल						
१	सिंचित क्षेत्रफलको विस्तार	हेक्टर (हजारमा)	-	-	१.९५	२.०५	२.१५
२	सतह सिँचाइ	हेक्टर (हजारमा)	-	-	१.१	१.१	१.१
३	भूमिगत सिँचाइ	हेक्टर (हजारमा)	-	-	०.७५	०.७५	०.७५
४	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ	हेक्टर (हजारमा)	-	-	०.१	०.२	०.३

३.२.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका १७: सिँचाइ विकास विषय क्षेत्रका कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रम/आयोजना	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
३	**सिंचाई**					१२४,४५०	
३.१	गाउँपालिकास्तरीय सिंचाई गुरुयोजना निर्माण	गोटा	सबै	२०८१/८२	१	१,५००	गाउँपालिकास्तरीय सिंचाई गुरुयोजना निर्माण बनिसकेको हुनेछ।
३.२	अधुरा सिंचाई आयोजनाको निर्माण सम्पन्न सहित दिगो व्यवस्थापन कार्यक्रम	गोटा	सबै	२०८१/८२ र २०८३/८४	२	६,०००	अधुरा सिंचाई आयोजनाको निर्माण सम्पन्न सहित दिगो व्यवस्थापन भैसकेको हुनेछ
३.३	टार क्षेत्र सिंचाई सुबिधा विस्तार कार्यक्रम	गोटा	सबै	सालबसालि	१	१,२००	टार क्षेत्र सिंचाई सुबिधा विस्तार कार्यक्रम संचालन हुनेछ।
३.४	प्राविधिक तथा कृषकको क्षमता र दक्षता विकास कार्यक्रम (वार्षिक ५ जनालाई)	पटक	सबै	सालबसालि	१५	७५०	कम्तीमा 15 जना कृषक क्षमता र दक्षता विकास कार्यक्रम संचालन हुने।
३.५	संचालित मुहान संरक्षण कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८१/८२ र २०८३/८४	२	६००	सम्पूर्ण संचालित मुहान संरक्षण कार्यक्रम संचालन हुनेछ
३.६	सिँचाइ कुलो तथा पाइप सिँचाइ सम्भव नहुने क्षेत्रका लागि वैकल्पिक विधिहरुको पहिचान कार्यक्रम	गोटा	सबै	२०८१/८२	१	१,०००	सिँचाइ कुलो तथा पाइप सिँचाइ सम्भव नहुने क्षेत्रका लागि वैकल्पिक विधिहरुको पहिचान कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
३.७	तांगलेमु - युल्दुंगखर्क -पोलोखार्क - घ्यावर- फेदी - सिचाई आयोजना (३०० रोपनी)	कि.मी.	१	सालबसालि	६	१२,०००	तांगलेमु - युल्दुंगखर्क -पोलोखार्क - घ्यावर- फेदी - सिचाई आयोजना निर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ

३.८	तादी खोला - सेलेलो सम्म सिंचाई कुलो निर्माण (५०० रोपनी)	कि.मी.	१	२०८१/८२ र २०८२/८३	२	४,०००	तादी खोला - सेलेलो सम्म सिंचाई कुलो निर्माण निर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ
३.९	हुप्केल खोला सिचाई आयोजना (४०० रोपनी)	कि.मी.	१	२०८२/८३ र २०८३/८४	२	४,०००	हुप्केल खोला सिचाई आयोजना निर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ
३.१०	फोक्सरे मुहान - घ्यांगडाडा सिचाई आयोजना (२२०० रोपनी)	कि.मी.	१	सालबसालि	४	८,०००	फोक्सरे मुहान - घ्यांगडाडा सिचाई आयोजना निर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ
३.११	कन्छुम्वा सि. आ निर्माण (आर.सी.सी कुलो)(२०० रोपनी)	कि.मि	२	२०८१/८२ र २०८२/८३	२	४,०००	कन्छुम्वा सिंचाई आयोजना निर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ
३.१२	खेल डाँडा सिंचाई आयोजना मर्मत	कि.मि	२	२०८३/८४	१	८००	खेल डाँडा सिंचाई आयोजना मर्मत भइ संचालन हुनेछ
३.१३	मसेरी खोला सिंचाई आयोजना मर्मत	कि.मि	२	२०८२/८३	१	८००	मसेरी खोला सिंचाई आयोजना मर्मत भइ संचालन हुनेछ
३.१४	दिपनेपा सिंचाई आयोजना मर्मत	कि.मि	२	२०८१/८२	१	८००	दिपनेपा सिंचाई आयोजना मर्मत भइ संचालन हुनेछ
३.१५	सिम्ले खेत सिचाई आयोजना निर्माण (आर.सी.सी. कुलो)-१०५ रोपनी	कि.मी.	३	२०८१/८२ र २०८२/८३	२	४,०००	सिम्ले खेत सिचाई आयोजना निर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ
३.१६	लुन्दुङ मुहान-गाङग्वु खेत सिचाई अयोजना निर्माण	कि.मी.	४	सालबसालि	९	१८,०००	लुन्दुङ मुहान-गाङग्वु खेत सिचाई अयोजना आंशिक निर्माण हुनेछ
३.१७	गोल्फु खोला सिचाई अयोजना निर्माण	कि.मी.	४	२०८२/८३ र २०८३/८४	३	५,०००	गोल्फु खोला सिचाई अयोजना निर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ
३.१८	बुकिनी खोला मुहान-निङ्गाले सिंचाई आयोजना निर्माण (आर.सी.सी. कुलो-१५०० रोपनी)	कि.मि	५	सालबसालि	३	६,०००	बुकिनी खोला मुहान-निङ्गाले सिंचाई आयोजना निर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ
३.१९	मझुवा खोला मुहान-माझ गाउँ सिंचाई आयोजना निर्माण (आर.सी.सी. कुलो-५०० रोपनी)	कि.मि	५	२०८२/८३ र २०८३/८४	२	४,०००	मझुवा खोला मुहान-माझ गाउँ सिंचाई आयोजना निर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ
३.२०	पहिरो खोला मुहान-घुसिनी सिंचाई आयोजना निर्माण (आर.सी.सी. कुलो-३५० रोपनी)	कि.मि	५	२०८१/८२	१	२,०००	पहिरो खोला मुहान-घुसिनी सिंचाई आयोजना निर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ
३.२१	ठाडो खोला कुविन्ड़े मुहान-समुन्द्रटार-डाँडागाउँ-चालिसे-अम्बटे सिचाई निर्माण (पाइप=१.५किमी, कुलो=१.५ किमी) (१५०० रोपनी)	किमि	६	२०८१/८२ र २०८२/८३	३	६,०००	ठाडो खोला कुविन्ड़े मुहान-समुन्द्रटार-डाँडागाउँ-चालिसे-अम्बटे सिचाई आंशिक निर्माण हुनेछ

३.२२	तादी खोला मुहान-रामती-बन्छार सि. आ. पुन निर्माण (कुलो निर्माण) (८०० रोपनी)	किमि	६	२०८३/८४	२	३,०००	तादी खोला मुहान-रामती-बन्छार सिंचाई आयोजना पुननिर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ
३.२३	तादी खोला-गोगन चौर सिचाई मर्मत सम्हार (कुलो निर्माण) (५०० रोपनी)	किमि	६	२०८२/८३	१	२,०००	तादी खोला-गोगन चौर सिचाई मर्मत हुने
३.२४	छिमेर मुहान-सेरांग-नागी-सिलामे-सिम्टाङ सिंचाई आयोजना (पाइप)	कि.मी.	७	२०८२/८३ र २०८३/८४	६	३,०००	छिमेर मुहान-सेरांग-नागी-सिलामे-सिम्टाङ सिंचाई आयोजना निर्माण भइ सम्पन्न हुनेछ
३.२५	कुदुंग खोला-तिल्के-बाँसबोटे सिंचाई योजना मर्मत सम्हार	कि.मी.	७	सालबसालि	८	१६,०००	कुदुंग खोला-तिल्के-बाँसबोटे सिंचाई योजना मर्मत सम्हार भएर संचालन हुने
३.२६	सातबिसे खोला-धुसिनी-हिले-वडा कार्यालय सिचाई कुलो निर्माण	कि.मी.	७	२०८३/८४	२	४,०००	सातबिसे खोला-धुसिनी-हिले-वडा कार्यालय सिचाई कुलो आंशिक निर्माण हुने
३.२७	छयास खोला-सिलामे-छाप-सिम्टाङ सिंचाई योजना मर्मत सम्हार	कि.मी.	७	सालबसालि	३	६,०००	छयास खोला-सिलामे-छाप-सिम्टाङ सिंचाई योजना मर्मत सम्हार भएर संचालन हुने

३.२.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

सिँचाइ विकासमा विनियोजन गरिएको बजेट तथा प्रक्षेपण गरिएको लागत अनुसार बजेट विनियोजन गरी आयका स्रोतहरूमा सामान्य अवस्था रहेमा कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू कार्यान्वयन हुनेछ। साथै गाउँपालिकाले समयमै कार्यक्रम कार्यान्वयनको प्रारम्भ गरी सुचारु गर्नुपर्नेछ। अन्यथा भएमा प्रस्तावित कार्यक्रमहरूमा प्रगति ल्याउन सम्भव नहुन सक्छ।

३.३ खाद्य सुरक्षा तथा पोषण

३.३.१ पृष्ठभूमि

हरेक नागरिकको खाद्य सुरक्षा तथा पोषण मौलिक अधिकारभित्रको विषयवस्तु हो। यसर्थ, गाउँपालिकाले हरेक नागरिकको खाद्य र पोषणमा पहुँच सुनिश्चित गर्न रणनीतिक पहल गर्नुपर्ने हुन्छ। गाउँका बालबालिका, अपांगता भएको व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक लगायतका आम जनस्तरमा खाद्य तथा पोषण सम्बन्धी सचेतना विकास गरी खाद्य सूरक्षा तथा पोषण सूनिश्चित गर्ने कार्य गाउँपालिकाको जिम्मेवारी भित्र पर्दछ। खाद्यको भौतिक उपलब्धता, खाद्यमा भौतिक र आर्थिक पहुँच, पर्याप्त खाद्यको उपयोग र यी तीन क्रियाकलापहरुमा दिगोपनको विकास गर्न स्थानीय सरकारले संवेदनशिल बन्नुपर्ने हुन्छ। यस गाउँपालिकामा खाद्य तथा पोषण क्षेत्रमा रहेका देहायअनुसारका

सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतिहरुको आधारमा आवधिक रणनीति तथा कार्यक्रम पहिचान गरी योजनामा समावेश गरिएको छ ।

३.३.२ समस्या तथा चुनौती

यहाँको खाद्य सुरक्षा तथा पोषण क्षेत्रमा केही समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन् । खाद्य सुरक्षा र पोषण सम्बन्धमा सरोकारवाला निकाय र कृषकहरूमा प्राविधिक ज्ञानको कमी, खाद्य सुरक्षा र पोषण सम्बन्धी तथ्यांक तथा सूचना व्यवस्थान नहुनु, बजारमा प्राप्त हुने खाद्यन्नमा पोषण तत्वमा कमी हुनु र खाद्य सुरक्षा तथा पोषण लक्षित कार्यक्रमहरू लागू नहुनु जस्ता समस्याहरू रहेका छन् । यस क्षेत्रमा रहेका चुनौतीहरूको आंकलन गर्दा सीमान्तकृत समुदाय वा खाद्य असुरक्षित वर्गको पहिचान र लक्षित कार्यक्रम गर्नु, खाद्य वस्तुको पर्याप्त उत्पादन र सन्तुलित वितरण गर्नु, मिसावट र विषादी रहित खाद्यान्नको विक्री वितरणमा न्यूनीकरण गर्नु र परम्परागत आहार विहारमा सुधार ल्याउनु आदि मुख्य चुनौतीको रुपमा रहेका छन् ।

३.३.३ सोच

खाद्य र पोषणमा स्वाबलम्बनः दुप्चेश्वरबासीको स्वस्थ जीवन ।

३.३.४ उद्देश्य

क) हरेक गाउँपालिकाबासीलाई खाद्य तथा पोषण क्षेत्रमा सचेत तुल्याई पहुँच र उपयोग अभिवृद्धि गर्ने,

ख) खाद्य सुरक्षा र पोषणमा सीमान्तकृत समुदाय वा खाद्य असुरक्षित वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

३.३.५ रणनीति

क) खाद्य सुरक्षा तथा पोषण प्रवर्द्धन गर्ने,

ख) खाद्य असुरक्षित वर्गको खाद्यन्न तथा पोषणमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने,

ग) खाद्य असुरक्षित वर्गको पहिचान तथा उक्त वर्गलाई सचेत गराउने,

घ) खाद्यन्न उत्पादन क्षेत्रमा मामका लागि काम अभियान लागू गर्ने ।

३.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका १८: खाद्य सुरक्षा तथा पोषण विषय क्षेत्रका नतिजा सूचक र लक्ष्य

मध्यमकालीन खर्च संरचना

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	न्यूनतम् क्यालोरी पुगेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	९३	९४	९५
२	औषत क्यालोरी (२५३६) पुगेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	७४	७६	७७
३	आफ्नो उत्पादनवाट १२ महिनासम्म खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत	-	-	६२	६४	६६
४	उच्च खाद्य असुरक्षित परिवार सङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	३.१	२.५	२.१
	प्रतिफल						
१	कृषिको वार्षिक उत्पादकत्व (प्रमुख बाली)						
१.१	धान	मे. ट./हेक्टर	-	-	३.६	३.८	३.८
१.२	मकै	मे. ट./हेक्टर	-	-	५.६	५.८	५.८
१.३	गहुँ	मे. ट./हेक्टर	-	-	२.३	२.६	२.६
१.४	कोदो	मे. ट./हेक्टर	-	-	१.१	१.१	१.१
१.५	फापर	मे. ट./हेक्टर	-	-	०.७५	०.७५	०.७५
१.६	तरकारी	मे. ट./हेक्टर	-	-	१८.५	१८.७	१९
१.७	आलु	मे. ट./हेक्टर	-	-	२०	२०	२०
१.८	लदहन	मे. ट./हेक्टर	-	-	१.५	१.५	१.५
१.९	तेलहन	मे. ट./हेक्टर	-	-	१.३	१.३	१.३
१.१	फलफूल	मे. ट./हेक्टर	-	-	१५	१५	१५
१.११	माछा	क्विन्टल	-	-	२६	२७	२८
१.१२	दुध	लिटर (लाख)	-	-	१६५	१७६	१८५
१.१३	मासु	क्विन्टल	-	-	६८५	६९०	७१०
१.१४	अण्डा	गोटा (लाखमा)	-	-	११	११.२	११.५

३.३.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका २०: खाद्य सुरक्षा तथा पोषण विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

मध्यमकालीन खर्च संरचना

क्र.स.	कार्यक्रमआयोजना/	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
२	**खाद्य तथा पोषण**					७,९५०	
२.१	पोषण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम) (पटक २ वार्षिक	पटक	सबै	सालबसालि	६	१,२००	सबै वडाका ९५ प्रतिशत घरधुरी सचेतनामूलक कार्यक्रम सहभागी भएको हुनेछ।
२.२	पोषणको लागि करेसाबारी प्रवर्द्धन कार्यक्रम प्र)त्येक वर्ष(	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,५००	सातै वटै वडाका ६०घरधुरी पोषणको लागि % करेसाबारी प्रवर्द्धन कार्यक्रममा सहभागी हुनेछन् ।
२.३	पोषण सम्बन्धी सूचना शिक्षा र सञ्चार कार्यक्रम प्र)त्येक वर्ष(	पटक	सबै	सालबसालि	३	७५०	पोषण सम्बन्धी सूचना शिक्षा र सञ्चार कार्यक्रम स्थानीय रेडियो एफ एम, टेलिभिजन र सामाजिक मेडिया आदिमा सञ्चालन भएको हुनेछ।
२.४	बहुक्षेत्रीय पोषण तथा खाद्य सूरक्षा योजना तथा रणनीति तर्जुमा	गोटा	सबै	२०८१८२/	१	५००	बहुक्षेत्रीय पोषण तथा खाद्य सूरक्षा योजना तथा रणनीति तर्जुमा हुनेछ ।
२.५	विद्यालयहरुमा पोषण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम (प्रत्यक वर्ष(	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,५००	सबै विद्यालयहरूमा पोषण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ।
२.६	खाद्य असूरक्षित वर्ग सहायता कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	सबै	२०८२८३/ र २०८३८४/	२	१,०००	खाद्य असुरक्षित वर्गको पहिचान गरी सहायता उपलब्ध गराईएको हुनेछ।
२.७	मातृ शिशु पोषण सहायता कार्यक्रम (प्रत्यक वर्ष)	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,५००	सातै वटै वडाका लक्षित आमा र बच्चा खाद्य पोषण कार्यक्रमबाट लाभान्वित भएको हुनेछ।

३.३.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

खाद्य सुरक्षा र पोषण विषय क्षेत्रमा समावेश गरिएका कार्यक्रममा विनियोजन तथा प्रक्षेपण भएका बजेट नियमित रुपमा उपलब्ध हुँदा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन प्रभावकारी रुपमा हुनेछ। खाद्य सुरक्षा तथा पोषण विषय क्षेत्रका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्नका लागि गाउँपालिकाका सम्बन्धित शाखामा सम्पर्क व्यक्ति तोकी कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा ल्याउँदा प्रभावकारी हुनेछ।

३.४ सहकारी विकास

३.४.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकामा सहकारीको क्षेत्रमा पनि केही विकास भएको छ। यहाँ २ वटा बैंक र २० वटा सहकारी संस्थाहरू स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका छन्। सहकारी संस्थाहरूले स्थानीय नागरिकहरूलाई वित्तीय सुविधामा

पहुँच, महिला तथा पिछाडिएका वर्गको सशक्तीकरण, नेतृत्व तथा क्षमता विकास, उद्यमशिलता विकास, सामाजिक सद्भाव र सहयोगको वृद्धि र समग्र गरिवी न्यूनीकरण आदिमा अमूल्य योगदान गरेको छ। यी सहकारी संस्थाहरूको विकास र अधिकतम् घरधुरीहरू सहकारीमा आवद्ध गराउन प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरू गाउँपालिकाको नौलो जिम्मेवारीको रुपमा रहेको छ। तसर्थ गाउँपालिकाले वित्तीय तथा अन्य सहकारीहरूका लागि उपयुक्त वातावरण तयार गरी हरेक घरधुरीमा सहकारिताको भावना विकास तथा सहकारी क्रियाकलापहरू विकास गर्ने नीति लिएको छ।

३.४.२ समस्या तथा चुनौती

सहकारी विकासको क्षेत्रमा समस्या तथा चुनौतीहरूको समीक्षा गर्दा स्थानीय नागरिकहरूमा सहकारी शिक्षाको अभाव, सहकारी संस्थाहरूमा सुशासनको अभाव जस्ता समस्याहरू र सहकारीहरूको नियमन र क्षमता विकासमा सरकारको कमजोर उपस्थिति, वचत तथा ऋण सहकारी बाहेक अन्य सहकारीहरूको सञ्चालन प्रभावकारी नहुनु जस्ता चुनौतीहरू रहेका छन्।

३.४.३ सोच

सुशासनयूक्त सहकारीको विकास, स्थानीय गरिवी निवारणको निकास।

३.४.४ उद्देश्य

क) सहकारीको क्षमता विकास र सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने,

ख) गाउँपालिकाबासीहरूलाई सहकारी सम्बन्धमा जानकार र सचेत तुल्याउने,

ग) सहकारीको तथ्यांक व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी तुल्याउने।

३.४.५ रणनीति

क) सहकारी संस्थाहरूको सेवा प्रवाहमा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,

ख) गाउँपालिकाबासीहरूका लागि सहकारी शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

ग) सहकारी सम्बन्धी तथ्यांक अध्यावधिक गरी व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता वृद्धि गर्ने।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

३.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका २१: सहकारी विकास विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	सहकारीमा पहुँच भएको घरधुरी	प्रतिशत	-	-	५५	६०	६५
२	सहकारीबाट प्रत्यक्ष रोजगारी	सङ्ख्या (हजारमा)	-	-	३००	३५०	४००
३	सहकारीबाट रोजगारी सिर्जना	सङ्ख्या (हजारमा)	-	-	७२००	७५००	७८००
	प्रतिफल						
१	सहकारी संस्थामा आबद्ध घरधुरी	प्रतिशत	-	-	५०	६०	७०
३	बचत तथा ऋण सहकारी	सङ्ख्या	-	-	१७	१७	१७
४	कृषि सहकारी	सङ्ख्या	-	-	२०	२२	२२
५	पशु तथा दुग्ध सहकारी	सङ्ख्या	-	-	१५	१८	२०
६	बहुउद्देशिय सहकारी	सङ्ख्या	-	-	७	९	१०
७	अन्य सहकारी	सङ्ख्या	-	-	४	५	७

३.४.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका २३: सहकारी विकास विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रमआयोजना/	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
७. वित्तीय संस्था तथा सहकारी परिचालन						४८००	
७.१	सहकारी सम्बन्धि लेखापालन तथा क्षमता विकास कार्यक्रम ३० कम्तिमा) जनालाई वार्षिक(	जना	सबै	सालबसालि	९०	९००	सहकारी सम्बन्धि लेखापालन तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
७.२	सहकारी सम्बन्धि स्थानीय एन तथा कार्यविधि तर्जुमा र कार्यन्वयन कार्यक्रम	गोटा	सबै	२०८१८२/	१	१०००	सहकारी सम्बन्धि स्थानीय एन तथा कार्यविधि तर्जुमा र कार्यन्वयन कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
७.३	सहकारीहरुको विज्ञहरु सहितको अनुगमन कार्यक्रम (वार्षिक)	गोटा	सबै	सालबसालि	३	४५०	सहकारीहरुको विज्ञहरु सहितको सधन अनुगमन कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ

मध्यमकालीन खर्च संरचना

७.४	सफल सहकारीहरुको अनुभव आदान प्रदानको लागि वार्षिक अध्ययन अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम	गोटा	सबै	सालबसालि	३	४५०	सफल सहकारीहरुको अनुभव आदान प्रदानको लागि अध्ययन अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम सम्पन्न
७.५	विज्ञहरु सहितको सहकारी अनुगमन पछि एकिकरणको लागि मुल्यांकन कार्यक्रम	गोटा	सबै	२०८३८४/	१	२००	सहकारी एकिकरण कार्यक्रम अध्ययन सम्पन्न हुनेछ र संचालनमा आउनेछ
७.६	सहकारीहरुको लागि COPOMIS कार्यक्रम	गोटा	सबै	सालबसालि	३	४५०	सहकारीहरुको लागि COPOMIS कार्यक्रम सम्पन्न भइ संचालनमा आउने
७.७	सहकारीमा सुशासन प्रवर्धन कार्यक्रम	गोटा	सबै	सालबसालि	३	४५०	सहकारीमा सुशासन प्रवर्धन कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछन
७.८	श्रमिक कल्याण कोष कार्यक्रम	गोटा	सबै	सालबसालि	३	४५०	श्रमिक कल्याण कोष कार्यक्रम गरि व्यवस्थापन गरिनेछ
७.९	सहकारीहरुको दर्ता र नियमितरुपमा नवीकरण र सहकारी तथ्याङ्क प्रणालीलाई सूचारु कार्यक्रम	गोटा	सबै	सालबसालि	३	४५०	सहकारीहरुको दर्ता र नियमितरुपमा नवीकरण र सहकारी तथ्याङ्क प्रणालीलाई सूचारु गरि व्यवस्थापन गरिनेछ

३.४.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

सहकारी विकासको क्षेत्रमा समावेश गरिएको कार्यक्रम र बजेट प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि समयमै बजेटको व्यवस्था भएको हुनेछ। सहकारी संस्था तथा स्थानीय नागरिकहरूको सक्रिय सहभागितामा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन भएको हुनेछ।

३.५ उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति

३.५.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकाका प्रमुख चार वटा बजार केन्द्रहरुमा आर्थिक कारोबार गर्ने व्यापार व्यवसायको संख्या करिब ७६१ रहेको तथ्याङ्क छ। बजारउन्मुख हुँदै गईरहेको परिवेशमा स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरु स्थापना, दक्ष जनशक्तिको उत्पादनमार्फत लघु तथा घरेलु उद्योगहरुको स्थापना गर्न सकिने अवस्था रहेको छ। यी मध्ये अधिकांश व्यवसायहरु लघु, साना तथा घरेलु स्केलका छन्। कृषि तथा गैरकृषि उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायहरुको प्रवर्द्धन गर्नका लागि यस क्षेत्रमा रहेका सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतीहरुको विश्लेषण गरी रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरु यस योजनामा समावेश गरिएको छ।

३.५.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा उद्योग, व्यापार र व्यवसायको क्षेत्रमा विभिन्न समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन्। मुलभूत रुपमा उद्योग तथा व्यवसायका लागि सीप तालिमहरूको सहज उपलब्धता नहुनु, गाउँपालिका क्षेत्रमा उद्योग तथा व्यवसायको तालिम केन्द्रहरू नहुनु, व्यवसाय सञ्चालनको उचित प्रबन्ध तथा बजार व्यवस्थापन गर्न नसकिएको, अपेक्षा गरिए बमोजिम उद्योगमा लगानी आकर्षित गर्न नसकिएको, स्थानीय उत्पादनले बाहिरबाट आयातित भएका उत्पादनहरूसँग प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्नु आदि समस्याहरू रहेका छन्। औद्योगिक उत्पादनहरूको गुणस्तरमा नियन्त्रण गर्न, उद्योग तथा व्यवसायमा दोहोरो करको व्यवस्था हुनु, युवाहरूलाई विदेशिनुबाट रोक्नु र उद्योग व्यवसायमा आकर्शित गर्न, उद्यमशिलता र संस्थागत संस्कृतिको विकास गर्नु आदि चुनौतीको रुपमा रहेका छन्।

३.५.३ सोच

उद्योग र व्यापारको प्रवर्द्धन र सुधार, दुप्चेश्वरबासीलाई समृद्धिको आधार।

३.५.४ उद्देश्य

क) कृषि, पशु, वन र अन्य स्रोतहरूमा आधारित लघु, घरेलु, साना र ठूला उद्योगहरूको प्रवर्द्धन गर्ने,

ख) गाउँपालिकाबासीहरूलाई उद्यमशिलता तथा औद्योगिक सीपयूक्त तुल्याउने,

ग) युवा उद्यमशिलतालाई प्रोत्साहन गर्ने।

३.५.५ रणनीति

क) कृषि, पशु, वन र अन्य स्रोतहरूमा आधारित उद्योगहरूको विकासका लागि प्रवर्द्धन गर्ने,

ख) लघु घरेलु तथा साना उद्योगहरूमालाई बजारीकरण तथा व्यवसाय समपुरक कोष स्थापना गर्ने,

ग) गाउँपालिकाबासीहरूलाई उद्यमशिलता तथा औद्योगिक सीपहरू उपलब्ध गराउने,

घ) विभिन्न व्यावसायिक सीपका लागि दक्ष प्रशिक्षकहरूको उत्पादन र परिचालन गर्ने,

ङ) उद्यमीहरूलाई उत्प्रेरित गर्न र उपयुक्त वातावरण तयार गर्नका लागि नीतिगत व्यवस्था र प्रोत्साहन गर्ने।

३.५.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका २४: उद्योग, व्यापार र व्यवसाय विकास विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई			मध्यमकालीन लक्ष्य

मध्यमकालीन खर्च संरचना

			आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
क	असर						
१	कृषि तथा पशु उद्योग व्यवसायमा रोजगार जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	४०.५०	४१.५०	४३.५०
२	अन्य उद्योग व्यवसायमा रोजगार जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	२२.५	२४.५	२६.५
३	सञ्चालनमा रहेको कृषि तथा पशु उद्योग	सङ्ख्या	-	-	४२०	४५०	४६५
४	सञ्चालनमा रहेको व्यापार व्यवसाय	सङ्ख्या	-	-	४३०	४३५	४४०
५	सञ्चालनमा रहेको होटेल व्यवसाय	सङ्ख्या	-	-	१९०	२१०	२२०
६	सञ्चालनमा रहेको निर्माण उद्योग	सङ्ख्या	-	-	५०	५५	७०
ख	प्रतिफल						
१	तरकारी तथा फलफुल संकलन केन्द्र स्थापना	सङ्ख्या	-	-	१	२	३
२	साना व्यवसायलाई मेशीन औजार सहयोग	सङ्ख्या	-	-	४०	८०	१२०
३	तरकारी खेती व्यवसायी विस्तार	सङ्ख्या	-	-	२०	४०	७०
४	दुग्ध संकलन तथा प्रसोधन उद्योग सञ्चालन	सङ्ख्या	-	-	२	४	६
५	उद्यमीको सामान विक्री केन्द्र सञ्चालन	सङ्ख्या	-	-	०	१	१
६	कृषि प्राविधिक (जेटिए) तयारी	सङ्ख्या	-	-	३	६	१०
७	पशु स्वास्थ्य प्राविधिक (जेटिए) तयारी	सङ्ख्या	-	-	३	६	१०

३.५.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका २६: उद्योग, व्यापार र व्यवसाय विकास विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रम/आयोजना	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
४. उद्योग, व्यापार,व्यवसाय तथा आपूर्ति						२५४५०	

मध्यमकालीन खर्च संरचना

४.१	**कृषि, पशु, घरेलु, र साना उधोग प्रवर्द्धन**						
४.१.१	तरकारी तथा फलफुल संकलन केन्द्र स्थापना सहयोग	गोटा	सबै	२०८१/८२ र २०८२/८३	२	१६००	तरकारी तथा फलफुल संकलन केन्द्र स्थापना भई सम्पन्न हुने
४.१.२	साना व्यवसायलाई कृषि औजार तथा उपकरण सहयोग	जना	सबै	सालबसालि	६०	२४००	साना व्यवसाय कम्तिमा ६० जनालाई कृषि औजार तथा उपकरण सहयोग गरिने
४.१.३	दुध संकलन केन्द्र सहयोग	गोटा	सबै	सालबसालि	३	१८००	दुध संकलन केन्द्र निर्माण सम्पन्न हुने र संचालनमा आउने ।
४.१.४	होम स्टे, तथा रिसोर्ट उधोग प्रवर्दन सम्वन्धि तालिम संचालन	जना	सबै	सालबसालि	३०	७५०	कम्तीमा ३० जना उधमीहरुलाई होम स्टे, तथा रिसोर्ट उधोग प्रवर्दन सम्वन्धि तालिम संचालन भई सम्पन्न हुनेछ
४.१.५	नेपाली कागज उद्योग तथा लोकता खेति संचालनको लागि तालिम तथा उद्योग प्रवर्द्दनमा सहयोग	जना	सबै	सालबसालि	२५	१२५०	कम्तीमा २५ जना उधमीहरुलाई नेपाली कागज उद्योग तथा लोकता खेति संचालनको लागि तालिम तथा उद्योग प्रवर्द्दन संचालनमा आउने ।
४.१.६	जुस तथा जाम उद्योग संचालनको लागि तालिम तथा उद्योग प्रवर्द्दनमा सहयोग	जना	१,७	सालबसालि	३०	४५००	जुस तथा जाम उद्योग संचालनको लागि तालिम तथा उद्योग प्रवर्द्दनमा सहयोग गरिने कम्तीमा २५ जना उधमीहरुलाई।
४.१.७	कोदोको बिस्कुट तथा पाउरोटी उद्योग संचालनको लागि तालिम तथा उद्योग प्रवर्द्दनमा सहयोग	पटक	३,४,७	२०८३/८४	१	१५००	कोदोको बिस्कुट तथा पाउरोटी उद्योग संचालनको लागि तालिम तथा उद्योग प्रवर्द्दनमा सहयोग कार्यक्रम संचालन हुने
४.२	**उद्यमशिलाता तथा सिप विकास**						
४.२.१	औधोगिक ग्राम अध्ययन तथा निर्माण	गोटा	सबै	सालबसालि	१	३७५०	औधोगिक ग्राम अध्ययन तथा निर्माण कार्यक्रम संचालन हुने
४.२.२	दलित तथा पिछडिएको समुदायको उधमशिलाताको लागि सिपमुलक तथा आयमुलक कार्यक्रम (कम्तिमा २५० जनालाई)	जना	सबै	सालबसालि	२५०	२०००	कम्तिमा २५० महिला उधमशिलाताको लागि सिपमुलक तालिममा सहभागी हुनेछन
४.२.३	महिला उधमशिलाताको लागि सिपमुलक तालिम तथा समाग्रीको खरिद	गोटा	सबै	सालबसालि	३	६००	कम्तिमा २०० महिलाको लागि उधमी प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन हुनेछ
४.२.४	उधमी प्रोत्साहन कार्यक्रम	गोटा	सबै	२०८३/८४	१	२००	कम्तिमा २०० महिलाको लागि व्यवसायिक सिप प्रशिक्षण तालिम संचालन हुनेछ
४.२.५	व्यवसायिक सिप प्रशिक्षण तालिम (वार्षिक २०जनालाई)	जना	सबै	सालबसालि	७५	१५००	कम्तिमा ७५ महिलाको लागि उधमी प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन हुनेछ
४.३	**युवा उद्यम प्रबर्द्दन**						

४.३.१	युवा सिप विकास तालिम	एकमुष्ट	सबै	सालबसालि	१८	३६००	कम्तिमा १८ युवाको लागि सिप विकास तालिम संचालन हुनेछ

३.५.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

उद्योग व्यापार र व्यवसाय विकासका लागि विनियोजन भएको बजेट र कार्यक्रमहरू सुचारु रुपमा कार्यान्वयन हुनेछ । यस विषय क्षेत्रका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न व्यवसायीहरूको सहभागिता अपेक्षा गरिए अनुसार जुटाउन सकिनेछ ।

३.६ पर्यटन विकास

३.६.१ पृष्ठभूमि

पर्यटन उद्योग विकासका लागि पर्यटकीय स्थल, न्यानो आतिथ्यता, होटेल, रेष्टुरेण्ट, शान्त र रमणीय पदमार्ग आदिको ठूलो योगदान रहेको हुन्छ । दुप्चेश्वर गाउँपालिकाको विशिष्ट ऐतिहासिक, साँस्कृतिक, धार्मिक एवं प्राकृतिक सम्पदाहरुलाई पर्यटकीय प्रयोजनमा ल्याउन सकिने सम्भावनालाई दृष्टिगत गरी यस्ता सम्पदाको यथोचित संरक्षण र आवश्यक पूर्वाधारहरुको व्यवस्थाबाट आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटकहरु भित्र्याउन सकिन्छ । ऐतिहासिक, धार्मिक पर्यटन, रमणीय स्थलहरुको भ्रमण, साहसिक खेलहरु, कृषि पर्यटन आदि यस गाउँपालिकाका सम्भावित पर्यटनका क्षेत्रहरु हुन् । त्यस्तै पर्यटन प्रवर्द्धनका क्षेत्रमा घर आवास (होमस्टे) सेवाको समेत ठुलो सम्भावना रहेको छ ।

दुप्चेश्वर गाउँपालिका भित्र रहेका धार्मिक, पुरातात्विक तथा ऐतिहासिक महत्वका स्थलहरू संरक्षण र विकास गरी आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकहरूका लागि नयाँ गन्तव्यका रुपमा विकास गर्न सकिन्छ । पर्यटकीय महत्वको दृष्टिकोणले करिब १५ वटा पर्यटन स्थान पहिचान भई संचालनमा रहेको छ । यसैगरी गाउँपालिका अन्तर्गत पर्ने दुप्चेश्वर महादेव धार्मिक पर्यटनका हिसाबले प्रख्यात रहेको छ । यस क्षेत्रमा दुर्लभ प्रजातीको रेडपाण्डा पाइने गरेको छ । यस क्षेत्र भएर लाङ्गटाङ्ग राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा गोसाईकुण्ड भ्रमणका पदयात्रीहरु जाने गरेको देखिन्छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

३.६.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा पर्यटन क्षेत्रमा राम्रो सम्भावना रहेको भएता पनि यस क्षेत्रको विकास गर्न केही समस्या तथा चुनौतीहरू पनि रहेका छन् । यहाँका समस्याहरू मध्ये पर्यटन पूर्वाधारको कमी, पर्यटन विकासका लागि जिम्मेवार निकायको अभाव, स्थानीय नागरिकहरूमा पर्यटन शिक्षाको कमी आदि रहेका छन् । साथै चुनौतीहरूमा पर्यटन क्षेत्रको लगानीमा सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रको साझेदारी बढाउनु, पर्यटनमैत्री होटेल र होमस्टेहरू सञ्चालन गर्नु, पर्यटकहरूको सुरक्षा व्यवस्था गर्नु र पर्यटकीय क्षेत्रमा सुविधासम्पन्न सडक तथा अन्य पूर्वाधारहरू स्थापना गर्नु आदि रहेका छन् ।

३.६.३ सोच

"गाउँपालिका समृद्धिको आधार, दिगो पर्यटकीय पूर्वाधार"

३.६.४ उद्देश्य

क) गाउँपालिकाका पर्यटन सम्भावित स्थलहरूको पूर्वाधार विकास तथा सौन्दर्यीकरण गर्नु,

ख) गाउँपालिकाबासीहरूलाई पर्यटन शिक्षा र पर्यटन बजारीकरण गर्नु ।

३.६.५ रणनीति

क) गाउँपालिकाका पर्यटन सम्भावित स्थलहरूको पूर्वाधार विकास तथा सौन्दर्यीकरण गर्ने,

ख) गाउँपालिकाबासीहरूलाई पर्यटन शिक्षा र पर्यटनको बजारीकरण गर्ने ।

३.६.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका २७: पर्यटन विकास विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७८/७९ यथार्थ	आ. व. २०७९/८० अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
क	असर						
१	विदेशी पर्यटक आगमन	सङ्ख्या	-	-	०	०	०
२	विदेशी पर्यटकको औषत बसाइ	दिन	-	-	०	०	०
३	प्रति पर्यटक खर्च (प्रति दिन)	रु हजारमा	-	-	०	०	०
४	स्वदेशी पर्यटक आगमन	सङ्ख्या	-	-	१०००	१०००	१०००

मध्यमकालीन खर्च संरचना

५	स्वदेशी पर्यटकको औषत बसाइ	दिन	-	-	४	४	४
६	प्रति पर्यटक खर्च (प्रति दिन)	रु हजारमा	-	-	४	४	४
७	पर्यटन क्षेत्रमा थप रोजगारी सिर्जना	सङ्ख्या	-	-	२०	२०	२०
ख	प्रतिफल						
१	ठूला होटेल (१० कोठा र सो भन्दा माथि)	सङ्ख्या	-	-	६	६	६
२	साना होटेल (१० कोठा भन्दा कम क्षमता भएको)	सङ्ख्या	-	-	१३	१३	१३
३	होमस्टे	सङ्ख्या	-	-	५	५	५
४	पदमार्ग	कि मि	-	-	२	१	१
५	पहिचान तथा विकास भएका पर्यटन स्थल	सङ्ख्या	-	-	७	७	७
६	पर्यटन क्षेत्रमा उत्पादित जनशक्ति	सङ्ख्या	-	-	२०	२०	३०
७	पर्यटन डकुमेन्ट्री निर्माण	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
८	पर्यटन विज्ञापन (वर्ष भरी)	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
९	पर्यटन शिक्षाबाट लाभान्वित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	१०	१०	१०
१०	पर्यटन वेवसाईट सञ्चालन	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
११	पर्यटन सूचना डिस्प्ले वोर्ड	सङ्ख्या	-	-	२	२	२

३.६.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका २९: पर्यटन विकास विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रम/आयोजना	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
५.१	**पर्यटन विकास योजना**					९५,६००	
५.१.१	पर्यटन डकुमेन्ट्री निर्माण, तथा विज्ञापन प्रचारप्रसार योजना	गोटा	सबै	२०८१/८२	१	१५००	पर्यटन Documentry, विज्ञापन सुचारु गरी निर्माण सम्पन्न हुने र खोज अनुसन्धानमा लाग्ने
५.१.२	पर्यटन व्यवसायमा स्थानीय उत्पादन प्रवर्धन नीति निर्माण योजना	गोटा	सबै	२०८१/८२ र २०८२/८३	१	१५००	पर्यटन व्यवसायमा स्थानीय उत्पादन प्रवर्धन नीति नियम सुचारु भई सम्पन्न हुने

मध्यमकालीन खर्च संरचना

५.१.३	पर्यटन गुरुयोजना निर्माण योजना	गोटा	सबै	२०८१/८२	१	२०००	पर्यटन गुरुयोजना निर्माण योजना सुचारु भई सम्पन्न हुने
५.१.४	पर्यटन जनसक्ति (होटल व्यवस्थापन, भाषा, पर्यटक गाईड, उद्धार टोली लगायत)को क्षमता र दक्षता वृदि कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	४०	४००	कम्तीमा 40 जनालाई पर्यटन जनसक्तिको क्षमता र दक्षता बृदि कार्यक्रम सम्पन्न
५.१.५	स्थानीय सांस्कृतिक सम्पदाहरुको खोजी गरी संरक्षण र विकास योजना	गोटा	सबै	सालबसालि	१	९००	स्थानीय सांस्कृतिक सम्पदाहरुको खोजी गरी संरक्षण र विकास योजना संचालनमा आउने
५.१.६	स्थानीय संस्कृतिहरुको जगेर्ना गर्नका लागि सांस्कृतिक संग्रहालय स्थापना योजना	गोटा	सबै	सालबसालि	१	५०००	स्थानीय संस्कृतिहरुको जगेर्ना गर्नका लागि सांस्कृतिक संग्रहालय स्थापना योजना संचालन हुने
५.१.७	साविक सबै वार्डमा पर्ने धार्मिक स्थलहरुको मर्मत संभार योजना	गोटा	सबै	सालबसालि	३	१५००	साविक सबै वार्डमा पर्ने धार्मिक स्थलहरुको मर्मत संभार योजना सम्बन्धी अध्ययन संचालन हुने।
५.१.८	स्थानीय संस्कृतिहरुको जगेर्ना गर्नका लागि सांस्कृतिक संग्रहालय स्थापना कार्यक्रम	गोटा	सबै	सालबसालि	१	६०००	स्थानीय संस्कृतिहरुको जगेर्ना गर्नका लागि सांस्कृतिक संग्रहालय स्थापना कार्यक्रम संचालन हुने
५.१.९	स्थानीय सांस्कृतिक सम्पदाहरुको खोजी गरी संरक्षण र विकास	गोटा	सबै	सालबसालि	१	१२००	स्थानीय सांस्कृतिक सम्पदाहरुको खोजी गरी संरक्षण र विकास योजना संचालनमा आउने
५.१.१०	श्री उर्गेन छयोखोर्लिंग गुम्बा निर्माण योजना	गोटा	१	सालबसालि	१	५०००	श्री उर्गेन छयोखोर्लिंग गुम्बा निर्माण भइ संचालन हुने
५.१.११	मुलथल - गोसाईकुण्ड पदमार्ग निर्माण योजना	कि.मी.	१	२०८३/८४	५	५०००	मुलथल - गोसाईकुण्ड पदमार्ग निर्माण भइ संचालन हुने
५.१.१२	सिसिपु - तालु - कसेरी - सुर्यकुण्ड - गोसाईकुण्ड पदमार्ग निर्माण योजना	कि.मी.	१	२०८२/८३ र २०८३/८४	४	४०००	सिसिपु - तालु - कसेरी - सुर्यकुण्ड - गोसाईकुण्ड पदमार्ग निर्माण भइ संचालन हुने
५.१.१३	बुतिस छयोइलिंग गुम्बा निर्माण योजना	ओटा	१	२०८३/८४	१	२०००	बुतिस छयोइलिंग गुम्बा निर्माण भइ संचालन हुने
५.१.१४	वोलगाउँ ज्याङज्युव छयोर्तेन निर्माण (गुम्बा) योजना	ओटा	२	२०८१/८२ र २०८२/८३	१	४०००	वोलगाउँ ज्याङज्युव छयोर्तेन निर्माण (गुम्बा) भइ संचालन हुने
५.१.१६	कुडुम्साङ-कडेनी पदमार्ग निर्माण योजना	कि.मि	२	सालबसालि	३	३०००	कुडुम्साङ-कडेनी पदमार्ग आंशिक निर्माण भइ संचालन हुने
५.१.१७	वेप्चो दोभान स्तुपा संरक्षण कार्यक्रम	गोटा	२	२०८१/८२ र २०८२/८३	१	५००	वेप्चो दोभान स्तुपा संरक्षण कार्यक्रम सम्पन्न हुने

५.१.१८	पुरानो गाउँ विसौनी चौतारा निर्माण योजना	गोटा	३	२०८१/८२	१	८००	पुरानो गाउँ विसौनी चौतारा आंशिक निर्माण सुरु हुने
५.१.१९	नाटाङ-जोङएन डाँडा-गोल्फु भन्ज्याङ-कालोपानी-डम्फु पार्क-कालोभन्ज्याङ-सिम्फले पदमार्ग निर्माण	कि.मि	४	सालबसालि	१०	१००००	नाटाङ-जोङएन डाँडा-गोल्फु भन्ज्याङ-कालोपानी-डम्फु पार्क-कालोभन्ज्याङ-सिम्फले पदमार्ग निर्माण भइ संचालन हुने
५.१.२०	हवाईब्रा झरना रक कलैम्बिंङ (Rock Climbing) पूर्वाधार निर्माण योजना	गोटा	४	२०८२/८३	१	१५००	हवाईब्रा झरना रक कलैम्बिंङ (Rock Climbing) पूर्वाधार निर्माण भइ संचालन हुने
५.१.२१	कालोभन्ज्याङ उर्केन छोलीङ संरक्षण तथा व्यवस्थापन योजना	गोटा	४	२०८१/८२	१	५००	कालोभन्ज्याङ उर्केन छोलीङ संरक्षण तथा व्यवस्थापन योजना भइ संचालन हुने
५.१.२२	नाटाङ जोङएन ढुंगा पर्यटकीय पार्क निर्माण तथा संरक्षण योजना	गोटा	४	२०८२/८३ र २०८३/८४	१	२५००	नाटाङ जोङएन ढुंगा पर्यटकीय पार्क निर्माण तथा संरक्षण योजना सम्पन्न हुने
५.१.२३	हाडी खोला सिला देबी मन्दिर निर्माण योजना	गोटा	४	२०८१/८२ र २०८२/८३	१	२०००	हाडी खोला सिला देबी मन्दिर निर्माण योजना सम्पन्न हुने
५.१.२४	रांचे डाँडा पर्यटक स्थल निर्माण योजना	गोटा	५	सालबसालि	१	२८००	रांचे डाँडा पर्यटक स्थल निर्माण योजना सम्पन्न हुने
५.१.२५	काल्देन्न छेस्यो गुम्बा निर्माण योजना	गोटा	५	२०८१/८२ र २०८२/८३	१	४०००	काल्देन्न छेस्यो गुम्बा निर्माण योजना सम्पन्न हुने
५.१.२६	समुन्द्रटार-बाघमारा पदमार्ग निर्माण योजना	कि.मि	६	२०८१/८२ र २०८२/८३	५	५०००	समुन्द्रटार-बाघमारा पदमार्ग निर्माण योजना सम्पन्न हुने
५.१.२७	दुप्चेश्वर-थामडाँडा पदमार्ग निर्माण योजना	कि.मि	६	२०८२/८३ र २०८३/८४	२	२०००	दुप्चेश्वर-थामडाँडा पदमार्ग निर्माण योजना सम्पन्न हुने
५.१.२८	थामडाँडा पर्यटकीय पार्क निर्माण (१० रोपनी) (त्रिशुल- २५ मि.) योजना	गोटा	६	२०८१/८२ र २०८२/८३	१	२५००	थामडाँडा पर्यटकीय पार्क निर्माण योजना सम्पन्न हुने
५.१.२९	दुप्चेश्वर मन्दिरमा सार्बजनिक सौचालय निर्माण योजना	गोटा	६	२०८१/८२	१	१५००	दुप्चेश्वर मन्दिरमा सार्बजनिक सौचालय निर्माण योजना सम्पन्न हुने
५.१.३०	दुप्चेश्वर कोशेली घर तल्ला थप सहित सम्पन्न (वाल-४०० फिट, ४ कोठा थप)	गोटा	६	२०८३/८४	१	१५००	दुप्चेश्वर कोशेली घर तल्ला थप सहित सम्पन्न हुनेछ
५.१.३१	दुप्चेश्वर मन्दिर-वछला देबी मन्दिर-माने डाँडा-भिरकुने-दुप्चे-	कि.मी.	७	सालबसालि	१०	१००००	दुप्चेश्वर मन्दिर-वछला देबी मन्दिर-माने डाँडा-भिरकुने-दुप्चे-गुम्बा चौर-छिमेर-व्यास गुफा-

	गुम्बा चौर-छिमेर-व्यास गुफा-मुलखर्क-झ्याकुंग चुली-गोसाईकुण्ड पदमार्ग निर्माण						मुलखर्क-झ्याकुंग चुली-गोसाईकुण्ड पदमार्ग आंशिक निर्माण हुने
५.१.३२	ज्याङ छ्युङ छयोइलीङ सिलामे गुम्बा निर्माण	गोटा	७	२०८१/८२ र २०८२/८३	१	४०००	ज्याङ छ्युङ छयोइलीङ सिलामे गुम्बा निर्माण सम्पन्न हुने
५.१.३३	चन्द्र सुर्य महादेव मन्दिर निर्माण योजना	गोटा	७	२०८३/८४	१	१०००	चन्द्र सुर्य महादेव मन्दिर निर्माण योजना सम्पन्न हुने
५.१.३४	भिरकुने मन्दिर घेरबार योजना	गोटा	७	२०८१/८२	१	५००	भिरकुने मन्दिर घेरबार योजना सम्पना हुने

३.६.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

यस विषय क्षेत्रमा विनियोजन तथा प्रक्षेपण गरिएको बजेटको व्यवस्था सहज रुपमा भएको अवस्थामा योजनामा समावेश भएको योजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई अपेक्षित नतिजाहरू प्राप्त हुनेछ । वर्तमान आर्थिक मन्दीको अवस्था निरन्तर रहेमा यस खर्च संरचनामा विनियोजन तथा प्रक्षेपण गरिएको बजेटमा संकुचन आउन सक्ने सम्भावना रहेको छ ।

३.७ श्रम, रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा

३.७.१ पृष्ठभूमि

प्रत्येक नागरिकलाई रोजागरीको प्रत्याभूति गर्न संविधानमा रोजगारीको हकलाई मौलिक हकको रुपमा उल्लेख गरिएको छ । यसका साथै नागरिकले स्वदेश वा वैदेशिक रोजगारीको छनोट गर्न पाउने अधिकारको पनि संविधानमा सुनिश्चितता गरिएको छ । देशकै अर्थतन्त्र विप्रेषणमा निर्भर भइरहेको परिप्रेक्ष्यमा दुप्चेश्वर गाउँपालिका समेत यसबाट अछुतो छैन । वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित एवम् उपलब्धिमूलक बनाउन र वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप, पूँजी तथा अनुभवलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि प्रोत्साहन गर्न सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीको सवाललाई गाउँपालिकाले समेत आफ्नो योजनामा समेट्न आवश्यक रहेको छ ।

३.७.२ समस्या तथा चुनौती

श्रम तथा रोजगारीको अवस्था सवल तुल्याउनका लागि विभिन्न समस्या र चुनौतीहरू पनि रहेको छ । रोजगारी सम्वन्धी सुचनाहरू सहज ढंगले उपलब्ध नहुनु, श्रम बजार व्यवस्थित हुन नसक्नु, रोजगारी सिर्जना गर्ने

उद्योग व्यवसायहरूको न्यून सङ्ख्या हुनु, अनौपचारिक क्षेत्रमा रोजगारीको अवसर कम हुनु, प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम केन्द्रहरूको स्थापना नहुनु र युवाहरूमा लागू पदार्थको दुर्व्यशनी बढ्नु जस्ता प्रमुख समस्याको रुपमा रहेको छ । गाउँपालिकामा सीपयुक्त मानव संसाधनको सूचना व्यवस्था गर्नु, वैदेशिक रोजगारीका लागि सुरक्षित गन्तव्य सुनिश्चित गर्नु, गाउँपालिकाभित्र रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्नु, श्रम बजार व्यवस्थित गर्नु र श्रमिक सुरक्षा व्यवस्था गर्नु आदि मुख्य चुनौतीको रुपमा रहेको छ ।

३.७.३ सोच

सामाजिक सुरक्षा सहित श्रमको सम्मान, रोजगारीको वृद्धी गरी समृद्ध दुप्चेश्वर निर्माण ।

३.७.४ उद्देश्य

क) गाउँपालिकाबासीहरूलाई व्यावसायिक सीप विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु,

ख) युवाहरूको सुरक्षित तथा सीपयूक्त श्रम तथा रोजगारी प्रवर्द्धन कार्य गर्नु,

ग) श्रमिकहरूका लागि सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु ।

३.७.५ रणनीति

क) युवा तथा लक्षित वर्गका नागरिकहरूलाई व्यावसायिक सीपयूक्त बनाउने,

ख) युवा स्वरोजगारीको अवसर सिर्जना तथा सहयोग कार्यक्रम गर्ने,

ग) श्रमिकहरूसँगको साझेदारीमा उनीहरूको सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने ।

३.७.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ३०: श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
क	असर						
१	श्रमिकहरूको प्रतिव्यक्ति आय (वार्षिक)	रु (लाख)	-	-	२.६	२.८	३.०

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२	रोजगारीको औषत दिन (वार्षिक)	दिन	-	-	२४५	२४७	२५०
ख	प्रतिफल						
१	सीप तालिममा सहभागी महिला	सङ्ख्या	-	-	६०	१२०	१२०
२	सीप तालिममा सहभागी विपन्न समुदायका व्यक्ति	सङ्ख्या	-	-	६०	१२०	१२०
३	सीप तालिममा सहभागी अन्य अपांगता भएको व्यक्ति	सङ्ख्या	-	-	२०	४०	४०
४	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रममा आवद्ध श्रमिक सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	-	३००	६००	६००

३.७.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ३२: श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रमआयोजना/	वडा	एकाइ	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
५श्रम . रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा						८१००	
५.१	**व्यवसायिक सिप विकास**						
५१.१.	लक्षित वर्ग आयमुलक तथा सिपमुलक तालिम संचालन (जनालाई३० वार्षिक)	सबै	जना	सालबसाली	९०	९००	कम्तीमा ९० जना लक्षित वर्ग आयमुलक तथा सिपमुलक कार्यक्रम संचालन हुने
५१.२.	महिला व्यवसायिक सिप विकास तालिम संचालन (जनालाई ३० वार्षिक)	सबै	जना	सालबसाली	९०	९००	कम्तीमा ९० जना महिला व्यवसायिक सिप विकास तालिम संचालन हुने
५१.३.	अपाङ्गता भयको व्यक्ति व्यवसायिक सिप तालिम संचालन १० वार्षिक) (जनालाई	सबै	जना	सालबसाली	३०	३००	कम्तीमा ३० जना अपाङ्गता भयको व्यक्ति व्यवसायिक सिप तालिम संचालन हुने
५१.४.	विपन्न वर्ग व्यवसायिक सिप विकास तालिम संचालन (जनालाई २० वार्षिक)	सबै	जना	सालबसाली	६०	६००	विपन्न वर्ग व्यवसायिक सिप विकास तालिम संचालन हुने
५२.	**लक्षित वर्ग स्वरोजगारी प्रवर्द्धन**						
५२.१.	लक्षित वर्ग स्वरोजगारी सहयोग कार्यक्रम (जनालाई३० वार्षिक)	सबै	जना	सालबसाली	९०	१३५०	लक्षित वर्ग स्वरोजगारी सहयोग कार्यक्रम संचालन हुने

५३.	**श्रमिक सामाजिक सुरक्षा प्रवर्द्धन र तथ्यांक व्यवस्थापन**						
५३.१.	श्रमिक हित कोष	सबै	गोटा	सालबसाली	३	७५०	श्रमिक हित कोष संचालनमा आउने
५३.२.	श्रमिक क्षमता विकास कार्यक्रम	सबै	पटक	सालबसाली	६	१८००	श्रमिक क्षमता विकास कार्यक्रम संचालनमा आउने
५३.३.	श्रमिक तथ्याँक व्यवस्थापन	सबै	गोटा	सालबसाली	३	७५०	श्रमिक तथ्याँक व्यवस्थापन संचालनमा आउने
५३.४.	सबै सीपालु वा कोरा मजदुरहरुको लगत अद्यावधिक र पालिकापालिकाबाट परिचयपत्र उपलब्ध गराउने कार्यक्रम	सबै	गोटा	सालबसाली	३	७५०	सीपालु वा कोरा मजदुरहरुको लगत अद्यावधिक कार्यक्रम संचालन हुने

३.७.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

यस विषय क्षेत्रमा समावेश गरिएको कार्यक्रमहरूको समयमै विनियोजित तथा प्रक्षेपित बजेटको प्राप्ति र प्रभावकारी कार्यान्वयन भएमा अपेक्षित नतिजा सूचक र लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न सकिने अनुमान गरिएको छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

परिच्छेद – ४

सामाजिक क्षेत्र

४.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

४.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको १५औँ योजनाले लिएको नीतिमा उल्लेख भए अनुसार निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई नागरिकको सर्वसुलभ पहुँचको लागि पायक पर्ने प्रोटोकल तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ साथै महिलामा बढ्दो स्तन क्यान्सर, सर्वाइकल क्यान्सर जस्ता रोगहरूको निःशुल्क परीक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ भनीएको छ।

यस दुप्चेश्वर गाउँपालिका क्षेत्रमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने पूर्वाधारहरु रहेका छन् । जसअन्तर्गत ७ वटा स्वास्थ्य चौकी, ग्रामीण सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई १ वटा, पुरुगाउँ स्वास्थ्य इकाई र गाउँघर क्लिनिक तथा खोप केन्द्र २१ वटा रहेका छन् । पूर्ण खोप गाउँपालिका घोषणा भएको यस गाउँपालिका स्वास्थ्य संस्थामा भवन तथा पूर्वाधारको निर्माण तथा व्यवस्थापनमा उन्मुख रहेको छ ।

४.१.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकाको जनस्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रमा रहेका समस्याहरूको खोजी गर्दा यहाँ केही समस्याहरू विद्यमान रहेको पाइएको छ । मुख्यगरी स्वास्थ्य संस्थाहरूमा स्वास्थ्य सेवाका उपकरण र औषधीहरूको उपलब्धता सीमित मात्रामा रहेको छ । यहाँका नागरिकहरू स्वास्थ्य तथा पोषणमा पूर्ण सचेत नभएको अवस्था छ । आवश्यक सङ्ख्यामा स्वास्थ्यकर्मीहरूको अभाव रहेको, गाउँपालिकाको प्राय पहाडी भूभाग भएको हुँदा स्वास्थ्य संस्थासम्म पुग्न कठिनाई रहेको छ । साथै नागरिकहरूमा जनस्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धमा चेतनाको कमी रहेको छ । नागरिकहरूमा गर्भवती महिला र नवजात शिशुको स्याहार सम्बन्धमा प्राविधिक ज्ञानको कमी रहेको छ ।

स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रमा केही चुनौतीहरू पनि सामना गर्नु परेको छ । स्थानीय स्तरमा स्वास्थ्यकर र पोसिलो खानेकुराको उत्पादनमा ह्रास आउनु, बजारमा बहुप्रसोधित खानेकुराहरूको उपलब्धता र प्रयोग बढ्नु, गाउँपालिकाबासीहरू धामी तथा झाँक्रीमा बढी विश्वास गरी अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्था नजानु, निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूको सेवा सरल तथा अधिक खर्चिलो हुनु जस्ता मुख्य चुनौतीहरू रहेका छन् ।

४.१.३ सोच

गाउँपालिकाबासीको स्वास्थ्य र पोषणमा सुधार, सामाजिक तथा आर्थिक समृद्धिको एक आधार।

४.१.४ उद्देश्य

क) आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तर वृद्धि गर्नु,

ख) आधारभूत स्वास्थ्यमा गाउँपालिकाबासीको पहुँच बढाउनु,

ग) गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन सार्वजनिक निजी साझेदारी कार्यक्रमहरू लागू गर्नु।

४.१.५ रणनीति

क) आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तर वृद्धि गर्नु पूर्वाधार तथा उपकरणको व्यवस्था गर्ने,

ख) आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तर वृद्धि गर्नु दक्ष जनशक्ति व्यवस्था गर्ने,

ग) मातृशिशु स्वास्थ्य कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइने,

घ) सर्ने, नसर्ने र मानसिक रोगको रोकथाम र नियन्त्रण गर्ने,

ङ) स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास र संस्था सञ्चालन अनुदान उपलब्ध गराउने,

च) स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने,

छ) स्वास्थ्यमा गुणस्तर वृद्धि गर्न र निजी क्षेत्रको समेत संलग्नता बढाउन एकीकृत अभियान सञ्चालन गर्ने।

४.१.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ३३: स्वास्थ्य तथा पोषण विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	मातृ मृत्यु दर (प्रति लाख जिवित जन्ममा)	सङ्ख्या	-	-	२१०	१९०	१७०
२	५ वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जिवित जन्ममा)	जना	-	-	३२	२८	२५
३	नवजात शिशु मृत्युदर (प्रति हजार जिवित जन्ममा)	जना	-	-	२०	१९	१८
४	कुल प्रजनन् दर	प्रति महिला	-	-	२.२	२.१	२.१

५	किसोरी अवस्थाको प्रजनन् (१९ वर्ष मुनि)	प्रतिशत	-	-	११	९	८
६	पहिचान भएको क्षयरोगीहरू मध्ये उपचारको सफलता दर	प्रतिशत	-	-	९४	९५	९६
७	आधा घण्टाको दुरीमा स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको घरधुरी	प्रतिशत	-	-	७९	८१	८३
८	५ वर्ष भन्दा मुनिका बालबालिकाहरूमा भएको पुड्कोपन (उमेर अनुसार उचाई कम)	प्रतिशत	-	-	३२.२	३२	३१.७
९	६ वर्ष भन्दा मुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	-	-	२३.५	२३	२२.५
	प्रतिफल						
१	स्वास्थ्य विमामा आवद्ध भएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	५०	५५	६०
२	प्रजनन् उमेर समुहका महिलामा रक्तअल्पता	प्रतिशत	-	-	३८	३६	३४
३	पूर्ण खोप प्राप्त गर्ने प्रजननयोग्य उमेरका महिला	प्रतिशत	-	-	६५	७०	७५
४	पूर्ण खोप प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	-	-	८५	८७	८८
५	जन्मेको १ घण्टाभित्र स्तनपान गरेका बालबालिका	प्रतिशत	-	-	४०	४२	४४
६	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	सङ्ख्या	-	-	६	९	९
७	सुविधासम्पन्न अस्पताल	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
८	जनसङ्ख्या वृद्धि दर	प्रतिशत	-	-	२	२	२
९	प्रति हजार जनसङ्ख्यामा स्वास्थ्यकर्मीको सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	-	१.१	१.३	१.५
१०	प्रति दश हजार जनसङ्ख्यामा डक्टरको सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	-	१.४	१.६	१.८
११	परिवार नियोजनको आधुनिक साधान प्रयोग दर	प्रतिशत	-	-	१२	१३	१४
१२	स्वास्थ्य संस्था मार्फत प्रसुति सेवा लिने महिला	प्रतिशत	-	-	२०	३०	४०
१३	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको उपस्थितिमा सुत्केरी भएको महिला (जिवित जन्ममा)	प्रतिशत	-	-	२०	३०	४०

मध्यमकालीन खर्च संरचना

१४	प्रोटोकल अनुसार ४ पटकसम्म गर्भवती जाँच गर्ने महिला	प्रतिशत	-	-	५५	६०	७०
१५	प्रोटोकल अनुसार बच्चाको जन्मपछि ३ पटक सेवा प्राप्त गर्ने महिला	प्रतिशत	-	-	४०	५०	७०
१६	भिटामिन ए प्राप्त गर्ने गर्भवती महिला	प्रतिशत	-	-	६५	७०	८०
१७	तोकिए बमोजिमका सबै खोप पाउने बालबालिका	प्रतिशत	-	-	८७	९०	९४
१८	डि.पि.टि. हेप खोप तेश्रो प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	-	-	८७	९०	९४
१९	दादुरा खोप प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	-	-	८७	९०	९४
२०	गर्भवती महिला मध्ये पि एम टि सि टी सेवा पाएका महिला	प्रतिशत	-	-	९२	९४	९६
२१	क्षयरोग लाग्ने दर	प्रति हजारमा सङ्ख्या	-	-	१.००	०.८०	०.७०

४.१.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ३५: स्वास्थ्य तथा पोषण विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रमआयोजना/	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	**स्वास्थ्य तथा पोषण**					**२३,०००**	
१.१	स्वास्थ्य चौकीमा बिभिन्न रङका डस्टबिन् तथा बकेटहरु ब्यवस्था थान ६०))	थान	सबै	२०८१८२/	६०	३००	सबै वडाका स्वास्थ्य चौकीमा बिभिन्न रङका डस्टबिन् तथा बकेटहरु ब्यवस्थापन हुनेछन
१.२	संक्रामक रोग जन्य महामारी कोष	पटक	सबै	२०८१८२/	१	३००	संक्रामक रोग जन्य महामारी कोष संचालन हुनेछन
१.३	सरुवा रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम	गोटा	सबै	२०८१८२/ र २०८३८४/	२	३००	सरुवा रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम संचालन हुनेछन
१.४	स्वास्थ्य जनचेतनामुलक कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	सबै	सालबसालि	३	४५०	स्वास्थ्य जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन भई सम्पन्न हुनेछन
१.५	स्वास्थ्य केन्द्रमा ल्याब स्थापना	गोटा	सबै	२०८१ ८२/	१	३,०००	स्वास्थ्य केन्द्रमा ल्याब स्थापनामा सहयोग सञ्चालन भएको हुनेछ।

				र ८३/२०८२			
१.६	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका परिचालन कार्यक्रम वार्षिक)२० जना(	जना	सबै	सालबसालि	६०	१,८००	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका परिचालन कार्यक्रम सुचारु हुनेछन
१.७	आधारभूत सेवा विस्तार कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	३	३००	सातै वटै वडाका आम नागरिकमा आधारभूत सेवा विस्तार कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछन
१.८	वार्षिक १०० जना ग्रामिण आमाहरुसंग स्वास्थ्य कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	३००	२,४००	सबै वडाका कम्तीमा ३०० जना ग्रामिण आमा स्वास्थ्य कार्यक्रम सेवा विस्तार कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछन
१.९	स्वास्थ्यकर्मी क्षमता विकास कार्यक्रम (जना स्वास्थ्यकर्मीहरु ५० कम्तिमा)	जना	सबै	२०८१ ८२/ र २०८२८३/	५०	५००	कम्तीमा ५० जना स्वास्थ्यकर्मीलाई क्षमता विकास कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
१.१०	नियमित खोप सेवा परिचालन	गोटा	सबै	सालबसालि	३	९००	नियमित खोप सेवा परिचालन सम्पन्न हुनेछ
१.११	अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	६	१,२००	सम्पूर्ण स्वास्थ्य सेवा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
१.१२	मानसिक स्वास्थ्य कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	३	६००	मानसिक स्वास्थ्य कार्यक्रम संचालनमा आई सम्पन्न हुने।
१.१३	स्वास्थ्य गुरुयोजना बनाई आवश्यक स्वास्थ्य जनशक्तिको व्यवस्थापन	गोटा	सबै	सालबसालि	१	१,२००	स्वास्थ्य गुरुयोजना बनाई आवश्यक स्वास्थ्य जनशक्तिको व्यवस्थापन सुचारु हुनेछ
१.१४	स्वास्थ्य संस्थाहरुको अस्पतालजन्य फोहोर व्यवस्थापन	गोटा	सबै	सालबसालि	३	१,५००	सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुको अस्पतालजन्य फोहोर व्यवस्थापन कार्यक्रम समपन्न तिर लाग्नेछ
१.१५	औषधिको गुणस्तर परिक्षण प्रयोगशाला स्थापना	गोटा	सबै	२०८१ ८२/ र ८३/२०८२	१	१,५००	औषधिको गुणस्तर परिक्षण प्रयोगशाला स्थापनामा सहयोग र व्यवस्थापना हुनेछ
१.१६	कुपोषण न्यूनीकरणका लागि स्वस्थ बानि र व्यवहारको प्रवर्दनका लागि तालिम	जना	सबै	सालबसालि	१५०	७५०	कुपोषण न्यूनीकरणका लागि स्वस्थ बानि र व्यवहारको प्रवर्दनका लागि कम्तीमा १५० जनालाई तालिम संचालन हुने
१.१७	स्वास्थ्य विकास कार्यशाला	पटक	सबै	सालबसालि	३	६००	स्वास्थ्य विकास कार्यशाला संचालन हुनेछ
१.१८	मातृ तथा नवाशिशु स्वास्थ्य कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	१५०	१,५००	घरदैलो मातृ तथा नवाशिशु स्वास्थ्य कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
१.१९	पूर्ण खोपको सुनिश्चितता तथा दिगोपन	पटक	सबै	सालबसालि	३	९००	पूर्ण खोपको सुनिश्चितता तथा दिगोपन सम्पन्न हुनेछ

१.२०	घ्यावर चौर,हुङ ओडारे स्वास्थ्य चौकी, बेतिनी स्वास्थय चौकी, अदुवा बारी सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई, बालकुमारी स्वास्थ्य चौकी, निङ्गाले ग्रामिण स्वास्थ्य इकाई हरुमा ४ कोठे भवन थप सहयोग योजना	गोटा	सबै	सालबसालि	३	३,०००	विभिन्न ठाउको स्वास्थ्य इकाईहरुलाई व्यवस्थापन संचालन हुने

४.१.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूका लागि अपेक्षा गरिएको स्रोतहरूबाट आय प्राप्त भएमा तोकिएको समयमा कार्यान्वयन गरी अपेक्षित नतिजा हाँसिल गर्न सकिनेछ । गाउँपालिकाका दक्ष जनशक्ति, कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका लागि नीति तथा कानुनगत स्पष्टता र कार्यपालिकाको चुस्त निर्णय तथा अनुगमन प्रक्रियाले यी कार्यक्रमहरू समयमै प्रभावकारी कार्यान्वयनमा अहम् भूमिका खेल्नेछ ।

४.२ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि

४.२.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिका २ वटा क्याम्पस तथा कुल ५० वटा बिद्यालयहरु संचालनमा रहेका छन् जसमध्ये आधारभूत ३९ वटा, मा. वि. ११ वटा रहेका छन् । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को अनुसार यस गाउँपालिकाको कूल साक्षरता दर ६२.७ प्रतिशत रहेको छ । जसमा पुरुष साक्षरता दर ६८ प्रतिशत छ भने महिला साक्षरता दर ५७.४ प्रतिशत रहेको छ । सामुदायिक विद्यालय तथा सरकारी क्याम्पसहरुमा शिक्षाको गुणस्तर अपेक्षित स्तरमा नभएको गुनासो जनमानसमा रहेको हुँदा शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न तथा शैक्षिक क्षेत्रमा रहेका सवालको पहिचान गरी समाधानका उपायहरु खोजी गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । यसर्थ दुप्चेश्वरको शिक्षा क्षेत्रमा रहेका सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतीहरुको खोजी गरी सोको समधानका लागि रणनीति तथा कार्यनीतिहरु र कार्यक्रमहरु योजनामा समावेश गरिएको छ ।

४.२.२ समस्या तथा चुनौती

दुप्चेश्वर गाउँपालिकाभित्र शिक्षा, विज्ञान र प्रविधिका कार्यक्रम कार्यान्वयनका आफ्नै किसिमका चुनौतीहरू छन् । विद्यालयका पूर्वाधारहरूको कमीका कारण गुणस्तरीय शिक्षाको सीमित पहुँच रहेको छ । तालिम

प्राप्त योग्य शिक्षकहरूको दरवन्दीको अभावले विद्यालय संचालनमा कठिनाइ रहेको छ । गरिबी र लैङ्गिक असमानताले शैक्षिक प्रगतिमा बाधा पुगेको छ भने बालबालिका विद्यालय छाडेर दैनिक जीवन यापनका कामहरूमा सहभागी हुने पर्ने अवस्था रहेको छ । अनुसन्धान र विकासमा अपर्याप्त लगानीले वैज्ञानिक र प्राविधिक शिक्षाको विकासलाई हुन सकेको छैन । विद्यालयहरूमा कक्षाकोठा, फर्निचर, शौचालय, क्यान्टिन, प्रयोगशाला, खेल मैदान आदिको कमी रहेको छ । केही विद्यालयहरूमा बालबालिकाको सङ्ख्या घट्दै गएको छ । केही विद्यालयहरूमा भौतिक पूर्वाधारहरू सीमित रहेको छ । साथसाथै सरकारी विद्यालयहरूमा शैक्षिक गुणस्तर उच्च बनाउने कार्य चुनौतीको रुपमा रहेको छ । बालबालिकाहरूमा सामाजिक संजालको दुरुपयोग, धुम्रपान, मद्यपान, तथा दुर्व्यासनी बढेको हुँदा यस्ता कार्यहरूको न्यूनीकरण गरी पठन पाठनमा लगाउनु चुनौतीको रुपमा रहेको छ ।

४.२.३ सोच

शिक्षा, विज्ञान र नवप्रवर्तनमा विकास, दुप्चेश्वरबासीको गरिबी निवारणको निकास ।

४.२.४ उद्देश्य

क) सरकारी शैक्षिक संस्थाहरूलाई आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा आपूर्ति गर्नु,

ख) सरकारी विद्यालय तथा क्याम्पसको शैक्षिक गुणस्तर तथा संस्थागत व्यवस्थापन सुधार गर्नु,

ग) शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नु,

घ) शिक्षक र अभिभावकहरूको क्षमता विकास गरी शैक्षिक जिम्मेवारीमा प्रेरित गर्नु ।

४.२.५ रणनीति

क) सरकारी विद्यालय तथा क्याम्पसमा आवश्यक पूर्वाधार विकास गरी शिक्षण सिकाइका लागि उपयुक्त वातावरण तयार गर्ने ।

ख) विद्यालय तथा क्याम्पसको शिक्षण सिकाइमा गुणस्तर तथा संस्थागत व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने ।

ग) आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँचको सुनिश्चित गर्नका लागि आवश्यक उपायहरूको खोजी गरी लागू गर्ने ।

घ) शिक्षकहरूको पेशागत क्षमता तथा बालबालिकाको शैक्षिक विकासमा अभिभावकको भूमिका अभिवृद्धि गर्ने विधिहरू उपयोग गर्ने ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

४.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ३६: शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि विकासका विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	प्रभाव						
१	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	-	-	९७.२	९७.७	९८.२
२	साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	-	-	९७.२	९७.७	९८.२
	असर						
१	युवा साक्षरता (१५ देखि २४)	प्रतिशत	-	-	९८.५	९८.७	९८.८
२	पूर्व प्राथमिक शिक्षामा कुल भर्ना दर	प्रतिशत	-	-	१००	१००	१००
३	खुद भर्ना दर	प्रतिशत	-	-			
४	आधारभूत तह (१ - ८)	प्रतिशत	-	-	८०	८५	९०
५	माध्यमिक तह (९ - १२)	प्रतिशत	-	-	३५	५०	६०
६	उच्च शिक्षाको कुल भर्ना दर	प्रतिशत	-	-	१६	१८	२०
७	विद्यालय छाड्ने दर		-	-			
८	आधारभूत तह (१ - ८)	प्रतिशत	-	-	३	२	१.५
९	माध्यमिक तह (९ - १२)	प्रतिशत	-	-	२	१.५	१
१०	कक्षा ८ को निम्ति सिकाइ उपलब्धि (औषत)		-	-			
११	गणित	स्कोर	-	-	४८	५२	५५
१२	नेपाली	स्कोर	-	-	५७	६०	६३
१३	अंग्रेजी	स्कोर	-	-	५७	६०	६३
१४	विज्ञान	स्कोर	-	-	५४	५८	६०
१५	काम गर्ने उमेर समुहका प्राविधिक र व्यावसायिक क्षेत्रमा तालिम प्राप्त जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	३७	४२	४५
	प्रतिफल						
१	प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च		-	-			

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२	आधारभूत तह (कक्षा १ - ८)	रु हजारमा	-	-	१६	१९	२१
३	माध्यमिक तह (कक्षा ९ - १२)	रु हजारमा	-	-	११	१३	१४
४	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात		-	-			
५	आधारभूत तह (कक्षा १ - ८)	अनुपात	-	-	१:२०	१:२२	१:२७
६	माध्यमिक तह (कक्षा ९ - १२)	अनुपात	-	-	१:३३	१:३२	१:३१
७	पेशागत तालिम प्राप्त शिक्षक		-	-			
८	आधारभूत तह (कक्षा १ - ८)	प्रतिशत	-	-	८०	८५	८५
९	माध्यमिक तह (कक्षा ९ - १२)	प्रतिशत	-	-	८५	९०	९५
१०	माध्यमिक तहमा छात्रबृत्ति पाउने विद्यार्थी	प्रतिशत	-	-	२२	२३	२४
११	गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्ययन प्राप्त क्याम्पस	सङ्ख्या	-	-	०	०	१
१२	स्वच्छ पानी तथा सरसफाइ सुविधा सहित सोचालय निर्माण भएको विद्यालय	प्रतिशत	-	-	९०	९४	९७
१३	इन्टरनेट सुविधा पुगेको विद्यालय	प्रतिशत	-	-	९७	९७	९८

४.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ३८: शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि विकासका विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रम/आयोजना	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
ख	**सामाजिक विकास क्षेत्र**					**५५,४५०**	
२	**शिक्षा विज्ञान र नवप्रवर्तन**						
२.१	शिक्षा सबैको पहुँचका लागि नीति नियम निर्माण र कार्यान्वयन	गोटा	सबै	२०८१/८२ र २०८२/८३	१	२,०००	शिक्षा सबैको पहुँचका लागि नीति नियम निर्माण र कार्यान्वयन गरेको हुनेछ।
२.२	बिषयगत शिक्षक समुह गठन	पटक	सबै	सालबसालि	३	४५०	बिषयगत शिक्षक समुह गठन कार्यक्रम विस्तार गरेको हुने।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.३	शिक्षक व्यवस्थापनमा सहजीकरण	पटक	सबै	२०८२/८३	१	२००	शिक्षक व्यवस्थापनमा सहजीकरण विस्तार गरेको हुने।
२.४	सबै विद्यालयमा विषयगत प्रयोगशाला, पुस्तकालय र सूचना प्रविधि कार्यक्रम विस्तार	पटक	सबै	२०८१/८२	१	१,५००	सबै विद्यालयमा विषयगत प्रयोगशाला, पुस्तकालय र सूचना प्रविधि कार्यक्रम सुचारु हुनेछ
२.५	विद्यालयमा प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण सचेतना कार्यक्रम संचालन एवं विद्यालयको पुनसवलिकरण कार्यक्रम	जना	सबै	२०८१/८२	५०	५००	विद्यालयमा प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण सचेतना कार्यक्रम संचालन एवं विद्यालयको पुनसवलिकरण कार्यक्रमबाट लाभान्वित भएको हुने।
२.६	बालविकास केन्द्र सुदृढीकरण योजना	पटक	सबै	२०८२/८३ र २०८३/८४	२	३००	बालविकास केन्द्र सुदृढीकरण योजना संचालन हुने
२.७	शैक्षिक गुणस्तर सुधारको लागि मापदण्ड तयारी	गोटा	सबै	२०८२/८३	१	१,०००	शैक्षिक गुणस्तर सुधारको लागि मापदण्ड तयारी कार्यक्रम सम्पन्न हुने।
२.८	विद्यालयमा भएका असल अभ्यास र अनुभवको आदान प्रदान कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८१/८२ र २०८३/८४	२	३००	विद्यालयमा भएका असल अभ्यास र अनुभवको आदान प्रदान कार्यक्रम प्राप्त गर्ने छन्।
२.९	संगीत, खेलकुद र कला प्रवर्दन गर्ने विद्यालयमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास एवं विद्यार्थी प्रतिभा प्रोत्साहन कार्यक्रम	जना	सबै	२०८१/८२ र २०८२/८३	१००	५००	संगीत, खेलकुद र कला प्रवर्दन गर्ने विद्यालयमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास एवं विद्यार्थी प्रतिभा प्रोत्साहन कार्यक्रम सपन्न हुने
२.१०	बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि स्थानीय स्तरीय आवासीय विद्यालय स्थापना र संचालन	गोटा	सबै	२०८१/८२ र २०८२/८३	१	५,०००	बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि स्थानीय स्तरीय आवासीय विद्यालय स्थापना र संचालन प्राप्त गर्ने छन्।
२.११	विद्यालय अनुगमन, सुपरिवेक्षण र निरीक्षण कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,२००	कम्तिमा ५०० शिक्षक क्षमाता विकास तालिम सम्पन्न भएको हुनेछ।
२.१२	जेहेन्दार र गरिब छात्रवृत्ति प्रोत्शाहन(कम्तिमा वार्षिक ३०जना विद्यार्थी)	गोटा	सबै	सालबसालि	९०	१,८००	जेहेन्दार र गरिब छात्रवृत्ति प्रोत्शाहन(कम्तिमा 90 जना विद्यार्थी) संचालनमा रहनेछ।
२.१३	बिद्यालय सुधार योजनामा तर्जुमा	गोटा	सबै	२०८१/८२	१	१,५००	बिद्यालय सुधार योजनामा तर्जुमा कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ।
२.१४	बिद्यालय संचालन अनुदान (शिक्षक तलब सहित)	पटक	सबै	२०८१/८२	१	७००	विद्यालय आन्तरिक परीक्षा संचालन अनुदानबाट प्रेरित हुनेछन।
२.१५	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८२/८३	१	१५०	खेलकुद प्रोत्साहनको लागि पालिका स्तरीय राष्ट्रपति रनिंग शिल्ड कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१६	शिक्षक क्षमाता विकास तालिम संचालन	जना	सबै	सालबसालि	१५०	१,५००	कम्तीमा 150 जना शिक्षकलाई क्षमाता विकास तालिम संचालन हुने
२.१७	उत्कृष्ट शिक्षक र बिद्यार्थी पुरस्कार कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	३०	१,५००	कम्तीमा ३० जना उत्कृष्ट शिक्षक र बिद्यार्थी पुरस्कार भयेक हुनेछन
२.१८	शिक्षक अनुभव साटासाट कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८२/८३ र २०८३/८४	२	६००	शिक्षक अनुभव साटासाट कार्यक्रम उपलब्ध हुनेछ ।
२.१९	आन्तरिक परीक्षा संचालनमा अनुदान	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,५००	विद्यालय आन्तरिक परीक्षा संचालन अनुदानबाट प्रेरित हुनेछन ।
२.२०	नगर स्तरीय राष्ट्रपति रनिंग शिल्ड कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८२/८३	१	१,०००	खेलकुद प्रोत्साहनको लागि पालिका स्तरीय राष्ट्रपति रनिंग शिल्ड कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
२.२१	स्थानीय पाठ्यक्रमको पाठ्यपुस्तक तयारी	पटक	सबै	२०८१/८२	१	२,०००	स्थानीय पाठ्यक्रमको पाठ्यपुस्तक तयारी उपलब्ध हुनेछ ।
२.२२	विद्यालय प्रगति समिक्षा बैठक तयारी	पटक	सबै	सालबसालि	३	४५०	विद्यालय प्रगति समिक्षा बैठक तयारी सहयोग प्राप्त गरेको हुनेछन
२.२३	निजि स्रोत बालबिकास केन्द्र र विद्यालय शैक्षिक सामग्री वितरण	पटक	सबै	२०८१/८२ र २०८३/८४	२	१,०००	निजि स्रोत बालबिकास केन्द्र र विद्यालय शैक्षिक सामग्री वितरण सहयोग प्राप्त गर्ने छन् ।
२.२४	आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षामा विज्ञान, प्रविधि र नवपर्वतनलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८१/८२	१	१५०	आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षामा विज्ञान, प्रविधि र नवपर्वतनलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन हुनेछ ।
२.२५	जानकी आ. वि., चंडेश्वारी आ. वि, मा सौचालय निर्माण	गोटा	१,३	२०८३/८४	२	३,०००	जानकी आ. वि., चंडेश्वारी आ. वि, मा सौचालय निर्माण तथा व्यवस्थापनमा सहयोग प्राप्त हुनेछ
२.२६	कौकेश्वारी मा. वि र सुन्दरा आ. वि. घेरावार तथा खेलमैदान व्यवस्थापन	गोटा	२,३	२०८२/८३	१	४००	कौकेश्वारी मा. वि र सुन्दरा आ. वि. घेरावार तथा खेलमैदान आंशिक व्यवस्थापन हुनेछ
२.२७	कौकेश्वारी मा. वि. झ्याल ढोका मर्मत सम्हार तथा रङ्गरोगन निर्माण तथा व्यवस्थापन	गोटा	४	२०८२/८३	१	१,०००	कौकेश्वारी मा. वि. झ्याल ढोका मर्मत सम्हार तथा रङ्गरोगन निर्माण तथा व्यवस्थापन हुनेछ
२.२८	श्री ओम शिब शंकर आ. वि. मर्मत सम्हार तथा व्यवस्थापन	गोटा	४	२०८१/८२	१	५००	श्री ओम शिब शंकर आ. वि. मर्मत सम्हार तथा व्यवस्थापन
२.२९	स्मार्ट बोर्ड खरिद तथा व्यवस्थापन	गोटा	५	२०८१/८२	१	८००	स्मार्ट बोर्ड खरिद तथा व्यवस्थापन सम्पन्न हुने
२.३०	स्मार्ट TV खरिद तथा व्यवस्थापन	गोटा	५	२०८२/८३	१	६००	स्मार्ट TV खरिद तथा व्यवस्थापन सम्पन्न हुने

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.३१	विरेन्द्र मा. वि.,घ्यांग फेदी मा. वि.,मारले मा. वि, धनेश्वारी आ. वि., अर्जुन आ. वि, कमलमाणिक मा. वि., भूमेस्थान मा. वि, श्री डाँडाखर्क आ. वि, धौलागिरी आ. वि, उज्ज्वल आ. वि, कल्याण मा. वि., महादेव मा. वि. मा ४ कोठे भवन निर्माण सहयोग सहित घेरबार व्यवस्थापन	गोटा	१,२,३,४,५,६	सालबसालि	६.०	१२,०००	विभिन्न स्थानको विद्यालयमा ४ कोठे भवन निर्माण सहयोग सहित घेरबार व्यवस्थापन संचालन हुनेछ
२.३२	कौकेश्वारी मा. वि., श्री रुकमणि मा. वि., वछला मा. वि., नवज्योति आ. वि., महादेव मा. वि. मा बिज्ञान प्रयोगशाला सामग्री र कम्प्युटर प्रयोगशाला सामग्री व्यवस्थापन	गोटा	३,५,६,७	२०८२/८३ र २०८३/८४	५.०	५,०००	बिज्ञान प्रयोगशाला सामग्री र कम्प्युटर प्रयोगशाला सामग्री व्यवस्थापन हुनेछ
२.३३	श्री नवज्योति आ. वि. मा पुस्तकालय व्यवस्थापन	गोटा	६	२०८३/८४	१.०	३५०	श्री नवज्योति आ. वि. मा पुस्तकालय व्यवस्थापन भइ संचालन हुनेछ
२.३४	श्री दुप्चेश्वर मा. वि., वछला मा. वि., श्री कृष्ण प्रा. वि, चनभूमे प्रा. वि. हरुमा ६ कोठे भवन र च्यानडाँडा आ. वि.मा आवश्यक पूर्वाधार निर्माण सहयोग सहित घेरबार योजना	गोटा	६,७	२०८३/८४	२.०	५,०००	विभिन्न विद्यालयमा आवश्यक पूर्वाधार निर्माण सहयोग सहित घेरबार योजना सम्पन्न हुनेछ

४.२.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

यस गाउँपालिकामा शिक्षा, विज्ञान र प्रविधिको लक्ष्य र उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न एक व्यापक र एकीकृत दृष्टिकोण आवश्यक छ । गाउँपालिकाको सीमित स्रोतबाट अधिकतम लक्ष्य हासिल गर्नु चुनौती रहेको छ । गुणस्तरीय शिक्षामा सर्वव्यापी पहुँच सुनिश्चित गर्न शिक्षा पूर्वाधार, शिक्षक तालिम र पाठ्यक्रम विकासमा लगानी महत्त्वपूर्ण छ यसका लागि प्रयाप्त आर्थिक स्रोतको आवश्यकता हुनेछ ।

४.३ युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन

४.३.१ पृष्ठभूमि

व्यक्तिको शारिरिक तन्दरुस्ती, सामाजिक र मानसिक पक्षको सन्तुलित विकासका लागि खेलकुदले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ । नागरिकलाई रोजगारको अवसर सिर्जना गर्न, खेल पर्यटनको माध्यमबाट दिगो

मध्यमकालीन खर्च संरचना

विकासका शिक्षा, स्वास्थ्य, लैङ्गिक समानता तथा आर्थिक वृद्धि लगायतका लक्ष्यहरु हाँसिल गर्न गाउँपालिकास्तरमा खेलकुदको संस्थागत विकास एवम् पूर्वाधार निर्माण गरी व्यवहारमा उतार्न जरुरी छ।

४.३.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा युवा लक्षित नीति तथा कार्यक्रमहरू नतिजामूखी बन्न सकेको छैन साथै युवा उद्यमशिलता तथा रोजगारीका कार्यक्रमहरू पनि प्रभावकारी बन्न सकेको छैन। युवाहरूलाई श्रम बजार अनुसारका सीपहरू उपलब्ध गराउन नसक्नु र खेलकुद क्षेत्रलाई व्यवस्थित बनाउन नसक्नु जस्ता समस्याहरू रहेका छन्। शिक्षित बेरोजगार युवाहरूलाई रोजगार बनाउने कार्य चुनौतीको रुपमा रहेको छ। स्थानीय युवाहरूलाई स्थानीयस्तरमै उद्यमशील कार्यमा प्रेरित गर्नु र खेलकुदलाई व्यावसायिक रुपमा स्थापना गर्नु पनि चुनौती रहेको छ।

४.३.३ सोच

उद्यमशिल र सीपयुक्त युवा, दुप्चेश्वर गाउँपालिका विकासको अगुवा।

४.३.४ उद्देश्य

क) युवाहरूलाई सामाजिक आर्थिक रुपमा सशक्त बनाई विकासमा सहभागिता गराउनु,
ख) खेलकुद तथा खेलाडीको क्षमता विकास गर्नु,
ग) युवाहरूलाई लागू पदार्थ दुर्व्यसनीबाट जोगाउनु।

४.३.५ रणनीति

क) युवाहरूको सीप तथा क्षमता विकास गरी सक्षम र सीपयुक्त बनाउने।
ख) गाउँपालिकामा खेलकुद प्रवर्द्धनका लागि पूर्वाधार विकास तथा खेलाडीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।
ग) युवाहरूलाई लागू पदार्थ दुर्व्यसनीबाट जोगाउनका लागि सचेतनामूलक र नियन्त्रणात्मक कार्यहरू गर्ने।

४.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ३९: युवा खेलकुद तथा नवप्रवर्दनका विषय क्षेत्रगत नतिजा सुचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	स्वरोजगार युवाको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	४२	४५	४८

२	युवा उद्यमीको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	२७	३१	३४
३	सक्रिय खेलाडीको सख्या	प्रतिशत	-	-	६०	६५	७०
	प्रतिफल						
१	स्वरोजगार कार्यक्रममा युवाको सहभागिता	सङ्ख्या	-	-	८०	१२०	१६०
२	उद्यम विकास कार्यक्रममा युवाको सहभागिता	सङ्ख्या	-	-	४०	६०	८०
३	उद्यमशिलता विकास तालिम प्राप्त युवाको सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	-	१००	१५०	२००
४	सीप तालिम प्राप्त युवाको सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	-	७२	१००	१५०
५	खेलकुद विधागत प्रशिक्षण प्राप्त खेलाडी	सङ्ख्या	-	-	६०	९०	१२०
६	युवा व्यायमशाला सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	-	७	८	९
७	लागू औषध सचेतनामूलक कार्यक्रममा सहभागी युवा	सङ्ख्या	-	-	६२०	९८०	१२००

४.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ३१: युवा खेलकुद तथा नवप्रवर्तन विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रमआयोजना/	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
५	**युवा तथा खेलकुद**					१२,२७५	
५.१	युवा सिप विकास तालिम वार्षिक) (जनालाई ३०	जना	सबै	सालबसालि	९०	७२०	युवा सिप विकास तालिम सम्पन्न हुने
५.२	खेलकुद सामाग्री वितरण कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८१८२/ र २०८३८४/	२	३००	खेलकुद सामाग्री वितरण कार्यक्रम संचालन हुने
५.३	खेलाडी तथ्यांकन व्यवस्थापन योजना	पटक	सबै	२०८१८२/	१	१००	खेलाडी तथ्यांकन व्यवस्थापन सहयोग कार्यक्रम सम्पन्न हुने

मध्यमकालीन खर्च संरचना

५.४	खेलाडी सम्मान तथा पुरस्कार कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	१८	९००	खेलाडी सम्मान तथा पुरस्कार कार्यक्रम संचालन हुने
५.५	खेलाडी सुधार प्रशिक्षण कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८१८२/ र २०८३८४/	२	२००	खेलाडी सुधार प्रशिक्षण कार्यक्रम संचालन हुने
५.६	लागु औषध र मादक पदार्थ नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	३	३००	लागु औषध र मादक पदार्थ नियन्त्रण कार्यक्रम संचालनमा आउने
५.७	लागु औषध र मादक पदार्थ बिरुद्ध सूचना शिक्षा संचार कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	३	१०५	लागु औषध र मादक पदार्थ बिरुद्ध सूचना शिक्षा संचार कार्यक्रम संचालनमा आउने
५.८	परम्परागत पेशाको व्यवसायीकरण तालिम	जना	सबै	सालबसालि	३०	४५०	परम्परागत पेशाको व्यवसायीकरण तालिम सम्पन्न हुने
५.९	विवध क्षेत्रका उत्कृष्ट युवा र स्रष्टाहरुको पहिचान गरि प्रोत्साहन र पुरस्कार प्रदान कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	१८	९००	विभिन्न क्षेत्रका उत्कृष्ट युवा र स्रष्टाहरुको पहिचान गरि प्रोत्साहन र पुरस्कार प्रदान कार्यक्रम संचालन गरिने
५.१०	पालिका स्तरीय खेलकुद कार्यक्रममा प्रोत्साहन तथा समावेश कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	३	३००	पालिका स्तरीय खेलकुद कार्यक्रममा प्रोत्साहन तथा समावेश कार्यक्रम संचालनमा आउने
५.११	घ्यांग फेदी खेल मैदान अध्ययन तथा निर्माण	मी	१	२०८१ ८२/ र ८३/२०८२	१	१५००	घ्यांग फेदी खेल मैदान अध्ययन तथा निर्माण संचालन देखि सम्पन्न हुने
५.१२	उचिव खेल मैदान निर्माण (भलिबल)	गोटा	२	२०८२८३/	१	१०००	उचिव खेल मैदान निर्माण संचालन देखि सम्पन्न हुने
५.१३	पुरगाउँ खेल मैदान निर्माण तथा व्यवस्थापन	गोटा	४	२०८१८२/	१	१०००	पुरगाउँ खेल मैदान निर्माण तथा व्यवस्थापन हुने
५.१४	काफल डाँडा खेलकूद मैदान भौतिक संरचना निर्माण	गोटा	५	२०८३८४/	१	१५००	काफल डाँडा खेलकूद मैदान भौतिक संरचना निर्माण संचालन देखि सम्पन्न हुने
५.१५	बालकुमारी कबर्ड हल निर्माण सहयोग	गोटा	५	२०८२८३/ र २०८३८४/	१	३०००	बालकुमारी कबर्ड हल निर्माण सहयोग सम्पन्न हुने

४.३.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

युवा, खेलकुद र नवप्रवर्तन क्षेत्रमा समावेश गरिएका कार्यक्रम तथा विनियोजन गरिएका बजेटको कार्यान्वयन सुचारु भएको हुने अनुमान गरिएको छ। युवा तथा खेलकुद क्षेत्रमा सञ्चालन गरिने कार्यक्रमहरूमा युवाहरूको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गर्न सकिने अनुमान गरिएको छ।

४.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

४.४.१ पृष्ठभूमि

नेपालको कानुनले लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गर्ने संकल्पसहित महिलालाई लैङ्गिक भेदभाव बिना समान वंशीय हक, समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक लगायत मौलिक हकको प्रत्याभूति गरेको छ। नेपालले महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने सम्बन्धी महासन्धि, १९७९ को अनुमोदन तथा दिगो विकासका लक्ष्यमा लैङ्गिक समानता तथा सशक्तीकरणको विषय समावेश भएको छ। महिलाहरूको क्षमता, श्रम, सीप र सृजनालाई विकास प्रकृयामा लगाई संविधानको मर्म अनुरूप सामाजिक समानता कायम गर्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु आवश्यक छ।

महिला, बालबालिका तथा अन्य लक्षित वर्गहरुको विकासमा मुलप्रवाहीकरण गर्ने कार्य गाउँपालिकाको जिम्मेवारीभित्र पर्दछ। यसकारण, यी लक्षित वर्गहरुको विकासका सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतीहरुको लेखाजोखा गरी आवश्यक रणनीति तथा कार्यनीतिहरु योजनामा समावेश गरिएको छ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

महिला, बालबालिका तथा अन्य विपन्न वर्गहरूको विकासको क्षेत्रमा विभिन्न समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन्। महिला, बालबालिका तथा अन्य लक्षित वर्गहरूमा सामाजिक तथा आर्थिक विकास र सहभागिता सम्बन्धमा न्यून चेतना हुनु, महिला तथा बाल हिंसाका घट्नाहरू घटिरहनु, लक्षित वर्गका कार्यक्रमहरूमा न्यून बजेट विनियोजन हुन, लक्षित वर्गका कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसक्नु जस्ता समस्याहरू रहेका छन्। साथै महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्गको क्षेत्रमा विविध चुनौतीहरू पनि रहेका छन्। महिला तथा बाल हिंसा सुन्य बनाउनु, महिलाहरूको आर्थिक अवस्था सुधार गर्नु, महिलाहरूलाई नेतृत्व तहमा स्थापित गर्नु, बालबालिकाहरूलाई कुलत र दूर्व्यसनीबाट जोगाउनु, बालबिवाहका घट्नाहरू सुन्य बनाउनु, अपांगता भएको व्यक्तिहरूको सामाजिक आर्थिक सशक्तीकरण गर्नु जस्ता चुनौतीहरू रहेका छन्।

४.४.३ सोच

“महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गतामैत्री दुप्चेश्वर गाउँपालिका निर्माण”

४.४.४ उद्देश्य

क) महिला, बालबालिका तथा अन्य बञ्चितीकरणमा परेका समुदायको सशक्तीकरण र विकासमा सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु ।

४.४.५ रणनीति

क) महिला तथा लैंगिक अल्पसंख्यक हिंसामूक्त समाजको निर्माण गरी लैंगिक समानता कायम गर्ने,
ख) बाल अधिकारको संरक्षण गर्दै विकासमा बालबालिकाको अर्थपूर्ण सहभागिता बढाउने,
ग) दलित र उत्पीडित वर्गको सशक्तीकरण गरी विकासमा समानुपातिक सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने,
घ) जेष्ठ नागरिकहरूलाई आधारभूत सेवामा पहुँच अभिवृद्धि गराउने,
ङ) अपांगता भएको नागरिकहरूको सशक्तीकरण र विकासमा सहभागिता बढाउने,
च) आदिबासी जनजातिहरूको सशक्तीकरण र विकासमा सहभागिता बढाउने,
छ) विपन्न तथा लोपन्मुख जातजातिहरुलाई सशक्तीकरण र विकासमा सहभागिता बढाउने,

४.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ४२: महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्ग विकासका विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	लैंगिक सशक्तीकरण सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	-	-	०.९३५	०.९४९	०.९६५
२	लैंगिक असमानता सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	-	-	०.३०२	०.३२२	०.३४२
३	निर्वाचित पदाधिकारीमा महिलाको सहभागिता	प्रतिशत	-	-	२९.	३३.	३७.
४	महिला र पुरुष बीच ज्याला दरको अनुपात	प्रतिशत	-	-	०.९५	०.९७	०.९९
५	महिलाहरूको नाममा घरजग्गा रहेको परिवार	प्रतिशत	-	-	१८.९	२१.५	२३.९
६	जीवनकालमा शारीरिक मानसिक र यौनहिंसा पीडित महिला	प्रतिशत	-	-	०.७	०.५	०.२

मध्यमकालीन खर्च संरचना

७	गत आ. व. मा शारीरिक मानसिक र यौनहिंसा पीडित महिला	प्रतिशत	-	-			
	प्रतिफल						
१	१५ देखि १९ वर्ष उमेर समुहका विवाहित किसोरी	सङ्ख्या	-	-			
२	लैंगिक समानता सम्बन्धि सचेतनात्मक कार्यक्रमवाट लाभान्वित महिला	प्रतिशत	-	-	२५०	३८०	४७०
३	स्थानिय तहमा लैंगिक हिंसाका घट्ना	सङ्ख्या	-	-	१.५	१	०.५
४	लैंगिक हिंसा विरुद्ध सुन्य सहनशिलता लागू भएको	भएको/नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको
५	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण बजेट परीक्षण	भएको/नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको
६	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति लागू	भएको/नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको
७	बालक्लबको सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	-	५०	७५	९३
८	बालहिंसाका घट्ना	सङ्ख्या	-	-	२	१	०.५
९	बाल विवाहको घट्ना	सङ्ख्या	-	-	३	२	१
१०	दलित बालबालिकाको विद्यालय भर्ना दर	प्रतिशत	-	-	९७	९८	९९
११	क्षमता विकास कार्यक्रममा सहभागी दलित जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	-	-	१२०	१७०	२२०
१२	पञ्जिकरण भई परिचयपत्र पाएका मजदुर सङ्ख्या (हजारमा)	सङ्ख्या	-	-	४	६	८
१३	स्वास्थ्य सेवाबाट लाभान्वित जेष्ठ नागरिक	प्रतिशत	-	-	६५	७७	९०
१४	आय आर्जन तथा सीपमूलक तालिममा सहभागी अपांगता भएको व्यक्ति	सङ्ख्या	-	-	४०	६०	८०

मध्यमकालीन खर्च संरचना

१५	स्वास्थ्य उपचार सहयोग पाउने अपांगता भएको व्यक्ति	सङ्ख्या	-	४०	८०	१२०	१६०
१६	क्षमता विकास कार्यक्रममा सहभागी आदिबासी जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	-	४०	८०	१२०	१६०
१७	क्षमता विकास कार्यक्रममा सहभागी विपन्न खस जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	-	४०	८०	१२०	१६०

४.४.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ४४: महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्ग विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रमआयोजना/	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
४.०	**महिला तथा वालवालिका तथा लक्षित वर्ग**					९,५८०	
४.१	महिला हिंसा विरुद्धको अभियान (वार्षिक)	पटक	सबै	२०८१८२/ र २०८३८४/	२	२००	महिला हिंसा विरुद्धको अभियान सुचारु हुनेछ
४.२	महिला जनप्रतिनिधि क्षमता विकास (जनालाई ३० कम्तिमा)	जना	सबै	२०८१८२/	३०	३००	सामहिला जनप्रतिनिधि क्षमता विकास तालिम सम्पन्न हुनेछ
४.३	महिला क्षमता अभिवृद्धि तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम (कम्तिमा ६० जनालाई(	जना	सबै	सालबसालि	९०	९००	महिला क्षमता अभिवृद्धि तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछन
४.४	लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरण कार्यक्रम (वार्षिक)	पटक	सबै	सालबसालि	३	१५०	लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरण कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
४.५	किशोरी आत्मरक्षा कार्यक्रम कम्तिमा) (जनालाई ६०	जना	सबै	सालबसालि	६०	६००	किशोरी आत्मरक्षा कार्यक्रम सम्पन्न हुने र संचालनमा आउने।
४.६	बाल क्लब र क्षमता विकास कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	६०	६००	बाल क्लब व्यवस्थापन तथा अनुदान कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
४.७	पालिका स्तरीय बाल प्रतिभा प्रोत्शाहन कार्यक्रम(जनालाई ६० कम्तिमा)	जना	सबै	सालबसालि	६०	४८०	बाल क्लब र क्षमता विकास प्रोत्साहन भई संचालन हुने।
४.८	बाल मैत्री स्थानीय शासन घोषणा र निरन्तरता	पटक	सबै	२०८१८२/	१	३००	बाल मैत्री स्थानीय शासन घोषणा र निरन्तरता हुनेछ
४.९	दलित, आदिबासी, उत्पीडित वर्ग क्षमता विकास कार्यक्रम १५० कम्तिमा) (जनालाई	जना	सबै	सालबसालि	१५०	१२००	दलित, आदिबासी, उत्पीडित वर्ग क्षमता विकास कार्यक्रम सुचारु हुने

मध्यमकालीन खर्च संरचना

४.१०	जेष्ठनागरिकद्वारा पुस्ता हस्तान्तरण कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	३	१५०	जेष्ठनागरिकद्वारा पुस्ता हस्तान्तरण कार्यक्रम सहभागी हुनेछन
४.११	जेष्ठनागरिक औषधी तथा आकस्मिक सहयोग	पटक	सबै	सालबसालि	३	६००	जेष्ठनागरिक औषधी तथा आकस्मिक सहयोग संचालन र सम्पन्न हुनेछ
४.१२	अपाङ्गता भएको व्यक्ति आय आर्जन तथा सिपमुलक तालिम ६० कम्तिमा) जनालाई(	जना	सबै	सालबसालि	६०	१२००	अपाङ्गता भएको व्यक्ति आय आर्जन तथा सिपमुलक तालिम ६० कम्तिमा) जनालाई (संचालन र सम्पन्न हुनेछ
४.१३	अपाङ्गता भएको व्यक्ति सम्मान तथा संरक्षण कार्यक्रम १५ कम्तिमा) (जनालाई	जना	सबै	सालबसालि	१५	७५०	अपाङ्गता भएको व्यक्ति आय आर्जन तथा सिपमुलक तालिम सम्पन्न हुनेछ
४.१४	विपन्न नागरिक स्वास्थ्य बिमा तथा आर्थिक सहयोग कार्यक्रम कम्तिमा) (जनालाई ४०	जना	सबै	२०८२८३/ र २०८३८४/	४०	२०००	विपन्न नागरिक स्वास्थ्य बिमा तथा आर्थिक सहयोग कार्यक्रम संचालन हुनेछ
४.१५	वाल विवाह सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८३८४/	१	१५०	वाल विवाह सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम संचालन सुरू हुनेछ।

४.४.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग क्षेत्रमा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूमा अनुमान गरिएको बजेट सहजरुपमा प्राप्त हुने र कार्यक्रमहरू सुचारुरुपमा कार्यान्वयन हुने अनुमान गरिएको छ। यस क्षेत्रका कार्यक्रमहरूमा लक्षित वर्गको सक्रिय सहभागिता रहेको हुने अनुमान गरिएको छ।

४.५ खानेपानी तथा सरसफाइ

४.५.१ पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार दुप्चेश्वर गाउँपालिकामा ९२.५३ प्रतिशत घरधुरीको खानेपानीको स्रोत पाइपबाट वितरित पानी रहेको छ भने करिब २४.४ प्रतिशत घरधुरीको पानीको स्रोत कम्पाउण्ड भित्रैको पाइपधारा छ। त्यस्तै ५.५ प्रतिशत मूलको पानी उपभोग गरिरहेका छन्। १.८ प्रतिशत घरधुरीले ढाकिएको इनार वा कुवा बाट खानेपानी उपभोग गरिरहेका छन्। त्यस्तै यस गाउँपालिकामा ६४.८७ प्रतिशत घरधुरीमा फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्क) सहितको शौचालय प्रयोगमा भएको देखिन्छ। त्यस्तै २८.७५ प्रतिशत घरधुरीमा साधारण शौचालय प्रयोगमा रहेको छ । अझै पनि १.३४ प्रतिशत घरपरिवारमा चर्पी नभएको अवस्था देखिन्छ । यस

गाउँपालिका खुला दिशामुक्त घोषणा भईसकेको छ। गाउँपालिकाको वडा नं. ४ को जिन्दाङ्गमा डम्पिङ्ग साईट रहेको छ भने सरसफाई सम्बन्धी सचेतना क्रमश: वृद्धि हुँदै गएको छ।

४.५.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकाको खानेपानीका मुहान तथा स्रोतहरूलाई प्राकृतिक तथा मानवीय क्रियाकलापले समस्यामा पारेका छन्। जथाभावी सडक तथा अन्य संरचनाहरू निर्माण कार्यले पानीका मुहानहरू सुक्ने र दब्ने समस्या रहेको छ। पानीका मुहानहरूको संरक्षण र सरसफाइ भएको छैन। भैरहेका खानेपानी आयोजनाहरूको उचित व्यवस्थापन नभएको देखिन्छ। गाउँपालिकाबासीहरूमा सरसफाइ सम्बन्धी चेतनाको कमी रहेको देखिन्छ। यसर्थ खानेपानी तथा सरसफाइमा केही चुनौतीहरू पनि रहेका छन्। सबै घरधुरीहरूमा सुरक्षित खानेपानीको दिगो पहुँचको विस्तार गर्नु, खानेपानीको स्रोतको संरक्षण गर्नु, व्यवस्थित सहर बनाउनु, भूमिहिन र विपन्न वर्गहरूको व्यवस्थित आवास निर्माण गर्नु र फोहोरको उचित विसर्जन र उपयोग गर्ने कार्यलाई दिगो रुपमा सञ्चालन गर्नु आदि चुनौतीहरू रहेका छन्।

४.५.३ सोच

गाउँपालिकाबासीको सफा खानेपानीमा पहुँच र पूर्ण सरसफाइमा जिम्मेवारी

४.५.४ उद्देश्य

गाउँपालिकाबासीहरूलाई सफा खानेपानीमा पहुँच र पूर्ण सरसफाइमा जिम्मेवार तुल्याउने।

४.५.५ रणनीति

क) गाउँपालिका क्षेत्रमा हाल सञ्चालनमा रहेका खानेपानीका मुहान तथा स्रोत संरक्षण गर्ने,
ख) गाउँपालिकामा पूर्ण सरसफाइ अभियान सञ्चालन गर्ने,
ग) गाउँपालिका पूर्ण सरसफाइका लागि समन्वय र साझेदारी गर्ने।

४.५.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ४५: खानेपानी तथा सरसफाइ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						

मध्यमकालीन खर्च संरचना

१	आधारभूत स्तरको खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	८०	९०	१००
२	पूर्णरुपमा सञ्चालित खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	८०	९०	१००
३	आधारभूत स्तरको सरसफाइ सेवाबाट लाभान्वित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	५६	६१	६६
४	सुधारिएको सरसफाइ सेवाबाट लाभान्वित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	३०	४०	५०
	प्रतिफल						
१	खानेपानीका प्राकृतिक स्रोत तथा मुहान संरक्षण	सङ्ख्या		-	५	९	१३
२	खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	सङ्ख्या	-	-	२	२	३
३	तालतलैया संरक्षण, नदीनालाको पानीको गुणस्तर सुधार	सङ्ख्या	-	-	२	३	४
४	खानेपानीका गुणस्तर परीक्षण पूर्वाधार	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
५	पूर्ण सरसफाइ सचेतनामूलक तालिममा सहभागी सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	-	१५०	२००	२५०
६	फोहोर ढुवानी गाडी सञ्चालन	सङ्ख्या	-	-	३	३	४
७	फोहोर प्रसोधन केन्द्र निर्माण र संचालन	सङ्ख्या	-	-	१	१	१

४.५.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ४७: खानेपानी तथा सरसफाइ विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रमआयोजना/	एकाई	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
३	**खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता**					**२०,०७०**	
३.१	खानेपानी ऊपभोक्ता समितिलाई नियमनको लागि नीति, नियेम, रणनिति योजना खासस्व तयारी	गोटा	सबै	२०८१ ८२/ र ८३/२०८२	१	१,५००	खानेपानी ऊपभोक्ता समितिलाई नियमनको लागि नीति, नियेम, रणनिति योजना खासस्व तयारी सम्पन्न हुनेछ
३.२	खानेपानी गुणस्तर परिक्षण कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,५००	खानेपानी गुणस्तर परिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न भई नागरिक लाभान्वित हुनेछन
३.३	पूर्ण सरसफाई सचेतनामुलक कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८१८२/	१	३००	पूर्ण सरसफाई सचेतनामुलक कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ

मध्यमकालीन खर्च संरचना

३.६	खानेपानीमा गुणस्तर तथा मुहान संरक्षण सम्बन्धि अभिमुखीकरण	पटक	सबै	२०८१८२/ र २०८३८४/	२	१,२००	खानेपानीमा गुणस्तर तथा मुहान संरक्षण सम्बन्धि अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न भई व्यवस्थापन गरिने
३.७	खानेपानीको समस्या भएका टोल बस्तीहरुका लागि नयाँ स्रोतको पहिचान कार्यक्रम	पटक	सबै	सालबसालि	१	२,०००	खानेपानीको समस्या भएका टोल बस्तीहरुका लागि नयाँ स्रोतको पहिचान कार्यक्रम अध्ययन सम्पन्न भई व्यवस्थापन गरिने
३.८	वडा १मा एक घर एक धारा बृहत खानेपानि योजनालाई पूर्णरुपमा निर्माण तथा संचालन	घरधुरी	१	२०८१ ८२/ र ८३/२०८२	२२०	२,२००	वडा १मा एक घर एक धारा बृहत खानेपानि योजनालाई पूर्णरुपमा निर्माण तथा संचालन हुनेछ
३.९	कल्लेरी दोरदोरे खानेपानी मर्मत तथा व्यवस्थापन	घरधुरी	३	२०८१ ८२/ र ८३/२०८२	२५०	१,२५०	कल्लेरी दोरदोरे खानेपानी मर्मत तथा व्यवस्थापन सम्पन्न र संचालन हुनेछ
३१.	गैरी टोल खानेपानी आयोजना निर्माण	घरधुरी	४	२०८३८४/	६२	६२०	गैरी टोल खानेपानी आयोजना निर्माण सम्पन्न र संचालन हुनेछ
३११.	वडा ७मा एक घर एक धारा बृहत खानेपानि योजना संचालन	घरधुरी	७	सालबसालि	९५०	९,५००	वडा ७मा एक घर एक धारा बृहत खानेपानि योजना सम्पन्न र संचालन हुनेछ

४.५.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूका लागि अनुमान गरिएको बजेट सम्बन्धीत स्रोतहरूबाट सहजरुपमा प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ। साथै कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन सुचारु रुपमा हुने अनुमान गरिएको छ।

४.५ संस्कृति संरक्षण र विकास

४.५.१ पृष्ठभूमि

दुप्चेश्वर गाउँपालिका ऐतिहासिक, धार्मिक र साँस्कृतिक महत्व बोकेको स्थानीय तह हो। तामाङ्ग जातिको विशिष्ट संस्कृति तामाङ्ग घोडा नाच लगायत तामाङ्ग सांस्कृतिक विविधता आदि यस गाउँपालिकाको प्रमुख सांस्कृतिक महत्वका विषयहरु हुन्।

४.५.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकामा रहेका स्थानीय संस्कृतिहरूको निरन्तरतामा केही समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन् । युवा वर्गमा स्थानीय र पैत्रिक संस्कृति प्रति उदाशिनता रहेको र पश्चिमा संस्कृतिको सिको बिढेको अवस्था छ । साथसाथै स्थानीय संस्कृतिहरू पुरानो जीवनशैली र पेशा व्यवसायमा आधारित रहेको र आधुनिकीकरण नभएको हुँदा यसको निरन्तरतामा समस्या देखा परेको हो । आदिबासीहरूको संस्कृति मौखिक मात्र रहेकोले यसलाई निरन्तरता दिन कठिन भएको छ । यसर्थ गाउँपालिका र गाउँपालिकाबासीलाई स्थानीय संस्कृतिको जगेर्ना र पुस्तान्तरण गर्न चुनौतीको रुपमा रहेको छ ।

४.५.३ सोच

स्थानीय संस्कृतिको संरक्षण र सम्वर्द्धन, दुप्चेश्वरबासीको समृद्ध जीवन ।

४.५.४ उद्देश्य

क) सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्नु,

ख) धार्मिक सम्पदा तथा शक्तिपिठहरूको निर्माण र संरक्षण गर्नु,

ग) सांस्कृतिक तथा धार्मिक पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्नु ।

४.५.५ रणनीति

क) सांस्कृतिक सम्पदाहरू जस्तै भाषा, धर्म, पर्व, संगीत र नृत्यहरूको संरक्षण र विकास गर्ने,

ख) धार्मिक सम्पदा तथा शक्तिपिठहरूको निर्माण र संरक्षण गर्ने,

ग) सांस्कृतिक तथा धार्मिक पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्ने ।

४.५.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ४८: संस्कृति संरक्षण र विकास विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण (स्थानीय भाषा, कला, साहित्य, बाजा, गित नृत्य आदि)	सङ्ख्या	-	२	६	१०	१४

मध्यमकालीन खर्च संरचना

	प्रतिफल						
१	नौमति बाजा तालिममा सहभागी	सङ्ख्या	-	५	१०	१५	२०
२	सांस्कृतिक गायन र नृत्य तालिममा सहभागी	सङ्ख्या	-	५	१०	१५	२०
३	स्थानीय भाषा संरक्षण	सङ्ख्या	-	०.५	१	२	२.५
४	स्थानीय संस्कृति संरक्षण	सङ्ख्या	-	१	२	३	४

४.५.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ५०: संस्कृति संरक्षण र विकास विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	अवधि (शुरु र समाप्ति)	इकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	अन्तरसांस्कृतिक संग्रहालय निर्माण	२०८१/८२ २०८२/८३	गोटा	२	१०,०००	अन्तरसांस्कृतिक सग्रहालय निर्माण भएको हुनेछ।
२	दुप्चेश्वरका ख्यातिप्राप्त व्यक्तिहरूको परिचयात्मक पुस्तक प्रकाशन	२०८१/०८२	गोटा	१	२००	दुप्चेश्वरका ख्यातिप्राप्त व्यक्तिहरूको परिचयात्मक पुस्तक प्रकाशन भएको हुनेछ।
२	नौमति बाजा तालिम	२०८०/८१ २०८२/८३	गोटा	२	७२६	कम्तीमा २० जनाले नौमति बाजा तालिम प्राप्त गर्नेछन्।
३	सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण (स्थानीय भाषा, कला, साहित्य, बाजा, गित नृत्य आदि)	सालबसाली	गोटा	३	२,३००	सांस्कृतिक सम्पदा (स्थानीय भाषा, कला, साहित्य, बाजा, गित नृत्य आदि) संरक्षण भएको हुनेछ।

४.५.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

संस्कृति संरक्षण र विकास क्षेत्रका कार्यक्रमहरूको सुचारु कार्यान्वयन हुने अनुमान गरिएको छ। र स्थानीय समुदायहरू पनि संस्कृति संरक्षण र विकासका लागि सक्रिय सहभागी हुने अनुमान गरिएको छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

परिच्छेद – ५

पूर्वाधार क्षेत्र

५.१ भवन, आवास, बस्ती तथा सहरी विकास

५.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले अव्यवस्थित बसोबासलाई योजनाबद्ध, पूर्ण पूर्वाधार, वातावरणमैत्री तथा नागरिकको सुरक्षित आवासको हकलाई प्रत्याभुति गरेको छ। दुप्चेश्वर गाउँपालिकामा ९२.३ प्रतिशत घरको छानोको बनोट जस्ता/टिनको रहेको छ। सिमेन्ट ढलान छानो भएको घर ७.५ प्रतिशत छ भने ढुङ्गा/स्लेट छानोको रुपमा प्रयोग गरिएको घर ०.१ प्रतिशत रहेको छ।

५.१.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा भौगोलिक अवस्था जस्तै छरिएर रहेको वस्ती छ। निजी भवनहरू भवन संहिता र सुरक्षित भवनको मापदण्ड अनुसार बनेका छैनन्। यहाको बजारोन्मुख क्षेत्रहरूमा सार्वजनिक शौचालयको अभाव रहेको छ। वस्ती व्यवस्थित भएको छैन, सबै सार्वजनिक भवनहरू लैंगिक तथा अपांगमैत्री भएका छैनन्। यहाँका वडा कार्यालयहरूलाई अझै व्यवस्थित गर्न आवश्यक छ, कृषि उपजका लागि भण्डारण गृह र चिस्यान केन्द्रको अभाव रहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकामा केही चुनौतीहरू पनि रहेका छन्। बजारको सार्वजनिक जग्गामा बसोबास गरेका नागरिकहरूलाई व्यवस्थित गर्नु, परम्परागत बस्तीलाई एकीकृत र सुरक्षित बस्तीमा रुपान्तरण गर्नु, निजी भवनहरूमा भवन संहिता र सुरक्षित भवनको मापदण्ड कार्यान्वयन गर्नु, माग भएका सबै भवनहरूको निर्माण गर्न आवश्यक स्रोत जुटाउनु आदि मुख्य चुनौतीहरू हुन्।

५.१.३ सोच

व्यवस्थित बस्ती, आवास, भवन, दुप्चेश्वरबासीको सुरक्षित जीवन।

५.१.४ उद्देश्य

क) परम्परागत र अव्यवस्थित बस्तीहरूको सुधार गरी व्यवस्थित बस्ती विकास गर्नु,

ख) स्थानीय आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक भवन तथा अन्य पूर्वाधारहरू विकास गर्नु।

५.१.५ रणनीति

क) गाउँपालिका क्षेत्रमा अव्यवस्थित तथा विपन्न बस्तीको पहिचान गरी सोको सुधार तथा एकीकृत बस्ती विकास गर्ने ।

ख) गाउँपालिका क्षेत्रमा स्थानीय नागरिकहरूको माग तथा आवश्यकतामा आधारित रही सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्ने ।

५.१.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ५१: भवन आवास बस्ती तथा सहरी विकास विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	एकीकृत शहरी विकास योजना लागू	भएको/नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको	भएको
२	सुरक्षित आवास भएको घरधुरी	सङ्ख्या	-	-	४०	६०	८०
४	व्यवस्थित बस्ती	सङ्ख्या	-	-	२	३	४
५	एकीकृत आवास क्षेत्र	सङ्ख्या	-	-	०.४	०.६	०.८
६	सुधारिएको खेल मैदान	सङ्ख्या	-	-	६.५	८	९.५
७	व्यवस्थित हाटबजार	सङ्ख्या	-	-	२	२	२
१०	लैंगिक तथा अपांगमैत्री सार्वजनिक भवन	सङ्ख्या	-	-	२	२	२
११	सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
१२	कृषि भवन तथा चिस्यान केन्द्र	सङ्ख्या	-	-	०	०	१
१३	भवन सुविधा सम्पन्न स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या	-	-	१	२	३
	प्रतिफल						
२	सुरक्षित आवास प्राप्त गर्ने घरधुरी	सङ्ख्या	-	-	४०	६०	८०
३	जस्तापाता सहयोग प्राप्त गर्ने घरधुरी	सङ्ख्या	-	-	४०	६०	८०
४	व्यवस्थित बस्ती निर्माण	सङ्ख्या	-	-	१	१	२
५	एकीकृत आवास निर्माण	सङ्ख्या	-	-	०	०	१

६	नयाँ र सुधारिएको खेल मैदान निर्माण	सङ्ख्या	-	-	४	६	८
७	हाटबजार सुधार पूर्वाधार	सङ्ख्या	-	-	२	२	२
१०	लैंगिक तथा अपांगमैत्री सार्वजनिक भवन निर्माण	सङ्ख्या	-	-	२	२	३
११	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
१२	कृषि भवन तथा चिस्यान केन्द्र निर्माण	सङ्ख्या	-	-	०	०	१
१३	स्वास्थ्य संस्था भवन निर्माण	सङ्ख्या	-	-	१	२	३

५.१.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ५३: भवन आवास बस्ती तथा सहरी विकास विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रमआयोजना/	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	**बस्ती, आवास, भवन तथा सार्बजनिक निर्माण**					३५,०००	
१.१	विपन्न घरधुरीलाई जस्तापाता अनुदान (जना३० वार्षिक)	जना	सबै	सालबसालि	९०	२,७००	विपन्न घरधुरीलाई जस्तापाता अनुदान कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
१.२	एकीकृत आवास क्षेत्र निर्माण (सांझेदारी)	गोटा	सबै	२०८३८४/	०	२,०००	एकीकृत आवास क्षेत्र निर्माण सहयोग संचालन हुनेछ
१.३	वस्ती सुधार कार्यक्रम	गोटा	सबै	२०८३८४/	१	२,०००	वस्ती सुधार कार्यक्रममा सहयोग संचालन हुनेछ
१.४	जडिबुटी प्रसोधन भवन तथा प्रसोधन मसिन सहयोग	गोटा	१	२०८१ ८२/ र ८३/२०८२	१	३,०००	जडिबुटी प्रसोधन भवन तथा प्रसोधन मसिन सहयोग कार्यक्रम संचालन हुने
१.५	विभिन्न क्षेत्रमा प्रतिक्षालय निर्माण योजना	गोटा	१,३,५	२०८१ ८२/ र ८३/२०८२	५	६,०००	विभिन्न क्षेत्रमा प्रतिक्षालय निर्माण योजना संचालन हुने
१.६	वडा ४ मा वडा भवन निर्माण योजना	गोटा	४	२०८१ ८२/ र ८३/२०८२	१	३,०००	वडा ४मा वडा भवन निर्माण योजना सम्पन्न र व्यवस्थापन हुने

मध्यमकालीन खर्च संरचना

१.७	सामुदायिक भवन निर्माण ६)कोठे ((सांझेदारी)	गोटा	१,२,४,६	२०८२८३/ र २०८३८४/	३	६,०००	सामुदायिक भवन निर्माण सम्पन्न र व्यवस्थापन हुने
१.८	वोलगाउँ सामुदायिक भवन मर्मत तथा ढलान र टाइल व्यवस्थापन	गोटा	२	२०८१ ८२/ र ८३/२०८२	१	१,५००	वोलगाउँ सामुदायिक भवन मर्मत तथा ढलान र टाइल सम्पन्न र व्यवस्थापन हुने
१.९	वडा कार्यालय संरक्षण तथा व्यवस्थापन (मेसिनरी वाल)	गोटा	२,७	२०८१ ८२/ र ८३/२०८२	२	१,०००	वडा कार्यालय संरक्षण तथा व्यवस्थापन गरिने
१.१०	दलित तथा विपन्न वस्तीलाई एकीकृत वस्ती अध्ययन तथा निर्माण सांझेदारी	गोटा	३	२०८१८२/ र २०८३८४/	२	४,०००	दलित तथा विपन्न वस्तीलाई एकीकृत वस्ती अध्ययन तथा निर्माणमा सहयोग गरिने
१.११	होइमाङ २ कोठे सामुदायिक भवन निर्माण	गोटा	४	२०८१८२/	१	६००	होइमाङ २ कोठे सामुदायिक भवन निर्माण सम्पन्न र व्यवस्थापन हुने
१.१२	दुप्चेश्वर मन्दिरमा २० कोठे धर्मशाला निर्माण(सांझेदारी)	गोटा	६	२०८३८४/	१	२,०००	दुप्चेश्वर मन्दिरमा २० कोठे धर्मशाला निर्माण सम्पन्न र व्यवस्थापन हुने
१.१३	नमुना बस्ति निर्माण कोठा १५०)) (७५ परिवारको लागि अध्ययन(	गोटा	७	२०८१८२/	१	१,२००	नमुना बस्ति निर्माणको लागि अध्ययन सम्पन्न हुने

५.१.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

भवन आवास बस्ती तथा सहरी विकासका क्षेत्रमा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरू बजेटको सहज उपलब्धता हुने अनुमान गरिएको छ। यस क्षेत्रका कार्यक्रमहरूमा गाउँपालिकाबासीहरूको सक्रिय सहभागिता हुने अनुमान गरिएको छ।

५.२ सडक, पुल तथा यातायात व्यवस्था

५.२.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको भौतिक पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा सडक पुल तथा यातायात व्यवस्था मुख्य क्षेत्रको रुपमा रहेको छ। गाउँपालिकामा कुल ०.५ कि.मि पक्की सडक, ११.५ कि.मि ग्राभेल सडक, २७० कि.मि कच्ची सडक रहेको छ र ४ वटा पक्की पुल रहेको छ। ७ वटै वडा सडकले छोएको छ। १२ कि.मि सडकमा नालाको व्यवस्था रहेको छ। कुल ४५ वटा झोलुंगे पुल रहेको छन्। यस गाउँपालिकाको सडक पुल तथा यातायात क्षेत्रलाई हेर्ने हो

मध्यमकालीन खर्च संरचना

भने अति प्रारम्भिक चरणमा रहेको पाइन्छ। कच्ची ग्राभेल र ग्राभेल नभएको कच्ची सडकहरू वर्षातको समयमा सञ्चालनमा ल्याउन अति कठिन र मर्मत सम्भारमा बढी खर्चालु भएका छन्। गाउँपालिकाको भूमि पहाडी भौगोलिक क्षेत्रमा रहेको र सबै सडकहरू कच्ची रहेका छन्। तैपनि यी गाउँपालिकाका सबै वडाहरू सडक सञ्जालबाट जोडिएका छन्। गाउँपालिकाको आगामी कार्य गाउँपालिकाका ग्राभेल र कच्ची सडकहरूको स्तरोन्नती गर्दै लैजानुपर्ने देखिन्छ। साथै सडकका आवश्यक स्थानहरूमा पुल, कलभर्ट, ह्युमपाइप आदिको व्यवस्था गरी यातायातलाई सुचारु गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ।

५.२.२ समस्या तथा चुनौती

सडक पुल तथा यातायात क्षेत्रमा केही समस्या तथा चुनौतीहरू रहेका छन्। गाउँपालिकाका वडाहरूमा सडक कालोपत्रे भएको छैन। पहाडी वडाहरूमा वर्षातको समयमा बाढी पहिरोको कारण सडकहरू अवरुद्ध भैरहने र खोलानालामा पक्की पुलको अभावले नियमित यातायात सञ्चालन गर्न समस्या रहेको छ। गाउँपालिकाको सीमित स्रोतको अभावमा ग्राभेल र कच्ची सडकहरूको स्तरोन्नति गर्ने कार्य चुनौतीको रुपमा रहेको छ। पहाडी क्षेत्रका सडकहरू वर्षैभरी सञ्चालनमा ल्याउन एक प्रमुख चुनौती रहेको छ। साथसाथै मध्यपहाडी भण्डारी लोकमार्गका सडक संरचनालाई दीर्घकालीन प्रयोग गर्नु समेत चुनौती रहेको छ।

५.२.३ सोच

गाउँपालिकामा सडक तथा पुलको गुणस्तरीय विकास, दुप्चेश्वरबासीको आर्थिक समृद्धिको निकास।

५.२.४ उद्देश्य

क) गाउँपालिकाका सबै वडा र टोल बस्तीहरूमा सडकको पहुँच विस्तार गर्नु,
ख) सडकको क्षमता र गुणस्तर सुधार गर्नु,
ग) आवश्यक स्थानहरूमा पुल, ढल, ह्युमपाईप, कलभर्ट आदि निर्माण गरी यातायात सुचारु गर्नु।

५.२.५ रणनीति

क) सडक सञ्जालले नछोएका बस्तीहरूमा सडकको नयाँ ट्र्याक खोल्ने तथा सञ्चालित सडकहरूको स्तरोन्नति गर्ने,
क) सडक कालोपत्रे तथा स्तरोन्नती गर्ने,

ख) सडकका आवश्यक स्थानहरूमा पुल, ढल, ह्युमपाईप, कलभर्ट आदि निर्माण गरी यातायातलाई सुचारु गर्ने ।

५.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ५४: सडक तथा यातायात व्यवस्था विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	३० मिनेटसम्मको दुरीमा यातायात पहुँच गरेको घरधुरी	प्रतिशत	-	-	८३	८६	९९
२	कालोपत्रे सडक - चार लेन	कि. मि.	-	-	०	०	०
३	कालोपत्रे सडक - दुई लेन	कि. मि.	-	-	२०	२५	३०
४	कच्ची ग्राभेल सडक	कि. मि.	-	-	२७०	२८०	२९०
५	कच्ची ग्राभेल नभएको सडक	कि. मि.	-	-			
६	पक्की पुल	सङ्ख्या	-	-	६	६.५	७
७	झोलुङ्गे पुल	सङ्ख्या	-	-	१२	१३	१३.५
८	कलभर्ट	सङ्ख्या	-	-	२९	३१	३३
९	पक्की ड्रेन	कि. मि.	-	-	३०	३५	४०
	प्रतिफल						
१	नयाँ सडक निर्माण (कालोपत्रे)	कि. मि.	-	-	१६.७	२०.४	२४
२	नयाँ सडक निर्माण (ग्राभेल र कच्ची)	कि. मि.	-	-	४०	६०	८०
३	सडक बिस्तार तथा स्तरोन्नति (कालोपत्रे)	कि. मि.	-	-	१३	१९	२३
४	सडक बिस्तार तथा स्तरोन्नति (ग्राभेल)	कि. मि.	-	-	६५	७९	९५

मध्यमकालीन खर्च संरचना

५	पक्की पुल निर्माण	सङ्ख्या	-	-	३	४	५
६	झोलुङ्गे पुल निर्माण	सङ्ख्या	-	-	२	२.३	२.७
७	कलभर्ट निर्माण	सङ्ख्या	-	-	६	७	८
८	पक्की ड्रेन निर्माण	कि. मि.	-	-	१२	१८	२४

५.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ५६: सडक तथा यातायात व्यवस्था विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रम/आयोजना	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
२	**सडक तथा यातायात पूर्वाधार**					७८६,९५०	
२.१.१	पालिकास्तरीय सडक गुरुयोजना निर्माण	गोटा	सबै	२०८१/८२	१	१,५००	पालिकास्तरीय सडक गुरुयोजना निर्माण सम्पन्न गरेको हुनेछ।
२.१.२	घ्यांगफेदी - घ्यावर - सुर्यकुण्ड केवलकार सम्भाव्यता अध्ययन	गोटा	१	२०८१/८२	१	१,५००	घ्यांगफेदी - घ्यावर - सुर्यकुण्ड केवलकार सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन बन्नेछ
२.१.३	उबरा-घ्यावर-चेतांग-हिल्दुंग-तालु-कसेरी सडक स्तरोन्नति	कि.मि	१	सालबसालि	११	११०,०००	उबरा-घ्यावर-चेतांग-हिल्दुंग-तालु-कसेरी सडक स्तरोन्नति भइ संचालन हुने
२.१.४	चिप्लेटी-बुलुंग-हुप्केल-घ्यांग डाडा सडक डी.पि.आर. अध्ययन	गोटा	२	२०८१/८२	१	१,०००	चिप्लेटी-बुलुंग-हुप्केल-घ्यांग डाडा सडक डी.पि.आर. अध्ययन प्रतिवेदन बन्नेछ
२.१.५	पाङआर-वोलगाउँ-ढाडे-वेप्चो-ओडारे सडकको डी.पि.आर. अध्ययन	गोटा	२	२०८१/८२	१	१,०००	पाङआर-वोलगाउँ-ढाडे-वेप्चो-ओडारे सडकको डी.पि.आर. अध्ययन प्रतिवेदन बन्नेछ
२.१.६	मसेरी-वडा कार्यालय-वोलगाउँ-कुटुम्साङ सडक स्तरोन्नति	कि.मी.	२	सालबसालि	१४	१४०,०००	मसेरी-वडा कार्यालय-वोलगाउँ-कुटुम्साङ सडक स्तरोन्नति भइ संचालन हुने
२.१.७	झगडे-मगलीङ-पेमासो-नया छेपार-नाटाङ-गोल्फु भन्ज्यांङ सडक स्तरोन्नति	कि.मी.	३	सालबसालि	८	८०,०००	झगडे-मगलीङ-पेमासो-नया छेपार-नाटाङ-गोल्फु भन्ज्यांङ सडक स्तरोन्नति भइ संचालन हुने
२.१.८	झगडे-पुरगाउँ-गोल्फुभन्ज्याङ-थोतोङ-कालोपानी सडकको डी.पि.आर. अध्ययन	गोटा	४	२०८१/८२	१	१,०००	झगडे-पुरगाउँ-गोल्फुभन्ज्याङ-थोतोङ-कालोपानी सडकको डी.पि.आर. अध्ययन प्रतिवेदन बन्नेछ
२.१.९	झगडे-सिन्धुली डाँडा-वडा कार्यालय-डम्फु चौक-कालोपानी सडक स्तरोन्नति	कि.मी.	४	सालबसालि	१३	१३०,०००	झगडे-सिन्धुली डाँडा-वडा कार्यालय-डम्फु चौक-कालोपानी सडक स्तरोन्नति भइ संचालन हुने

२.१.१०	कर्मेरे गाउँ-भवनडाँडा-वडा कार्यालय-निगाले-जिम्नाङ सडक स्तरोन्नति	कि.मी.	५	सालबसालि	९	९०,०००	कर्मेरे गाउँ-भवनडाँडा-वडा कार्यालय-निगाले-जिम्नाङ सडक स्तरोन्नति भइ संचालन हुने
२.१.११	दुप्चेश्वर मन्दिर-करेजुङ-बोलाम्चे सडक स्तरोन्नति	कि.मी.	६	सालबसालि	१०	१००,०००	दुप्चेश्वर मन्दिर-करेजुङ-बोलाम्चे सडक स्तरोन्नति भइ संचालन हुने
२.१.१२	ठुलोखेत-मिश्र भन्ज्यांग-वछला मा. वि-वडा कार्यालय-सेराङ सडक स्तरोन्नति	कि.मी.	७	सालबसालि	९	९०,०००	ठुलोखेत-मिश्र भन्ज्यांग-वछला मा. वि-वडा कार्यालय-सेराङ सडक स्तरोन्नति भइ संचालन हुने
२.२	**पुलको निर्माण**						
२.२.१	तालु खोला-कसेरी झोलुङ्गे पुल निर्माण योजना	मी	१	२०८२/८३	१३०	१०,४००	तालु खोला-कसेरी झोलुङ्गे पुल निर्माण भइ संचालन हुने
२.२.३	रिकिसुरी खोला झोलुङ्गे पुल सम्भाव्यता अध्ययन योजना	मी	१	२०८१/८२	१	१,५००	रिकिसुरी खोला झोलुङ्गे पुल सम्भाव्यता अध्ययन योजना प्रतिवेदन बन्ने
२.२.४	होङगोप खोला झोलुङ्गे पुल सम्भाव्यता अध्ययन योजना	मी	४	२०८१/८२	१	१,५००	होङगोप खोला झोलुङ्गे पुल सम्भाव्यता अध्ययन योजना प्रतिवेदन बन्ने
२.२.७	तामाङ खोला कल्भर्ट निर्माण योजना	ओटा	४	२०८२/८३	१	१,२००	तामाङ खोला कल्भर्ट निर्माण भइ संचालन हुने
२.२.९	खौला देखि कमल टारि झोलुङ्गे पुल सम्भाव्यता अध्ययन योजना	मि.	६	२०८१/८२	१	१,५००	खौला देखि कमल टारि झोलुङ्गे पुल सम्भाव्यता अध्ययन योजना प्रतिवेदन बन्ने
२.३	**यातायातको पूर्वाधार विकास**						
२.३.१	गाउँपालिका स्तरीय बस अवधाराणा (साझेदारीमा)	गोटा	सबै	२०८१/८२ र २०८२/८३	१	२०,०००	गाउँपालिका स्तरीय बस अवधाराणा कार्यन्वयन भइ संचालनमा आउने
२.३.२	यातायात कार्यालय भवन निर्माण	गोटा	सबै	२०८३/८४	१	१,२५०	यातायात कार्यालय भवन निर्माण आंशिक भएको हुने
२.३.३	विधुत्तिया सवारी साधन संचालनको लागि निजि क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न सवारी साधनकर छुटको व्यवस्था	गोटा	सबै	सालबसालि	३	९००	विधुत्तिया सवारी साधन संचालनको लागि निजि क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न सवारी साधनकर छुटको व्यवस्था हुनेछ
२.३.४	सार्वजनिक निजि यातायात लगानी र व्यवस्थापना प्रणाली विकास	गोटा	सबै	सालबसालि	३	९००	सार्वजनिक निजि यातायात लगानी र व्यवस्थापना प्रणाली विकास प्रोत्साहन कार्यक्रम सहयोग हुनेछ
२.३.५	मुख्य सडक दुर्घटना हुने क्षेत्रमा डिजिटल इन्फर्मेशन बोर्ड व्यवस्थापन	गोटा	सबै	सालबसालि	१	१,५००	मुख्य सडक दुर्घटना हुने क्षेत्रमा डिजिटल इन्फर्मेशन बोर्ड व्यवस्थापन सहयोग प्राप्त हुनेछ
२.३.६	गाउँपालिकाको मुख्य चोकहरुमा ट्राफिक लाईट जडान	गोटा	सबै	सालबसालि	१	३००	पालिकाको मुख्य चोकहरुमा ट्राफिक लाईट जडान कार्यक्रम सहयोग प्राप्त हुनेछ

५.२.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

यस क्षेत्रमा समावेश गरिएका सडक, पुल तथा यातायात विकासका योजनाहरूमा अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएका बजेट सहजरुपमा प्राप्त हुने कार्य सुचारु हुन अनुमान गरिएको छ । संघ तथा प्रदेश सरकारबाट अपेक्षा गरिएका बजेटको प्राप्ति हुन नसके आयोजनाहरू पुरा गर्न नसकिने जोखिम रहेको छ ।

५.३ जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा

५.३.१ पृष्ठभूमि

विद्युत उपयोगको दृष्टिले गाउँपालिकाका सबै घरधुरीमा केन्द्रीय प्रसाशणबाट विद्युत सुविधा प्रदान गरिएको छ । यसका साथै वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग आजको प्रमुख आवश्यकता हो । यसलाई बढावा दिँदै वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने आजको आवश्यकता रहेको छ ।

५.३.२ समस्या तथा चुनौती

जलस्रोत, विद्युत र वैकल्पिक उर्जा विकासको क्षेत्रमा केही समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका पानीको मुहानहरूको संरक्षण र सरसफाइ कार्य अत्यन्तै न्यून भएको छ । गाउँपालिकाको वडाहरूमा भौगोलिक विकटता रहेको हुँदा विद्युत लाइन विस्तारमा कठिनाई रहेको छ । स्थानीय स्तरमा उत्पादन गर्न सकिने वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग अपेक्षाकृत न्यून रहेको छ । गाउँपालिकाको सबै वडा तथा बस्तीमा एल. पि. ग्याँसको प्रचलन बढेर स्थानीय वैकल्पिक उर्जा उपयोगको प्रचलन उत्साहजनक रहेको छैन । ग्रामीण बस्तीहरूमा गरिबीको सघनता रहेको हुँदा खाना पकाउने इन्धनको रुपमा दाउराको प्रयोगलाई न्यूनीकरण गर्ने कार्य चुनौतीको रुपमा रहेको छ ।

५.३.३ सोच

सबैको घरमा विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाको विस्तार, दुप्चेश्वरबासीको आर्थिक समृद्धिको आधार ।

५.३.४ उद्देश्य

क) सबै घरधुरीहरूमा विद्युत उर्जा विस्तार गर्नु,

ख) सबै घरधुरीहरूलाई नविकरणीय उर्जामा पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।

५.३.५ रणनीति

क) गाउँपालिकाका सबै घरधुरीहरूलाई विद्युत उर्जामा पहुँच गराउने,
ख) विपन्न वर्गहरूलाई वायोग्याँस अनुदान उपलब्ध गराउने,
ग) वैकल्पिक उर्जा सम्भावना हेरी सबै घरधुरीहरूलाई वैकल्पिक उर्जामा पहुँच गराउने ।

५.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ५७: जलस्रोत विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	विद्युतमा पहुँच पुगेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	९६.५२	९७.८५	९८.९८
२	बायोग्याँस प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	-	-	२	३	४
३	सौर्य उर्जा प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	-	-	५.४५	७.६५	९.८५
४	सुधारिएको चुलो प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	-	-	१०	२०	३०
	प्रतिफल						
१	विद्युत जडान भएको घरधुरी	प्रतिशत	-	-	६०	७०	८०
२	बायोग्याँस अनुदान लाभान्वित घरधुरी	सङ्ख्या	-	-	४०	६०	८०
३	सौर्य उर्जा वितरण कम्पनी	सङ्ख्या	-	-	१	२	२
४	सौर्य उर्जा अनुदान लाभान्वित घरधुरी	सङ्ख्या	-	-	३२	५९	७६
५	सुधारिएको चुलो अनुदान लाभान्वित घरधुरी	सङ्ख्या	-	-	८०	१२०	१६०

५.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ५९: जलस्रोत विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रम/आयोजना	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
३. जल श्रोत विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा						१४,७५०	

३.१	विद्युत विस्तार तथा मर्मत (पोल र तार खरिदमा साझेदारी)	थान	सबै	सालबसालि	१२०	४,८००	विद्युत विस्तार तथा मर्मत (पोल र तार खरिदमा साझेदारी) सम्पन्न हुनेछ
३.२	ट्रान्सफर्मर जडान र मर्मत	थान	सबै	सालबसालि	६	२,४००	ट्रान्सफोर्मर जडान र मर्मत सम्पन्न भई नागरिक लाभान्वित हुनेछन
३.३	सडक बत्ती जडान र मर्मत	थान	सबै	सालबसालि	१२०	३,६००	सडक बत्ती जडान र मर्मत कार्य सम्पन्न हुनेछ
३.४	विपन्न वर्ग बायोग्यास, सौर्य उर्जा र सुधारिएको चुलो अनुदान	थान	सबै	सालबसालि	८००	२,४००	विपन्न वर्ग बायोग्यास, सौर्य उर्जा र सुधारिएको चुलो अनुदान सम्पन्न हुनेछ
३.५	विधुतीय चुलो प्रयोगको लागि पुरानो ट्रान्सफर्मरको पुरानस्थापना तथा स्तरोन्नति	थान	सबै	२०८१/८२ र २०८२/८३	१०	१,०००	विधुतीय चुलो प्रयोगको लागि पुरानो ट्रान्सफर्मरको पुरानस्थापना तथा स्तरोन्नति सम्पन्न र संचालन हुने
३.६	वैकल्पिक उर्जा चेतनामुलक कार्यक्रम	जना	सबै	२०८१/८२	५०	२५०	वैकल्पिक उर्जा चेतनामुलक कार्यक्रम अध्ययन र संचालन हुनेछ
३.७	विद्युत चुहावट नियन्त्रण	पटक	सबै	सालबसालि	३	३००	विद्युत चुहावट नियन्त्रण अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ

५.३.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

जलस्रोत, विद्युत र वैकल्पिक उर्जा क्षेत्रमा समावेश गरिएका कार्यक्रमका लागि बजेट सहजरुपमा उपलब्ध हुने र कार्यक्रमहरूको सुचारु कार्यान्वयन हुने अनुमान गरिएको छ। बायोग्याँस र सोलर व्यवसायीहरूले सम्बन्धीत प्लान्ट र सामाग्रीहरू आपूर्ति गरेको हुने अनुमान गरिएको छ।

५.४ सूचना तथा सञ्चार

५.४.१ पृष्ठभूमि

नागरिकको संविधान प्रदत्त मौलिक हकको रुपमा रहेको सूचनाको हकको संरक्षण र संवर्द्धन गर्नै आम सञ्चारलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, जिम्मेवार र व्यवसायिक बनाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने राज्यको नीति हुने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ। सूचना प्रविधिको युगमा प्रविधिको व्यापक प्रयोगबाट कानुन शासन, भ्रष्टाचारमूक्त र चुस्त प्रशासन, विकेन्द्रिकरण, आर्थिक अनुशासन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह र स्रोतको कुशल व्यवस्थापन जस्ता असल शासनका आधारभूत मान्यतालाई आतमसात गरी सर्वसाधारणले पाउनुपर्ने सेवा छिटो, छरितो तथा कम खर्चिलो ढङ्गबाट प्रदान गर्न सकिन्छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

दुप्चेश्वर गाउँपालिका भित्र नेपाल टेलिकम र एनसेलको नेटवर्क सुविधा रहेको देखिन्छ। कतै कतै नेटवर्कको समस्या रहेपनि समग्रमा राम्रो स्थिति रहेको छ।

५.४.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिका क्षेत्रमा सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा विकासका लागि केही समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन्। गाउँपालिकाको उत्तरी वडाहरूमा मोबाइल नेटवर्कले राम्ररी काम नगर्नु, बहुसंख्यक नागरिकहरू गरिबीको कारण सूचना, सञ्चार र प्रविधिको सुविधाबाट बञ्चित हुनु जस्ता समस्या रहेका छन्। सूचना, सञ्चार र प्रविधिका सेवा प्रदायकहरूलाई ग्रामीण तथा दूर्गम क्षेत्रमा पुर्याउनु र सेवा सुचारु गर्नु चुनौतीको रुपमा रहेको छ।

५.४.३ सोच

दुप्चेश्वरबासीको सूचना, सञ्चार र प्रविधिमा अग्रसरता, सूसुचित र प्रविधियुक्त समाजको स्थापना।

५.४.४ उद्देश्य

क) सूचना तथा सञ्चारमा नागरिकको पहुँच विस्तार गर्नु,
ख) ई-सुरक्षा प्रविधिको विस्तार गर्नु,
ग) डिजिटल गाउँपालिका स्थापना गर्नु।

५.४.५ रणनीति

क) नागरिकहरूलाई सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा सशक्तीकरण गर्ने,
ख) डिजिटल गाउँपालिकाको अवधारणा लागू गर्ने।

५.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ६०: सूचना तथा सञ्चार विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	इन्टरनेटको पहुँच प्राप्त जनसङ्ख्या	प्रतिशत	-	-	५४	५८	६२
२	अनलाइन मार्फत सरकारी सेवा प्रवाह (प्रकार)	सङ्ख्या	-	-	४	४	५
	प्रतिफल						

मध्यमकालीन खर्च संरचना

१	सञ्चार क्षेत्रको तालिममा सहभागी	सङ्ख्या	-	-	६०	९०	१२०
२	सूचना प्रविधि तालिममा सहभागी	सङ्ख्या	-	-	८०	१२०	१६०
३	टोल बस्तीमा सिसि टिभि क्यामरा जडान सङ्ख्या	सङ्ख्या	-	-	१५०	२००	२५०
४	डिजिटल नागरिक वडापत्र स्थापना	सङ्ख्या	-	-	४	६	८
५	अनलाइन मार्फत सरकारी सेवा प्रवाह	सङ्ख्या	-	-	४	४	५

५.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ६२: सूचना तथा सञ्चार विषय क्षेत्रगत आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रमआयोजना/	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
४.०	**सूचना, संचार तथा प्रविधि विकास**					**५,८७०**	
४.१	गाउँपालिकाक्षेत्र तथा मुख्य वडा क्षेत्रमा सिसि क्यामेरा जडान तथा मर्मत संभार	थान	सबै	सालबसालि	३०	६००	पालिकाक्षेत्र तथा मुख्य वडा क्षेत्रमा सिसि क्यामेरा जडान तथा मर्मत संभार अभियान सुचारु हुनेछ
४.२	संचारकर्मीसंग पेशागत तालिम	पटक	सबै	२०८१८२/	१	१००	संचारकर्मी संग पेशागत तालिम सम्पन्न हुनेछ
४.३	सूचना शाखा सवलीकरण र संचालन	गोटा	सबै	२०८१८२/	१	८००	सूचना शाखा सवलीकरण र संचालन कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछन
४.४	युवाहरुलाई सूचना प्रबिधि तालिम	जना	सबै	सालबसालि	६०	६००	युवाहरुलाई सूचना प्रबिधि तालिम कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
४.५	पालिकापालिका र वार्डमा डिजिटल नागरिक वडापत्र जडान र बार्षिक अध्यावधिकरण	गोटा	सबै	सालबसालि	१३	६५०	गाउँपालिका र वार्डमा डिजिटल नागरिक वडापत्र जडान सम्पन्न हुने र संचालनमा आउने।
४.६	डिजिटल पालिकापालिका कार्यान्वयन	गोटा	सबै	२०८३८४/	१	२०००	डिजिटल गाउँपालिका कार्यान्वयन व्यवस्थापन तथा अनुदान कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ

मध्यमकालीन खर्च संरचना

४.७	सबै वडाहरुमा व्यवस्थित इन्टरनेट विस्तार कार्यक्रम नेपाल टेलिकमसंग) (सांझेदारीमा	गोटा	सबै	२०८१ ८२/ र ८३/२०८२	११	२२०	सबै वडाहरुमा इन्टरनेट जडान तथा सञ्चालन हुनेछ
४.८	सबै विद्यालयहरुमा इन्टरनेट जडान तथा सञ्चालन	गोटा	सबै	२०८२८३/	३०	९००	सबै विद्यालयहरुमा इन्टरनेट जडान तथा सञ्चालन हुनेछ

५.४.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूका लागि बजेटको व्यवस्था सहज रहने र कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन प्रभावकारी हुने अनुमान गरिएको छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

परिच्छेद – ६

वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र

६.१ वन तथा जैविक विविधता

६.१.१ पृष्ठभूमि

दुप्चेश्वर गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल मध्ये ११७ वर्ग कि.मि क्षेत्रफल वनक्षेत्रले ओगटेको छ। यस गाउँपालिकामा विभिन्न किसिमका जङ्गली जनावर तथा चराचुरुङ्गीहरु पाइन्छन् । मुख्य रुपमा पाइने जङ्गली जनावरहरुमा चितुवा, बाँदर, स्याल, फ्याउरो, भ्याल्से, मृग, खरायो, दुम्सी, खुदेकीरो, वनबिरालो, मलसाप्रो, पाण्डा रहेका छन् भने चराचुरुङ्गीमा कालिज, लामपुच्छ्रे, धोबिनी, भँगेरा ,सारौं, काग, कोइली, कल्चौडो चिल, ढुकुर, बौडाई, फिस्टेचरा, न्याउली, जुरेली, काफलपाक्यो, बीउकुह्यो, गौथली, लाटोकोसेरो, चमेरो, हुकीचील, चरीबाघ, कोटेरो, बाज, चित्रो, टकटके (काठफोरुवा), लगायतका चराचुरुङ्गीहरु पाइन्छन् । यहाँका वनमा ३० भन्दा बढी प्रजातिका वनस्पति पाईन्छन । यस्तै, यहाँको वनमा २० भन्दा बढी प्रजातिका वन्यजन्तु, २१ भन्दा बढी प्रजातिका चराचुरुङ्गी, १५ भन्दा बढी प्रजातिका जडिबुटी पाईन्छ ।गाउँपालिका क्षेत्रमा कुल ३० वटा सामुदायिक वनहरु रहेका छन् ।

खनिज पदार्थको हिसाबले दुप्चेश्वर गाउँपालिकामा ढुङ्गा र नदीजन्य पदार्थहरु ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा आदि उपलब्ध छन् ।

६.१.२ समस्या तथा चुनौती

वन तथा जैविक विविधता संरक्षण र विकासका क्षेत्रमा केही समस्या र चुनौतीहरू देखिएका छन् । सुख्खा मौसमको समयमा वन डढेलो लाग्नु, वन्यजन्तुहरू समय समयमा बस्तीमा प्रवेश गरी धनजनको क्षति गर्ने भएकोले समस्याको रुपमा रहेको छ । वनक्षेत्रमा मिचाह प्रजातिका वनस्पतिहरू फैलनु, वन अतिक्रमण र वन पैदवार चोरी निकासी हुनु, खुल्ला चरिचरण हुनु पनि समस्याको रुपमा रहेको छ । त्यस्तै वन व्यवस्थापन सम्बन्धमा स्थानीय तहको जिम्मेवारी बारेमा स्पष्ट व्यवस्था नहुनु, वन व्यवस्थापनसँग सम्वन्धित सरोकारवालाहरू बीच समन्वय र

मध्यमकालीन खर्च संरचना

सहकार्यमा कमी हुनु, सामुदायिक वन व्यवस्थापन सम्वन्धमा कानुनी अस्पष्टता रहनु, र दिगो रुपमा वन डढेलोको व्यवस्थापन गर्नु जस्ता चुनौती रहेका छन् ।

६.१.३ सोच

वन तथा जैविक विविधताको दिगो संरक्षण, सबै जिवजन्तुका लागि स्वच्छ वातावरण ।

६.१.४ उद्देश्य

क) वनको दिगो संरक्षण तथा विकास गर्नु,
ख) जैविक विविधता र पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन गर्नु ।

६.१.५ रणनीति

क) वन, वन्यजन्तु र जडिबुटी संरक्षण र विकास गर्ने,
ख) जैविक विविधता र पर्यापर्यटन विकासका विशेष परियोजना कार्यान्वयन गर्ने,
ग) वनको दिगो उपयोग सम्बन्धमा सचेतना विकास गर्ने ।

६.१.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ६३: वन तथा जैविक विविधता क्षेत्रको सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	सामुदायिक तथा कबुलियती वनको क्षेत्रफल	हेक्टर	-				
	प्रतिफल						
१	काठ उत्पादन	घन फिट (हजारमा)	-	-	२९०	३१०	३३०
२	दाउरा उत्पादन	मे. टन	-	-	२६०	२८०	३००
३	जडिवुटी रोपण र संरक्षण	हेक्टर	-	-	०.४०	०.६०	०.८०
४	वन पर्यटकीय स्थल निर्माण	सङ्ख्या	-	-	०.९०	१.३०	१.९०
५	वनमा पोखरी निर्माण	सङ्ख्या	-	-	२	३	४
६	वृक्ष रोषण तथा वन विस्तार	हेक्टर	-	-	०.९०	१.३०	१.९०

मध्यमकालीन खर्च संरचना

७	वन घेराबार	कि. मि.	-	-	४	५	६
८	घाँसे मैदान (चरन) निर्माण	सङ्ख्या	-	-	४	६	८
९	वनभोज स्थल निर्माण	सङ्ख्या	-	-	४	५	६
१०	गाउँपालिका सौन्दर्यीकरण अन्तरगत वृक्षरोपण	सङ्ख्या (हजार)	-	-	४	६	८
११	वन, जैविक विविधता, वातावरण संरक्षण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रममा सहभागी	सङ्ख्या (हजार)	-	-	२	३	४

६.१.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ६५: वन तथा जैविक विविधता व्यवस्थापन आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रमआयोजना/	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
१	**वन तथा जैविक बिबिधता र खनिज सम्पदा**					१५,८५०	
१.१	वन क्षेत्रमा जडिबुटी खेतीको प्रवर्द्धन (वार्षिक)	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,३५०	वन क्षेत्रमा जडिबुटी खेतीको प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन हुनेछ
१.२	वृक्षारोपण कार्यक्रम फलफुल), महत्वोपूर्ण काठ(	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,२००	वृक्षारोपण कार्यक्रम फलफुल), बगैंचा, महत्वोपूर्ण काठसंचालन (हुनेछ
१.३	सामुदायिक तथा राष्ट्रिय वन घेरबार कार्यक्रम	गोटा	सबै	सालबसालि	६०	३,०००	सामुदायिक तथा राष्ट्रिय वन घेरबार कार्यक्रम संचालन हुनेछ
१.४	वन पोखरी निर्माण योजना	गोटा	सबै	सालबसालि	१८०	१,८००	वन पोखरी निर्माण संचालन हुनेछ
१.५	वनमा अग्निरेखा निर्माण योजना	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,८००	वन पोखरी निर्माण सहयोग भई सञ्चालन भएको हुनेछ।
१.६	बाँदर संरक्षण र नियन्त्रण योजना	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,५००	बाँदर संरक्षण र नियन्त्रण योजना अध्ययन संचालन हुने
१.७	वन संरक्षण सचेतनामुलक कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	१५०	७५०	वन संरक्षण सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ।
१.८	वन तथा झाडीबुट्यान क्षेत्रको संरक्षण एवं व्यवस्थापन (वार्षिक)	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,८००	वन तथा झाडीबुट्यान क्षेत्रको संरक्षण एवं व्यवस्थापन भएको हुनेछ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

१.९	महत्वपूर्ण तथा संवेदनशील क्षेत्रलाई वातावरण संरक्षण क्षेत्र कायम गरि संरक्षण कार्यक्रम	गोटा	सबै	सालबसालि	१	४००	महत्वपूर्ण तथा संवेदनशील क्षेत्रलाई वातावरण संरक्षण क्षेत्र कायम गरि संरक्षण कार्यक्रम भएको हुनेछ ।
१.१०	जैविक विविधताको संरक्षण, अध्ययन तथा अनुगमन	पटक	सबै	सालबसालि	३	४५०	जैविक विविधताको संरक्षण, अध्ययन तथा अनुगमन भएको हुनेछ ।
१.११	वन तथा जडिबुटी नर्सरी स्थापना र सञ्चालनमा साझेदारी	गोटा	सबै	सालबसालि	९	१,८००	वन तथा जडिबुटी नर्सरी स्थापना र सञ्चालनमा आउने

६.१.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

वन तथा जैविक विविधता संरक्षण र विकासका लागि समावेश गरिएका कार्यक्रमका लागि अनुमानित बजेट सहजरुपमा प्राप्त हुने र कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन हुने अनुमान गरिएको छ । साथसाथै यस क्षेत्रका कार्यक्रममा गाउँपालिकाबासीहरूको सक्रिय सहभागिता र साझेदारी हुने समेत अनुमान गरिएको छ ।

६.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

६.२.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकाको धैरै जसो भूभाग पहाडी भिरालो रहेको हुँदा भूक्षय र पहिरोको जोखिम युक्त ठाउँहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा चन्द्रमती र सूर्यमती गरी वर्षैभरी पानि बहने दुईवटा नदी रहेका छन् त्यसबाहेक अन्य १५ भन्दा बढी खोला, खोल्साहरु रहेका छन् । उक्त खोला, खोल्सा मध्ये कुतुङ, नागी, पाहा, घ्याङ खोला, सिंगारे खोला, डुँडे खोला, बन्छारे खोला, झुले खोला, पुत्ले खोला, रम्भु खोला, मागन खोला, प्लेन्युड खोला आदि प्रमुख छन् । सागर कुण्ड, भैंसी कुण्ड, झ्यापुङ्ग कुण्ड, कामे कुण्ड लगायत पोखरी/ताल रहेका छन् । करिब ३०० भन्दा बढी पानीका मुहानहरु रहेका छन् पहाडी भेगका वडाहरुमा जथाभावी सडक विस्तार हुँदा यसले भू-क्षय बढाउनुको साथै वातावरणमा समेत प्रतिकूल प्रभाव पारिरहेको छ । भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनको क्षेत्र मानवीय जनजीवनसँग प्रत्यक्ष सरोकार रहने हुँदा गाउँपालिकाले यससम्बन्धमा योजनाबद्ध रुपमा कार्य गर्नु जरुरी छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

६.२.२ समस्या तथा चुनौती

भूसंरक्षण तथा जलधार क्षेत्रमा विकासका लागि केही समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन्। वर्षेनी बाढी पहिरो गईरहनु, जलधार वा पानीको मुल संरक्षण नियमित र प्रभावकारी नहुनु, भूसंरक्षण तथा जलधार क्षेत्रमा दक्ष प्राविधिकको अभाव हुनु र भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनमा सरोकारवालाहरू बीच समन्वय तथा सहकार्य कमजोर हुनु जस्ता समस्याहरू रहेका छन्। भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन क्षेत्रका परियोजनाहरू बढी खर्चिलो हुने भएकोले स्रोत व्यवस्था गर्न, खोलाहरूले वर्षेनी जमीन कटान र बाढीले पुर्ने घट्नाहरूको दिगो समाधान गर्न, खोलाहरूका पानी जमीनमूनि भासिएर जाने समस्यालाई समाधान गर्न, पहाडी भेगका कच्ची सडकहरूको दिगो संरक्षण गर्नु प्रमुख चुनौतीहरू रहेका छन्।

६.२.३ सोच

दिगो भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन, दुप्चेश्वरबासीको सुरक्षित जीवन।

६.२.४ उद्देश्य

क) गाउँपालिका क्षेत्रका भूमिको दिगो संरक्षण गर्नु,

ख) जलाधारको संरक्षण र उपयोग बढाउनु।

६.२.५ रणनीति

क) नदी कटान नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनका लागि उपयूक्त विधिहरू पहिचान गरी लागू गर्ने,

ख) वाढी पहिरोको नियन्त्रण र न्यूनीकरणका लागि पहिरो सम्भावित क्षेत्रको संरक्षण र नदी तट्बन्धन गर्ने,

ग) जलाधारको संरक्षण र उपयोग बढाउने उपायको खोजी गरी कार्यान्वयन गर्ने।

६.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ६६: भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन क्षेत्रको सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	संरक्षित पानी मुहान, पोखरी संरक्षण र सिमसार क्षेत्र	सङ्ख्या	-	-	४	६	८
२	बायो ईन्जिनियरिङ गरेको क्षेत्रफल	हेक्टर	-	-	१	१.५	२
३	नदी कटान क्षेत्र तटबन्धन	कि. मि.	-	-	८	१५	१९

मध्यमकालीन खर्च संरचना

	प्रतिफल						
१	पानी मुहान, पोखरी संरक्षण र सिमसार क्षेत्र संरक्षण	सङ्ख्या	-	-	४	६	८
२	भूक्षय र नदी कटान क्षेत्रमा बायो ईन्जिनियरिङ	हेक्टर	-	-	१	१.५	२
३	नदी कटान क्षेत्र तटबन्धन निर्माण	कि. मि.	-	-	१०	१५	२०

६.२.७ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ६८: भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन क्षेत्रको आयोजना विवरण

क्र.स.	कार्यक्रम/आयोजना	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
२	**भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन**					१५,२२५	
२.१	विभिन्न नदि कटान क्षेत्र तटबन्धन कार्यक्रम (आकस्मिक)	गोटा	सबै	२०८१/८२ र २०८३/८४	२	२,०००	विभिन्न नदि कटान क्षेत्र तटबन्धन कार्यक्रम (आकस्मिक) निर्माण सम्पन्न गरेको हुनेछ।
२.२	जलाधार संरक्षण र उपयोग	गोटा	सबै	२०८१/८२ र २०८३/८४	२	२,०००	जलाधार संरक्षण र उपयोग भई विस्तार गरेको हुने I
२.३	जलाधार सरसफाई कार्यक्रम	गोटा	सबै	२०८१/८२ र २०८२/८३	२	३,०००	जलाधार सरसफाई कार्यक्रम सम्पन्न भइ विस्तार गरेको हुने
२.६	उबरा नदि तटबन्ध निर्माण	गोटा	१	२०८३/८४	१	३५०	उबरा नदि तटबन्ध निर्माण सम्पन्न हुने
२.७	मसेरी खोला तटबन्ध निर्माण	गोटा	२	२०८१/८२	१	८००	मसेरी खोला तटबन्ध निर्माण सम्पन्न हुने
२.८	युङवलङ पहिरो नियन्त्रण	गोटा	२	२०८३/८४	१	३००	युङवलङ पहिरो नियन्त्रण सम्पन्न हुने
२.९	ग्याबिन वाल निर्माण (सिस्नेरी, धारापानी, ढोडेनी, वादिसोङ, पुरगाउँ, माप्ले, गोल्फु भन्ज्याङ, हाडी खोला, विम्राङ, तामाङ खोला, साप्चे, याचे, सानो गोल्फु, बाराले टोल, बङगेशाला, सिङगीसोङ, आलु, कान्ताल)	गोटा	४	सालबसालि	१२	१,८००	ग्याबिन वाल निर्माण (सिस्नेरी, धारापानी, ढोडेनी, वादिसोङ, पुरगाउँ, माप्ले, गोल्फु भन्ज्याङ, हाडी खोला, विम्राङ, तामाङ खोला, साप्चे, याचे, सानो गोल्फु, बाराले टोल, बङगेशाला, सिङगीसोङ, आलु, कान्ताल) सम्पन्न हुने
२.१०	अर्चले पहिरो नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन (ग्याबिन जाली)	मि.	५	२०८३/८४	१	३५०	अर्चले पहिरो नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गरिने
२.११	चिसापानि पहिरो नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन (ग्याबिन जाली)	मि.	५	२०८३/८४	१	४२५	चिसापानि पहिरो नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गरिने
२.१२	तादी खोला तटबन्ध निर्माण योजना	मि.	६	२०८२/८३ र २०८३/८४	६०	२,४००	तादी खोला तटबन्ध निर्माण योजना सम्पन्न हुने

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१३	विसमुरे खोल्चा पहिरो नियन्त्रण योजना	मि.	६	२०८३/८४	१	४००	विसमुरे खोल्चा पहिरो नियन्त्रण योजना सम्पन्न हुने
२.१४	अम्बटे बस्ती संरक्षण योजना	मि.	६	२०८२/८३	१	५००	अम्बटे बस्ती संरक्षण योजना सम्पन्न हुने
२.१५	नया खोला सिलामे पहिरो नियन्त्रण (ग्याबिन जाली)	मि.	७	२०८२/८३	१	३००	नया खोला सिलामे पहिरो नियन्त्रण सम्पन्न हुने
२.१६	बग्लुङ खोला पहिरो नियन्त्रण (ग्याबिन जाली)	मि.	७	२०८२/८३	१	३००	बग्लुङ खोला पहिरो नियन्त्रण सम्पन्न हुने
२.१७	सिम्टाङ दुप्केल टोल पहिरो नियन्त्रण (ग्याबिन जाली)	मि.	७	२०८३/८४	१	३००	सिम्टाङ दुप्केल टोल पहिरो नियन्त्रण सम्पन्न हुने

६.२.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

भू संरक्षण र जलाधार व्यवस्थापन क्षेत्रमा पहिचान गरिएका कार्यक्रमहरूका लागि अनुमान गरिएको बजेट सहजरुपमा प्राप्त हुने र यी कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन प्रभावकारी हुने अनुमान गरिएको छ ।

६.३ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

६.३.१ पृष्ठभूमि

वातावरण संरक्षण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन गाउँपालिकाको जिम्मेवारीको प्रमुख क्षेत्र हो । गाउँपालिका क्षेत्रको वातावरण सुधारका लागि वन तथा हरियाली विस्तार, विभिन्न प्रदुषणहरूको नियन्त्रण र व्यवस्थापन, फोहोरमैला व्यवस्थापन आदि कार्यहरू पर्दछन् । यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफलको धेरै प्रतिशत जंगलले ढाकेको हुँदा यहाँ हरियालीमा कमी छैन । वातावरण संरक्षणका लागि जल, जमिन र वायु स्वच्छ हुनु पर्छ । साथै ध्वनिले पनि वातावरणलाई शान्त रहन दिँदैन । फोहोर वस्तुहरूले जल, जमिन र वायुलाई प्रदूषित गर्दछ । तसर्थ यस गाउँपालिकाले फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्रमा रणनीतिक कार्यक्रमहरू बनाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

६.३.२ समस्या तथा चुनौती

बजार र बस्तीहरूमा फोहोरमैला बढ्दै गइरहेको तथा प्लास्टिकजन्य वस्तुको प्रयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धमा गाउँपालिकाबासीहरू सचेत नहुनु, बजार तथा बसोबास क्षेत्रमा अव्यवस्थित रुपमा पशुपन्छी पालनले

मध्यमकालीन खर्च संरचना

फोहोर र दूर्गन्ध बढ्नु, सार्वजनिक शौचालय नहुनु आदि समस्याहरू रहेका छन्। वातावरणलाई प्रदुषणरहित बनाउने कार्य मुख्य चुनौतीको रुपमा रहेको छ।

६.३.३ सोच

फोहोरको दिगो व्यवस्थापन, दुप्चेश्वरबासीको स्वस्थ जीवन।

६.३.४ उद्देश्य

फोहोरको आधुनिक व्यवस्थापन गर्नु।

६.३.५ रणनीति

क) गाउँपालिकामा सिर्जना हुने फोहोरको आधुनिक व्यवस्थापनका पूर्वाधार तथा प्रविधि व्यवस्था गरी सञ्चालन गर्ने,

ख) सबै घरधुरीमा सड्ने फोहोर, प्लाष्टिकजन्य र धातुजन्य फोहोर अलग अलग राख्नका लागि प्रत्येक सार्वजनिक स्थलमा ३ डस्टविन व्यवस्थापन गर्ने,

ग) जल, जमिन र जंगल जस्ता प्राकृतिक स्रोतहरूलाई स्वच्छ राख्न सचेतना विस्तार गर्ने,

घ) वातावरणमैत्री स्थानीय सरकारको अवधारणा लागू गर्ने।

६.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ६९: वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	डस्टविन प्रयोग र आधुनिक फोहोर व्यवस्थापनमा आवद्ध घरधुरी	प्रतिशत	-	-	४०	६०	८०
२	फोहोर मैला प्रशोधन तथा व्यवस्थापन केन्द्र	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
३	वातावरणमैत्री स्थानीय शासन लागू	भएको/ नभएको	नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको
	प्रतिफल						
१	डस्टविन वितरण (३ वटा डस्टविन सेट)	सङ्ख्या	-	-	५०	१००	१५०

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२	फोहोर मैला व्यवस्थापनमा सदस्यता लिएको घरधुरी	सङ्ख्या	-	-	३४००	५१००	६८००
३	कुहिने फोहोर व्यवस्थापन गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	-	-	४०	६०	८०
४	घरायासी सरसफाइ सचेतना	प्रतिशत	-	-	२०	४०	६०
५	सुरक्षित पशुपन्छी पालन सचेतना	प्रतिशत	-	-	४०	६०	८०
६	सुरक्षित बधशाला र मासुपसल सञ्चालन सचेतना	प्रतिशत	-	-	४०	६०	८०
७	हरियाली र सहरी सौन्दर्य प्रबर्द्धन सचेतना	प्रतिशत	-	-	४०	६०	८०
८	भवन संहिता लागू	भएको/ नभएको	-	-	भएको	भएको	भएको
९	टोल सरसफाइ कार्यक्रम	प्रतिशत	-	-	६०	८०	१००

६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ७१: वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रम/आयोजना	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
३	**वातावरण संरक्षण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन**					**१०,४५०**	
३.१	पालिका सौन्दर्य योजना अध्ययन	गोटा	सबै	२०८२/८३ र २०८३/८४	१	१,५००	पालिका सौन्दर्य योजना अध्ययन सम्पन्न र संचालन हुने।
३.२	स्थानीय वातावरण संरक्षण विधि Environment Management Plan (EMP) तयारी तथा तालिम कार्यक्रम	गोटा	सबै	२०८१/८२	१	२,०००	स्थानीय वातावरण संरक्षण विधि Environment Management Plan (EMP) तयारी तथा तालिम कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
३.३	पालिका स्तरीय वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धि क्षमता विकास तालिम	जना	सबै	२०८१/८२	५०	१,०००	पालिका स्तरीय वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धि क्षमता विकास तालिम सम्पन्न हुनेछ
३.४	पालिका स्तरीय वातावरणीय मापदण्ड सम्बन्धि तालिम	जना	सबै	२०८१/८२	५०	१,०००	पालिका स्तरीय वातावरणीय मापदण्ड सम्बन्धि तालिम सम्पन्न हुनेछ

मध्यमकालीन खर्च संरचना

३.५	स्थानीय तहका विद्यालयहरुमा वातावरण शिक्षा तथा प्रचारप्रसारका लागि सहजीकरण कार्यक्रम	पटक	सबै	२०८२/८३	१	४००	स्थानीय तहका विद्यालयहरुमा वातावरण शिक्षा तथा प्रचारप्रसारका लागि सहजीकरण कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
३.६	नदिको स्वच्छता कायम र हरियाली विस्तार	गोटा	सबै	२०८३/८४	१	९००	नदिको स्वच्छता कायम र नदिको दायाँ र बायाँ हरियाली विस्तार सम्पन्न हुनेछ
३.७	प्लास्टिकजन्य वस्तुको उपयोगमा न्यूनीकरणक लागि सचेतनामुलक कायक्रम	पटक	सबै	२०८३/८४	१	१५०	प्लास्टिकजन्य वस्तुको उपयोगमा न्यूनीकरणक लागि सचेतनामुलक कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
३.८	घरयेसी फोहोर तथा जैविक फोहोरलाई मलमा रुपान्तरण बिधि सम्बन्धि तालिम	जना	सबै	२०८३/८४	३०	४५०	घरयेसी फोहोर तथा जैविक फोहोरलाई मलमा रुपान्तरण बिधि सम्बन्धि तालिम सम्पन्न हुनेछ
३.९	ध्वनी तथा वायु प्रदुषण नियन्त्रणका लागि मापदण्ड तथा कार्यविधि निर्माण र अनुगमन	पटक	सबै	सालबसालि	३	१,५००	ध्वनी तथा वायु प्रदुषण नियन्त्रणका लागि मापदण्ड तथा कार्यविधि निर्माण र अनुगमन सम्पन्न हुनेछ
३.१०	फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्र निर्धारण गरि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण र प्रदुषण अनुगमन तथा नियन्त्रण	गोटा	सबै	२०८२/८३	१	१,१००	फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्र (Dumping Site) निर्धारण गरि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण र प्रदुषण अनुगमन तथा नियन्त्रण सम्पन्न हुनेछ
३.११	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धि जनचेतना मुलक कार्यक्रम(वार्षिक)	पटक	सबै	सालबसालि	३	४५०	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धि जनचेतना मुलक कार्यक्रम संचालन भएको हुने

६.३.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

योजनामा समेटिएका वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरू सुचारु रुपमा सञ्चालन हुनेछ। फोहोरमैला व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाबासीहरूको सहभागिता र सहकार्य हुनेछ।

६.४ विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता

६.४.१ पृष्ठभूमि

संसारमै प्राकृतिक प्रकोपहरूको कारण विपद्हरु आइलाग्ने र मानवीय कारणले जलवायूमा नकारात्मक परिवर्तनहरू आउने क्रम जारी रहेको छ । यस्तो परिस्थितिबाट यस गाउँपालिका पनि अछुतो छैन । यस गाउँपालिकाको उत्तर भेगका वडाहरूमा भिरालो जमीन भएको हुँदा भूक्षय र पहिरोबाट विपद् जोखिम आइरहने गर्दछ। त्यस्तै खोला तथा नदिहरुको किनारमा रहेका खेतीयोग्य जमीन र मानवीय बसोबासलाई ती खोलाहरूमा

आउने बाढीले जमीन कटान गरेर र पुरेर विपद् सिर्जना हुने र क्षती हुने गर्दछ। त्यस्तै समय समयमा आउने भूकम्पले पनि निजी तथा सार्वजनिक संरचनाहरू भत्काउने विद्युत, सञ्चार र सडक यातायात अवरुद्ध गर्ने जस्ता विपद्का जोखिमहरू ल्याइरहन्छ।

वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनको क्षेत्रमा पनि सरकार र नागरिकहरू सचेत हुनु जरुरी छ। आजको बढ्दो र अव्यवस्थित बजार तथा ग्रामीण क्षेत्रमा परम्परागत र असुरक्षित आवास सजावट, पेट्रोलियम पदार्थबाट चल्ने सवारीको बढ्दो चाप, धुले सडकहरूको सघनता र अन्य मानवीय क्रियाकलापहरूले वातावरण तथा जलवायुमा प्रदूषण बढेको छ। प्राकृतिक विपत्ति र वातावरण/जलवायु प्रदुषणलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि गाउँपालिकाले योजनाबद्ध कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ।

६.४.२ समस्या तथा चुनौती

विपद् व्यवस्थापन र जलवायु उत्थानशिलता क्षेत्रमा केही समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन्। विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रमा विपद् जोखिम क्षेत्रको नक्साङ्कन नहुनु, विपद् व्यवस्थापन दीर्घकालीन रणनीति तर्जुमा र लागू नहुनु, विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना र सञ्चालन नहुनु, विपद् पूर्वतयारी नहुनु र विपद् व्यवस्थापनका लागि तालिमप्राप्त जनशक्तिको कमी हुनु जस्ता समस्याहरू रहेका छन्। सीमित जनशक्ति भएको हुँदा गाउँपालिकामा विपद् व्यवस्थापन प्रणाली तयार गर्न र कार्यान्वयन गर्न चुनौतीको रुपमा रहेको छ। सम्भावित जोखिमहरूको नक्साङ्कन गर्ने कार्य नभएकोले विपद् व्यवस्थापनका लागि पूर्वतयारी कार्यमा कठिनाई भएको छ।

यस्तै जलवायु उत्थानशिलताको क्षेत्रमा नागरिकहरूको सचेतनामा कमी, बढ्दो र अव्यवस्थित सहरीकरण, असुरक्षित बसोबास र आवास सजावट, फोहोरमैलाको उचित व्यवस्था नहुनु, सवारी साधनको चाप र धुवाँ धुलोको उत्पादन जस्ता समस्याहरू रहेका छन्। यसर्थ गाउँपालिकाले जलवायु उत्थानशिलताको क्षेत्रमा कार्य गर्न नियन्त्रण बाहिरका विषयवस्तुहरूले चुनौती सिर्जना गरेको छ। भौगोलिक योजना सहितको वस्ती विकासलाई कार्यान्वयन गर्न, बजार र बस्तीका सबै घरधुरीहरूलाई सुरक्षित आवास सजावटमा परिवर्तन गर्नु फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन र उपयोग गर्नु सवारी साधन उत्पन्न हुने धुवाँ र धुलो नियन्त्रण गर्नु मुख्य चुनौतीहरू हुन्।

६.४.३ सोच

विपद् व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन अभियान, गाउँपालिकाबासीको सुरक्षित जीवन।

६.४.४ उद्देश्य

क) गाउँपालिका र गाउँपालिकाबासीहरूलाई विपद् तथा महामारी न्यूनीकरणमा सक्षमता विकास गर्नु,

ख) गाउँपालिकाबासीलाई वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन सम्बन्धमा सचेत र क्रियाशील बनाउने।

६.४.५ रणनीति

क) गाउँपालिका र गाउँपालिकाबासीहरूलाई विपद् तथा महामारी न्यूनीकरण क्षेत्रमा सचेत र सक्षम बनाउने,

ख) गाउँपालिकाबासीलाई वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन सम्बन्धमा सचेत र क्रियाशील बनाउने,

६.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ७२: विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	वातावरण संरक्षण तथा जलवायु अनुकुलन योजना कार्यान्वयन	भएको/ नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको
४	विपद् व्यवस्थापनको नीति तथा कानुन लागू	भएको/ नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको
२	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना र सञ्चालन	भएको/ नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको
३	विपद् प्रतिकार्य तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या	-	-	८०	१२०	१६०
४	विपद् जोखिम व्यवस्थापन स्वयंसेवक	सङ्ख्या	-	-	८०	१२०	१६०

५	आपतकालिन आश्रय स्थल	सङ्ख्या	-	-	६	९	१२
	प्रतिफल						
१	विपद् व्यवस्थापनमा तालिम/अनुशिक्षण प्राप्त व्यक्तिहरू	सङ्ख्या	-	-	८०	१२०	१६०
२	वडा स्तरीर विपद् व्यवस्थापन समिति गठन	सङ्ख्या	-	-	४	६	८
३	आगालागि विरुद्ध पोखरी निर्माण	सङ्ख्या	-	-	२	३	३.५
४	विषादि न्यूनीकरण तालिम प्राप्त कृषक	सङ्ख्या	-	-	८०	१२०	१६०
५	जलवायु अनुकुलन र उत्थानशिलता सम्बन्धी तालिम प्राप्त व्यक्तिहरू	सङ्ख्या	-	-	४०	६०	८०
६	पानी पूनर्जिविकरण पोखरी निर्माण	सङ्ख्या	-	-	३	५	६
७	सुरक्षित आवास सम्बन्धी तालिम प्राप्त व्यक्तिहरू	सङ्ख्या	-	-	८०	१२०	१६०
८	वातावरण संरक्षण तथा जलवायु उत्थानशिलता सूचना शिक्षा सञ्चार कार्यक्रम	सङ्ख्या	-	-	२	३	४

६.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ७४: विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता कार्यक्रम आयोजनाको विवरण

क्र.स.	कार्यक्रमआयोजना/	एकाइ	वडा	अवधि सुरु र समाप्ति	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रू हजारमा	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
४.०	**विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशिलता**					१६,१५०	
४.१	सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रमा विपद जोखिम कार्यक्रमका लागि आवश्यक औजारको ब्यवस्थापन	गोटा	सबै	सालबसालि	३	१८००	सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रमा विपद जोखिम कार्यक्रमका लागि आवश्यक औजारको ब्यवस्थापन अभियान सुचारु हुनेछ
४.२	एकद्दार संकट व्यवस्थापनका लागि साँझेदारी	गोटा	सबै	२०८३८४/	१	३००	एकद्दार संकट व्यवस्थापनका लागि साँझेदारी संचालन
४.३	दमकल तथा पालिका प्रहरी खर्च व्यवस्थापन	गोटा	सबै	सालबसालि	३	२७००	दमकल तथा पालिका प्रहरी खर्च व्यवस्थापन सम्पन्न हुनेछ

मध्यमकालीन खर्च संरचना

४.४	विपदका लागि युवा स्वयम्सेवक तयारी र परिचालन	गोटा	सबै	सालबसालि	३	६००	विपदका लागि युवा स्वयम्सेवक तयारी र परिचालन कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछन
४.५	प्रकोप व्यवस्थापन कोष	गोटा	सबै	सालबसालि	३	१५००	प्रकोप व्यवस्थापन कोष सहयोग सम्पन्न हुनेछ
४.६	विपद प्रतिकार्य तालिम	पटक	सबै	सालबसालि	३	४५०	विपद प्रतिकार्य तालिम सम्पन्न हुने र संचालनमा आउने I
४.७	आपतकालीन आश्रय स्थलहरु तोकी संरक्षण	गोटा	सबै	सालबसालि	१	१८००	आपतकालीन आश्रय स्थलहरु तोकी संरक्षण कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
४.८	वार्ड स्तरीय विपद व्यवस्थापन समिति गठन र परिचालन	गोटा	सबै	सालबसालि	३	७५०	वार्ड स्तरीय विपद व्यवस्थापन समिति गठन र परिचालन सम्पन्न भई संचालन हुनेछ
४.९	सबै वार्डमा आगो नियन्त्रण उपकरण व्यवस्थापन	गोटा	सबै	सालबसालि	६	९००	सबै वार्डमा आगो नियन्त्रण उपकरण व्यवस्थापन निरन्तरता हुनेछ
४.१०	जङ्गली आगो नियन्त्रणको सचेतना मुलक कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	६०	६००	जङ्गली आगो नियन्त्रणको सचेतना मुलक कार्यक्रम विस्तार हुनेछ
४.११	अति जोखिमयुक्त स्थान अध्ययन गरि अर्ली वार्निंग सिस्टम स्थापना	गोटा	सबै	सालबसालि	९	१३५०	अति जोखिमयुक्त स्थान अध्ययन गरि अर्ली वार्निंग सिस्टम स्थापना जडान तथा सञ्चालन हुनेछ
४.१२	जोखिमयुक्त वस्तीहरुको पहिचान तथा विकल्पको अनुसन्धान	गोटा	सबै	२०८१८२/	१	१०००	जोखिमयुक्त वस्तीहरुको पहिचान तथा विकल्पको अनुसन्धान निर्माण कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
४.१३	समुदायको प्रकोपको सामना गर्न सक्ने र पुन आफ्नो पुर्वावस्थामा फर्कनुलाई क्षमता विकास कार्यक्रम	जना	सबै	सालबसालि	६०	६००	समुदायको प्रकोपको सामनाको तालिम कार्यक्रम सम्पन्न हुनेछ
४.१४	जलवायु परिवर्तन अनुकुल हुने खालको पूर्वाधार विकास उत्प्रेरणा कार्यक्रम	गोटा	सबै	सालबसालि	३	१२००	जलवायु परिवर्तन अनुकुल हुने खालको पूर्वाधार विकास उत्प्रेरणा कार्यक्रम संचालन
४.१५	जलवायु मैत्री खेति प्रणालीको विकास सम्बन्धि तालिम	जना	सबै	सालबसालि	६०	६००	जलवायु मैत्री खेति प्रणालीको विकास सम्बन्धि तालिम संचालन

६.४.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशिलताका कार्यक्रमहरूका लागि अनुमान गरिएको बजेट सहजरुपमा निकासा भएको हुने र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने अनुमान गरिएको छ। विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशिलताका कार्यक्रमहरूमा सरोकारवालाको सहभागिता हुने अनुमान गरिएको छ।

परिच्छेद – ७

संस्थागत सुशासन तथा व्यवस्थापन

७.१ कानून, न्याय तथा सुशासन

७.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ५७, उपधारा (४) मा स्थानीय तहको एकल अधिकार सम्बन्धमा व्यवस्था गरिएको छ। संविधानको अनुसूची ८ मा सोही बमोजिमको स्थानीय तहको एकल अधिकार सूची र अनुसूची ९ मा संघ प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको सूची दिइएको छ। स्थानीय तहहरूले यही अनुसूचीमा व्यवस्था गरिएका अधिकार सूचीहरूभित्र रही सार्वजनिक जिम्मेवारी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ। यही अनुसूचीका काम कर्तव्य र अधिकारहरूलाई कार्यान्वयन गर्न स्थानीय नीति रणनीति कानुन, कार्यविधि र मापदण्डहरू तर्जुमा गरी लागू गर्नुपर्ने हुन्छ। यसै अन्तर्गत यस गाउँपालिकाले कानुन न्याय तथा सुशासनको क्षेत्रमा रहेका समस्या र चुनौतीहरूको लेखाजोखा गरी आगामी आर्थिक वर्षहरूमा गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान गरी यहाँ समावेश गरिएको छ।

७.१.२ समस्या तथा चुनौती

यस योजना तर्जुमाको क्रममा कानुन, न्याय तथा सुशासन क्षेत्रमा रहेका समस्या र चुनौतीहरूको पहिचान गरिएको छ। संविधानले दिएको अधिकार सूचीका सबै अधिकार उपयोगका लागि कानुनहरू निर्माण तथा लागू नहुनु, हाल कार्यान्वयनमा रहेका कानुनहरूको प्रभावकारिता मूल्यांकन तथा सुधार कार्य नहुनु, सामाजिक उत्तरदायित्व प्रवर्द्धन सम्बन्धी स्थानीय कार्यविधि लागू नहुनु प्रमुख समस्याको रुपमा रहेका छन्। त्यस्तै सीमित जनशक्तिबाट गाउँपालिकाका कार्य सञ्चालन गर्नु परेकोले सबै क्षेत्रका कानुन, कार्यविधि र सुशासनका क्रियाकलापहरू सम्पादन गर्ने कार्य मुख्य चुनौतीको रुपमा रहेको छ।

७.१.३ सोच

स्थानीय नीति तथा ऐनमा पूर्णता, सुशासन सहितको गाउँपालिका।

७.१.४ उद्देश्य

क) स्थानीयस्तरका ऐन कानुनहरूको तर्जुमा गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु,
ख) गाउँपालिकामा विधिको शासन प्रवर्द्धन गर्नु ।

७.१.५ रणनीति

क) गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्रभित्रका ऐन कानुनहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने,
ख) प्रशासनिक सेवा प्रवाहमा विधिको शासन, निश्पक्षता, पारदर्शिता र जवाफदेहिता प्रवर्द्धन गर्ने ।

७.१.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ७५: संस्थागत सुशासन तथा व्यवस्थापन विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	स्थानीय ऐन तथा कार्यविधि लागू	प्रतिशत	-	-	४५	५५	६०
२	यथार्थ पूजिगत खर्च	प्रतिशत	-	-	५०	६०	७०
३	बेरुजुको प्रबृत्ति	प्रतिशत	-	-	८	६	४
४	सेवामा सन्तुष्ट नागरिक	प्रतिशत	-	-	६०	६५	७०
५	भ्रष्टचार गरेको सम्बन्धमा परेका मुद्दा	सङ्ख्या	-	-	०	०	०
६	भ्रष्टचार गरेको सम्बन्धमा परेका मुद्दाको किनारा	प्रतिशत	-	-	१००	१००	१००
	प्रतिफल						
१	भ्रष्टचार सुन्य सहनशिलता कार्यक्रम कार्यान्वयन	भएको/नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको
२	योजना तथा खर्च सार्वजनिक गर्ने कार्य	भएको/नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको	भएको
३	सार्वजनिक परीक्षण	भएको/नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको	भएको
४	सामाजिक परीक्षण	भएको/नभएको	-	-	भएको	भएको	भएको
५	सार्वजनिक सुनुवाई	भएको/नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको	भएको
६	कानुनको प्रभावकारिता मूल्यांकन	सङ्ख्या	-	-	१०	१५	२०

७	बेरुजु अध्ययन, अनुसन्धान (वार्षिक)	भएको/नभएको	-	-	२	३	४
८	कुल खर्चमा बेरुजुको अंक	प्रतिशत	-	-	१५	१०	५
९	व्यवस्थापन परीक्षण (LISA) को प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	-	-	७०	७५	८०
१०	वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्यांकनको प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	-	-	६०	७०	८०
११	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण	भएको/नभएको	-	-	भएको	भएको	भएको
१२	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	-	-	६०	७०	८०
१३	अनलाइन सेवा प्रवाहको प्रकार	सङ्ख्या	-	-	४	५	६
१४	गाउँपालिकाको प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन	भएको/नभएको	-	-	भएको	भएको	भएको

७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

तालिका ७६: संस्थागत सुशासन तथा व्यवस्थापन स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	**विनियोजन तथा प्रक्षेपण**				**बजेटको स्रोत**		
	जम्मा	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक आय	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
२०८१/८२	४,४००	४,४००	०	०	४,४००	०	०
२०८२/८३	४,४००	४,४००	०	०	४,४००	०	०
२०८३/८४	४,७००	४,७००	०	०	४,७००	०	०
जम्मा	१३,५००	१३,५००	०	०	१३,५००	०	०

७.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ७७: संस्थागत सुशासन तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम आयोजनाको विवरण

क्र सं	**क्रियाकलापको नाम**	**अवधि शुरु र समाप्ति**	**इकाई**	**जम्मा लक्ष्य**	**अनुमानित लागत रु (हजार)**	**आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक**

मध्यमकालीन खर्च संरचना

क	स्थानीय नीति तथा कानुनहरू तर्जुमा तथा अनुसन्धान					
१	नीति तथा कानून निर्माण / संसोधन	सालवसाली	गोटा	३०	१,५००	कम्तीमा ३० वटा नीति तथा कानुन निर्माण भएको हुनेछ।
२	नीति तथा कानून अभिमूखिकरण	सालवसाली	गोटा	३	१,५००	कम्तीमा ३ वटा नीति तथा कानुन अभिमूखीकरण कार्यक्रम भई ३०० जना लाभान्वित भएको हुनेछ।
२	स्थानीय कानुनहरूको प्रभावकारिता मूल्यांकन	सालवसाली	गोटा	३	१,५००	स्थानीय कानुनको प्रभावकारीता मूल्यांकन ३ वटा भएको हुनेछ।
	जम्मा			३६	४५००	
ख	कानुन तथा न्याय व्यवस्थापन					
१	ईजलासको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन	सालवसाली	गोटा	३	१,५००	इजलास स्थापना र सञ्चालन भएको हुनेछ।
२	वडा मेलमिलाप केन्द्र सञ्चालन	सालवसाली	गोटा	३	१,९००	सबै वडामा मेलमिलाप केन्द्र सञ्चालन भएको हुनेछ।
३	न्यायिक समिति बैठक	सालवसाली	गोटा	३	६००	कम्तीमा ३६ वटा न्यायिक समिति बैठक भएको हुनेछ।
४	मेलमिलापकर्ता क्षमता विकास तालिम	सालवसाली	गोटा	३	९००	मेलमिलापकर्ताहरूको पेशागत क्षमता विकास भएको हुनेछ।
५	विवाद निरुपण खर्च	सालवसाली	गोटा	३	३००	गाउँपालिकाका अधिकांश विवादहरू निरुपण भएको हुनेछ।
६	मनोविमर्श कार्यक्रम	सालवसाली	गोटा	३	६००	मनोविमर्श कार्यक्रमबाट कम्तीमा १०० जना लाभान्वित भएको हुनेछ।
७	हिंसा पीडितलाई सहयोग कार्यक्रम	सालवसाली	गोटा	३	१,५००	कम्तीमा १०० जना हिंसापिडीतहरूलाई सहयोग भएको हुनेछ।
८	न्यायिक समितिसँग सम्बन्धीत अन्य कार्यक्रम	सालवसाली	गोटा	३	१,२००	न्यायिक समितिको कार्यालय व्यवस्थापन सुधार भएको हुनेछ।
	जम्मा			२४	८५००	
ग	जवाफदेहिता तथा पारदर्शिता प्रवर्द्धन					
१	सार्वजनिक सुनुवाई	सालवसाली	गोटा	९	९००	जम्मा ९ वटा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम सम्पन्न भएको हुनेछ।

२	सामाजिक परीक्षण	सालवसाली	गोटा	३	१,५००	जम्मा ३ वटा सामाजिक परीक्षण कार्यक्रम सम्पन्न भएको हुनेछ।
३	संस्थागत स्वमूल्यांकन	सालवसाली	गोटा	३	१,५००	जम्मा ३ वटा संस्थागत स्वमूल्यांकनमा सहजीकरण भएको हुनेछ।
४	लैससास परीक्षण (GESI Audit)	सालवसाली	गोटा	३	१,५००	जम्मा तीनवटा लैससास परीक्षण भएको हुनेछ।
५	नागरिक सन्तुष्टि अध्ययन	सालवसाली	गोटा	३	१,५००	जम्मा तीनवटा नागरिक सन्तुष्टि अध्ययन भएको हुनेछ।
६	सञ्चार माध्यमसँग गाउँपालिका	सालवसाली	गोटा	३	१,१००	गाउँपालिकाले पार्दर्शिताका लागि सञ्चार माध्यमसँग नियमितरुपमा साझेदारी भएको हुनेछ।
७	नपा प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन	सालवसाली	गोटा	३	१,०००	जम्मा तीनवटा गाउँपालिकाको वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशित भएको हुनेछ।
	जम्मा			२७	९०००	
	कुल जम्मा			६३	१३५००	

७.१.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

गाउँपालिकाको कानुन न्याय र सुशासनका क्षेत्रमा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूका लागि विनियोजन गरिएका बजेटको सहज प्राप्ति हुने र यी कार्यक्रम प्रभावकारी कार्यान्वयन हुने अनुमान गरिएको छ। गाउँपालिकाले तर्जुमा गरेका कानुन, नीति, रणनीतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा पदाधिकारी र कर्मचारीहरूको सक्रियता रहने अनुमान गरिएको छ।

७.२ संगठनात्मक विकास

७.२.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको समग्र कार्य सम्पादनमा प्रभावकारिता कायम गर्दै निर्दिष्ट उद्देश्य र सूचकहरूको प्राप्तिका लागि सशक्त सँगठन र मानव संसाधन तयार हुनु अपरिहार्य छ। यसर्थ, यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या र चुनौतीहरूको विश्लेषण गरी कार्यक्रमहरू पहिचान गरिएको छ। सँगठनभित्र नेतृत्व तथा क्षमता विकास, आवधिक विकास योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना, व्यवस्थापन अनुसन्धान, व्यवस्थापन सूचना प्रणाली र प्रविधि विकासमा भएका प्रगतिहरूको समीक्षा गरी आवश्यकता पहिचान गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ। यस गाउँपालिकाको हकमा पनि

मध्यमकालीन खर्च संरचना

यसको सँगठनात्मक विकासमा अपेक्षाकृत सुधार गरी गाउँपालिकाबासीहरूलाई गरिने सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता ल्याउने वा नतिजामुखी बनाउनु पर्ने आजको आवश्यकता हो । साथै गाउँपालिकाभित्रका नागरिक/सामुदायिक सँगठनहरूलाई पनि स्थानीय सरकारको सहयोगी बनाउन जरुरी छ । सिद्धान्ततः स्थानीय सरकारले निजी क्षेत्र र नागरिक समाजसँगको सहकार्यमा सबै किसिमका विकास तथा प्रशासनका गतिविधिहरू कार्यान्वयन गर्दा नागरिकहरूको सुशासन प्रतिको अपेक्षा पुरा गर्न सहज हुने गर्दछ ।

७.२.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकाको सँगठन र मानव संसाधन क्षेत्रमा केही समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन् । स्थानीय सरकार संचालनका लागि गाउँपालिकाको अनुभवमा कमी रहनु, सँगठन विकासका लागि प्राविधिक सीपयुक्त कर्मचारीहरू सीमित सङ्ख्यामा रहनु,जन प्रतिनिधि र कर्मचारीहरूमा सँगठनात्मक विकासको अवधारणा विकास भैनसक्नु, नागरिक/सामुदायिक संस्था/समुहहरूको स्थानीय शासन प्रक्रियामा अर्थपूर्ण सहभागिताका लागि क्षमता विकास भई नसक्नु र सेवा प्रवाहमा प्रविधि प्रयोगको वृद्धि अपेक्षा गरिएको स्तरमा विकास भैनसक्नु आदि समस्याका रुपमा रहेका छन् । यसर्थ योजना आयोजना र सेवा प्रवाहमा गुणस्तर कायम गर्नु, समयमा कार्य सम्पादन गर्नु, रणनीतिक तथा आवधिक योजनाहरूको अधिकतम् कार्यान्वयन गर्नु, नागरिक/सामुदायिक संस्था/समुहहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता र जिम्मेवार बनाउनु आदि मुख्य चुनौतीका रुपमा रहेका छन् ।

७.२.३ सोच

गाउँपालिकाको उत्कृष्ट सँगठनात्मक विकास, सुशासन सहितको समृद्धिको निकास ।

७.२.४ उद्देश्य

क) गाउँपालिकाको आन्तरिक व्यवस्थापन प्रणालीलाई समय सापेक्ष सुधार गर्नु,

ख) सरोकारवाला संस्था निकायको क्षमता विकास र साझेदारी गर्नु ।

७.२.५ रणनीति

क) गाउँपालिकाको आन्तरिक व्यवस्थापन प्रणालीलाई सुधार तथा स्तरोन्नति गर्ने,

ख) नागरिक/सामुदायिक संस्था/समुह र सरोकारवाला संस्था निकायको सँगठनात्मक क्षमता अभिबृद्ध गराई स्थानीय शासन प्रक्रियामा साझेदारी गर्ने ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

७.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ७८: सँगठनात्मक विकास तथा मानव संशाधन विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	आयोजना बैंक उपयोग	भएको/नभएको	नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको
२	क्षमता विकास योजना लागू	भएको/नभएको	नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको
३	आवधिक गाउँपालिका विकास कार्यान्वयन	भएको/नभएको	नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको
४	मध्यमकालिन खर्च संरचना कार्यान्वयन	भएको/नभएको	नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको
	प्रतिफल						
१	आयोजना बैंक निर्माण	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
२	क्षमता विकास योजना निर्माण	सङ्ख्या	-	-	०	०	१
३	आवधिक गाउँपालिका विकास योजना	सङ्ख्या	-	१	०	०	०
४	मध्यमकालिन खर्च संरचना निर्माण	सङ्ख्या	-	१	०	०	१
५	सँगठन तथा व्यवस्थापन (O&M) अध्ययन	सङ्ख्या	-	-	१	०	०
६	शाखागत कार्यसम्पादन परीक्षण	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
७	सँगठन तथा व्यवस्थापन अनुसन्धान तथा विकास	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
८	अन्तर स्थानीय तह अनुभव साटासाट कार्यशाला	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
९	सूचना प्रविधि सामाग्री स्तरोन्नति	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
११	क्षमता विकास तालिममा सहभागी टोल विकास संस्था	सङ्ख्या	-	-	९	९	९
१२	क्षमता विकास तालिममा सहभागी आमा समुह	सङ्ख्या	-	-	९	९	९

मध्यमकालीन खर्च संरचना

१३	क्षमता विकास तालिममा सहभागी नागरिक सञ्जालहरू	सङ्ख्या	-	-	१	१	१

७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

तालिका ७९: सँगठनात्मक विकास तथा मानव संशाधन स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	**विनियोजन तथा प्रक्षेपण**				**बजेटको स्रोत**		
	जम्मा	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक आय	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
२०८१/८२	६,७००	६,२००	५००	०	६,२००	५००	०
२०८२/८३	७,६००	७,१००	५००	०	७,१००	५००	०
२०८३/८४	७,६००	७,१००	५००	०	७,१००	५००	०
जम्मा	२१,९००	२०,४००	१,५००	०	२०,४००	१,५००	०

७.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ८०: सँगठनात्मक विकास तथा मानव संशाधन कार्यक्रम आयोजनाको विवरण

क्र सं	**क्रियाकलापको नाम**	**अवधि शुरु र समाप्ति**	**इकाई**	**जम्मा लक्ष्य**	**अनुमानित लागत रु (हजार)**	**आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक**
क	आन्तरिक व्यवस्थापन क्षमता विकास					
१	मध्यमकालिन खर्च संरचना	सालबसाली	गोटा	३	१,५००	हरेक वर्ष मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा भएको हुनेछ।
२	कार्यालय अटोमेशन	सालबसाली	गोटा	३	१,५००	कार्यालय अटोमेशन जडान र सञ्चालन भएको हुनेछ।
३	गाउँपालिका प्रहरी प्रोत्साहन	सालबसाली	गोटा	३	१,७००	गाउँपालिका प्रहरीहरूका लागि प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ।
४	ट्राफिक/यातायात व्यवस्थापन	सालबसाली	गोटा	३	१,५००	गाउँपालिका क्षेत्रमा ट्राफिक व्यवस्थापन सुचारु भएको हुनेछ।
५	सार्वजनिक सम्पर्क नं भएको स्टिकर प्रकाशन	सालबसाली	गोटा	३	१,४००	सबै वडाका लागि सार्वजनिक सम्पर्क नं भएको स्टिकर छपाइ गरी वितरण भएको हुनेछ।
७	सँगठन तथा व्यवस्थापन (O&M) अध्ययन	२०८२/८३	गोटा	१	५००	गाउँपालिकाको सँगठन तथा व्यवस्थापन अध्ययन भई कार्यान्वयन भएको हुनेछ।

८	शाखागत कार्यसम्पादन परीक्षण	सालबसाली	गोटा	३	१,३००	वार्षिक रुपमा शाखागत कार्यसम्पादन परीक्षण भएको हुनेछ।
९	सँगठन तथा व्यवस्थापन अनुसन्धान तथा विकास	२०८१/८२	गोटा	१	५००	सँगठन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धमा अनुसन्धान भएको हुनेछ।
१०	अन्तर स्थानीय तह अनुभव साटासाट कार्यशाला	सालबसाली	गोटा	३	४००	अन्तरस्थानीय तह अनुभव साटासाट भएको हुनेछ।
११	सूचना प्रविधि सामाग्री स्तरोन्नति	सालबसाली	गोटा	३	१,५००	गाउँपालिकाको कार्यालयमा सूचना प्रविधि सामाग्री थप गरी अद्यावधिक भएको हुनेछ।
१२	संस्थागत क्षमता विकासका अन्य कार्यहरू	सालबसाली		२	१,०००	गाउँपालिकाको सेवा प्रवाह क्षमता विकास भएको हुनेछ।
	जम्मा			२८	१२,८००	
ख	सरोकारवाला संस्था निकायसँग क्षमता विकास र साझेदारी					
१	उपभोक्ता समितिलाई अभिमुखीकरण	सालबसाली	गोटा	३	१,५००	सबै उपभोक्ता समितिहरूले परियोजना सञ्चालन विधि बारेमा जानकारी प्राप्त गरेको हुनेछ।
२	टोल विकास संस्थाको क्षमता विकास	सालबसाली	गोटा	२७	२,७००	सबै टोल विकास संस्थाहरू आफ्नो भूमिका बारेमा जानकार भएको हुनेछ।
३	आमा समूहको क्षमता विकास	सालबसाली	गोटा	२७	२,७००	सबै आमा समूहहरू आफ्नो भूमिका र संस्था सञ्चालन सम्बन्धमा जानकार भएको हुनेछ।
४	नागरिक सञ्जालहरूको क्षमता विकास	सालबसाली	गोटा	८	१,३००	नागरिक सञ्जालहरूले समाजमा आफ्नो भूमिका र दायित्व बारेमा जानकार भएको हुनेछ।
५	सरोकारवाला संस्था/निकायसँग सँगठनात्मक विकासका लागि समन्वय र साझेदारी	सालबसाली	गोटा	३	९००	गाउँपालिकाको सँगठनात्मक विकासका लागि सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय र साझेदारी स्थापना भएको हुनेछ।
	जम्मा			६८	९,१००	
	कुल जम्मा			९६	२१,९००	

७.२.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

गाउँपालिकाको सँगठनात्मक विकासका लागि समावेश गरिएका रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरू यस योजना अवधिभित्र सूचारु सञ्चालन हुने अनुमान गरिएको छ । सँगठनात्मक विकासको कार्यक्रमहरूलाई नतिजामुखी तुल्याउन निर्वाचित पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरू प्रतिवद्ध र समयसीमामा कार्यक्रमहरू सम्पादन गर्न सक्षम हुनेछन् । गाउँपालिकाको सँगठनात्मक विकासका लागि सरोकारवाला र विकास साझेदारहरूले सहकार्य र साझेदारी गर्ने कार्य सफल हुने अनुमान गरिएको छ ।

७.३ स्रोत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन

७.३.१ पृष्ठभूमि

संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहको एकल अधिकार र अनुसूची ९ मा साझा अधिकारहरू विभाजन गरिएका छन् । यी एकल र साझा अधिकारहरूमा तोकिएका स्रोतहरूबाट आय संकलन र उपयोग गर्न सकिने व्यवस्था रहेको छ । यही आर्थिक अधिकार क्षेत्रभित्र गाउँपालिकाले हालसम्म कति व्यवस्थित रुपमा आर्थिक अधिकारलाई उपयोग गरी आयका स्रोतहरूको परिचालन गरेको छ भन्ने बारेमा बिश्लेषण गरी आगामी आर्थिक वर्षहरूका लागि सम्भावित क्षेत्रहरू र सोको उपयोग सम्बन्धमा योजनामा समावेश गरिएको छ ।

त्यस्तै, गाउँपालिकाले स्थानीय नागरिकहरूका लागि आधारभूत पूर्वाधार तथा आर्थिक सामाजिक सशक्तीकरणका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्न विभिन्न योजनाहरू लागू गर्नुपर्ने हुन्छ । यी योजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि योजनाबद्ध गतिविधिहरू सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ । योजना कार्यान्वयनको पनि योजना बनाई सोही अनुसार व्यवस्था गर्नुपर्ने भएकोले आगामी आर्थिक वर्षहरूका लागि योजना व्यवस्थापनका गतिविधिहरू तयार गरिएको छ ।

७.३.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकाका आयका स्रोतहरूको पहिचान र उपयोग गर्ने क्रममा केही समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन् । राजस्वका सम्भावित स्रोतहरूको पहिचान र उपयोगमा कमी, सम्पत्ति करका सबै करदाताहरू करको दायरामा आइनसक्नु, गाउँपालिकामा उत्पादनशिल उद्योगहरूको प्रवर्द्धन नहुनु, नागरिकहरूमा राजस्व सम्बन्धमा सूचना र

मध्यमकालीन खर्च संरचना

ज्ञानमा कमी हुनु, राजस्व शाखाको क्षमता अपेक्षाकृत रुपमा कमजोर हुनु, आर्थिक सामाजिक विकासका आयोजनाहरूको कार्यान्वयन समयमा नहुनु, योजना/आयोजनाहरूका मूल्यांकन प्रभावकारी नहुनु आदि समस्याहरू रहेका छन् । साथसाथै सम्पत्ति कर सबै घरधुरीहरूमा लागू गर्नु, आवासीय प्रयोजनका लागि घर बहालमा दिने घरधनीहरू करको दायरामा ल्याउनु, नदीजन्य पदार्थहरूको निकासीमा नियमन गर्नु र आयोजनाहरू समयमै सम्पन्न गर्नु र गुणस्तर नियन्त्रण गर्नु प्रमुख चुनौतीका रुपमा रहेका छन् ।

७.३.३ सोच

गाउँपालिकाका आर्थिक स्रोतहरूको समुचित उपयोग, गाउँपालिकाबासीको समृद्धिको सुनिश्चितता ।

७.३.४ उद्देश्य

क) आन्तरिक राजस्व प्रणालीको सवलीकरण गर्नु,

ख) योजना/आयोजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु ।

७.३.५ रणनीति

क) आन्तरिक राजस्व प्रणालीको सवलीकरण गरी आन्तरिक आयको दिगो व्यवस्थापन गर्ने ।

ख) योजना/ आयोजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी समयसीमा तथा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने ।

७.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ८१: स्रोत परिचालन विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	औषत वार्षिक आन्तरिक आय	रु (लाख)	-	-	११७२	१२९४	१४१२
२	कार्यक्रम खर्चको प्रगति (वार्षिक)	प्रतिशत	-	-	५०	६०	७०
	प्रतिफल						
१	राजस्व अनुसन्धान तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा	सङ्ख्या	-	-	०	०	१
२	राजस्व शाखाका कर्मचारी क्षमता विकास तालिम	सङ्ख्या	-	-	०	०	१

मध्यमकालीन खर्च संरचना

३	कर राजस्व सम्बन्धी सूचना शिक्षा र सञ्चार कार्यक्रम	सङ्ख्या	-	-	१	१	१
४	राजस्व सफ्टवेयर स्तरोन्नति / अद्यावधिक	सङ्ख्या	-	-	१		१
५	खरिद गुरुयोजना तर्जुमा	सङ्ख्या	-	-	०	०	०
६	योजना अनुगमन तथा मूल्यांकन - आन्तरिक र वाह्य पक्षवाट	पटक	-	-	१	१	१
७	योजना सफ्टवेयर तयारी र अद्यावधिक	सङ्ख्या	-	-	०	०	१
८	आयोजना व्यवस्थापनका गतिविधिहरू (उपभोक्ता समिति तालिम, योजना अनुगमन, सूचना शिक्षा सञ्चार आदि)	सङ्ख्या	-	-	१	१	१

७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

तालिका ८२: स्रोत परिचालन विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				बजेटको स्रोत		
	जम्मा	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक आय	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
२०८१/८२	४,४००	४,४००	०	०	४,४००	०	०
२०८२/८३	४,६५०	४,६५०	०	०	४,६५०	०	०
२०८३/८४	४,९२०	४,९२०	०	०	४,९२०	०	०
जम्मा	१३,९७०	१३,९७०	०	०	१३,९७०	०	०

७.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ८३: स्रोत परिचालन कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	अवधि शुरु र समाप्ति	इकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
क	आन्तरिक राजस्व सवलीकरण					
१	राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन परीक्षण	सालबसाली	गोटा	३	६००	राजस्व सुधार कार्ययोजनाको वार्षिक रुपमा परीक्षण भएको हुनेछ।
२	गाउँपालिकाक्षेत्रका बजार अनुगमन	सालबसाली	गोटा	३	६००	गाउँपालिकाक्षेत्रकाका बजार अनुगमन भएको हुनेछ।

३	व्यवसाय तथ्यांक संकलन र वार्षिक अद्यावधिकरण	सालबसाली	गोटा	३	६००	व्यवसाय तथ्यांक संकलन र सोको वार्षिक रुपमा अद्यावधिक भएको हुनेछ ।
४	राजस्व शाखा सवलीकरण	सालबसाली	गोटा	३	१,५००	राजस्व शाखाहरूको पूर्वाधार र प्रविधि सुधार भएको हुनेछ ।
५	राजस्व शाखाका कर्मचारी क्षमता विकास तालिम	सालबसाली		३	६००	राजस्व शाखाका सबै कर्मचारीहरूमा पेशागत सक्षमता विकास भएको हुनेछ ।
६	कर राजस्व सम्बन्धी सूचना शिक्षा र सञ्चार कार्यक्रम	सालबसाली	गोटा	३	१,०२०	कर तथा गैरकर राजस्व सम्बन्धी सूचना शिक्षा र सञ्चार कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।
७	राजस्व सफ्टवेयर स्तरोन्नति / अद्यावधिक गर्ने	सालबसाली	गोटा	३	६००	राजस्वको अनलाइन सफ्टवेयर अध्यावधिक भएको हुनेछ ।
	जम्मा			२१	५,५२०	
ख	योजना/आयोजना व्यवस्थापन					
१	गाउँपालिका प्रगति समीक्षा गोष्ठी	सालबसाली	गोटा	३	१,१००	वार्षिक रुपमा गाउँपालिकाको प्रगति समीक्षा भएको हुनेछ ।
२	वातावरण प्रभाव मूल्यांकन	सालबसाली	गोटा	३	३,०००	आवश्यकतानुसार वातावरण प्रभाव मूल्यांकन भएको हुनेछ ।
३	जिल्ला समन्वय समितिसँग ल्याब टेस्ट सञ्चालन साझेदारी	सालबसाली	गोटा	३	९००	जिसससँगको समन्वयमा गुणस्तर परीक्षण ल्याव सञ्चालन भएको हुनेछ ।
४	सार्वजनिक सम्पत्तिको तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिकीकरण	सालबसाली	गोटा	३	४५०	गाउँपालिका क्षेत्रका सार्वजनिक सम्पत्तिहरूको तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक भएको हुनेछ ।
५	योजना अनुगमन तथा मूल्यांकन - वाह्य पक्षवाट	सालबसाली	गोटा	३	९००	वार्षिक रुपमा बाह्य पक्षबाट योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन भएको हुनेछ ।
६	योजना सफ्टवेयर तयारी र अद्यावधिकिकरण	सालबसाली	गोटा	३	६००	गाउँपालिकामा योजना सफ्टवेयर सञ्चालन भएको हुनेछ ।
७	आयोजना व्यवस्थापन	सालबसाली	गोटा	३	१,५००	आयोजनाहरूको विस्तृत विवरण सहितको तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक भएको हुनेछ ।
	जम्मा			२१	८,४५०	
	कुल जम्मा			४२	१३,९७०	

७.३.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

गाउँपालिकाका आयका स्रोतहरूको प्रभावकारी परिचालन कार्यमा निर्वाचित पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरू प्रतिवद्ध र उत्साहित रहने अनुमान गरिएको छ। आर्थिक स्रोत परिचालनका लागि तयार गरिएको वार्षिक कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुनेछ। विभिन्न सशर्त कार्यक्रमहरूका लागि आर्थिक स्रोत जुटाउन र उपलब्ध गराउन विकास साझेदारहरू सहकार्य र साझदारीमा संलग्न भएको हुनेछन्।

७.४ मानव संसाधन तथा सेवा प्रवाह

७.४.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको दैनिक सेवा सञ्चालनका लागि मानव संसाधन तथा सेवा प्रवाहको क्षेत्रमा सक्षमता विकास गर्नुपर्ने हुन्छ। सेवाको प्रकृति अनुसारका शाखा तथा उपशाखाहरूको सञ्चालन गर्नका लागि दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने कार्य गाउँपालिकाको आफ्नै जिम्मेवारी हो। निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू पनि स्थानीय शासन पद्दति र सेवा क्षेत्रको बारेमा जानकार हुन जरुरी छ। यसर्थ निर्वाचित जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरू सक्षम तुल्याउनका लागि आवश्यक कार्यक्रमहरू पहिचान गरी यस योजनामा समावेश गरिएको छ।

साथै नागरिकहरूलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने सेवाहरू छिटो छरितो र नतिजामूखी तुल्याउनका लागि सेवा प्रवाह प्रणालीमा पनि सुधार गर्नुपर्ने अपरिहार्यता रहेको छ। हालको अवस्थालाई अवलोकन गर्दा सेवा प्रवाहमा अपेक्षाकृत विकास नभएको कारण समयमै तोकिएका कार्यक्रमहरू सम्पन्न नहुने, सेवाको गुणस्तरमा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू रहेको महसुस भएको हुँदा सुधारका गतिविधिहरू पहिचान गरी योजनामा समावेश गरिएको छ।

७.४.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकाको तथ्यांक प्रणाली व्यवस्थापनमा केही समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन् , जसले उत्कृष्ट तथ्यांक तथा योजना व्यवस्थापनमा प्रभाव पारिरहेका छन्। पदाधिकारी र कर्मचारीमा संस्थागत क्षमतामा कमी, कर्मचारीहरूलाई कामप्रति अभिप्रेरित गर्ने उपायहरूको खोजी र उपयोग नहुनु, गाउँपालिकाको आधारभूत तथ्यांक प्रणाली कमजोर हुनु, सेवा प्रवाहमा प्रवधि र अनलाइन एप्लिकेसनहरू सीमित रुपमा सञ्चालन हुनु, सेवा प्रवाह सुधारका लागि अध्ययन अनुसन्धानका कार्यक्रम सञ्चालन नहुनु, सेवाग्राहीमैत्री वातावरण विकास अपेक्षाकृत स्तरमा नहुनु जस्ता

समस्याहरू रहेका छन् । साथै स्थानीय नीति तथा कानुनहरू प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नु, गाउँपालिकाको उत्तरी भेगका वडाहरूमा दूर्गमताको कारण सेवा प्रवाहमा प्रभाव पर्नु र गरिब तथा असहायका लागि कानुन तथा न्यायको पहुँच कमजोर रहनु जस्ता चुनौतीहरू पनि रहेका छन् ।

७.४.३ सोच

दक्ष र मानव संसाधनको विकास, छिटो छरितो र नतिजामुखी सेवाको निकास ।

७.४.४ उद्देश्य

क) सक्षम मानव संसाधन तयार गर्नु,

ख) सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र नतिजामुखी बनाउनु,

ग) सूचना तथा तथ्यांक प्रणाली अद्यावधिक गर्नु ।

७.४.५ रणनीति

क) गाउँपालिकाका मानव संसाधनको क्षमता विकास र काम प्रति उत्प्रेरित गर्ने,

ख) गाउँपालिकाले प्रवाह गर्ने सेवाको गुणस्तर बढाउने,

ग) शाखागत आधारभूत तथ्यांक व्यवस्थापनलाई अनलाइन एप्लिकेसन मार्फत व्यवस्थित बनाउने ।

७.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

तालिका ८४: मानव संसाधन र सेवा प्रवाह विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	इकाई	आ. व. २०७९/८० यथार्थ	आ. व. २०८०/८१ अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ. व. २०८१/८२	आ. व. २०८२/८३	आ. व. २०८३/८४
	असर						
१	संस्थागत तालिम प्राप्त जनप्रतिनिधि	प्रतिशत	०	५०	१००	१००	१००
२	पेशागत तालिम प्राप्त कर्मचारी	प्रतिशत	५०	६०	१००	१००	१००
	प्रतिफल						
१	क्षमता विकास तालिममा सहभागी कर्मचारी	सङ्ख्या	०	६०	८०	१००	१००

मध्यमकालीन खर्च संरचना

२	कर्मचारीलाई सम्मान पुरस्कार वा अन्य प्रोत्साहन	सङ्ख्या	०	५०	८०	१००	१००
३	सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधि विकास (शाखा र वडा)	सङ्ख्या	०	१	१	१	१
४	शाखागत तथ्यांक व्यवस्थापन अनलाइन एप्लिकेसन विकास र सञ्चालन	सङ्ख्या	०	५	५	५	५
५	गाउँपालिका तथा वडावाट प्रवाह हुने सेवाहरू सम्बन्धी मापदण्ड (Standard Operating Procedure - SOP) लागू	सङ्ख्या	०	१	१	१	१
६	सेवा प्रवाह सम्बन्धमा अनुसन्धान र विकास	सङ्ख्या	०	०	१	१	१

७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

तालिका ८५: मानव संसाधन तथा सेवा प्रवाह विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	विनियोजन तथा प्रक्षेपण				बजेटको स्रोत		
	जम्मा	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक आय	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
२०८१/८२	१०,१००	१०,१००	०	०	१०,१००	०	०
२०८२/८३	१०,७००	१०,७००	०	०	१०,७००	०	०
२०८३/८४	११,४००	११,४००	०	०	११,४००	०	०
जम्मा	३२,२००	३२,२००	०	०	३२,२००	०	०

७.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

तालिका ८६: मानव संसाधन तथा सेवा प्रवाह क्षेत्रका कार्यक्रम/आयोजनाको विवरण

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	अवधि शुरु र समाप्ति	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक
क	मानव संसाधन क्षमता विकास र उत्प्रेरणा					

मध्यमकालीन खर्च संरचना

१	कर्मचारी क्षमता विकास	सालबसाली	गोटा	३	३,०००	सबै कर्मचारीहरूको पेशागत क्षमता विकास भएको हुनेछ।
२	जनप्रतिनिधि क्षमता विकास	सालबसाली	गोटा	३	३,०००	सबै निर्वाचित पदाधिकारीहरूको पेशागत क्षमता विकास भएको हुनेछ।
३	कर्मचारी सम्मान र पुरस्कार	सालबसाली	गोटा	३	१,७००	उत्कृष्ट कर्मचारीहरूलाई सम्मान र पुरस्कार प्रदान गरिएको हुनेछ।
४	सफल अभ्यास अवलोकन भ्रमण	सालबसाली	गोटा	३	१,९००	गाउँपालिकाभित्र र बाहिरका सफल अभ्यासहरूको अवलोकन गरी सिकाइहरू कार्यान्वयन गरिएको हुनेछ।
	जम्मा			१२	९६००	
ख	सेवा प्रवाहमा सुधार					
१	स्थानीय शासन परामर्श सेवा	सालबसाली	गोटा	३	७,५००	गाउँपालिकाको कार्यालय व्यवस्थापन र सेवा प्रवाहमा सुधारका लागि परामर्श सेवा खरिद र कार्यान्वयन भएको हुनेछ।
२	अनुसन्धान र विकास	सालबसाली	गोटा	३	६,०००	स्थानीय शासन सुधारका लागि विभिन्न १० अनुसन्धानहरू भएको हुनेछ।
३	नागरिक सहायता कक्ष सञ्चालन	सालबसाली	गोटा	३	२,६००	नागरिक सहायता कक्ष सञ्चालन भएको हुनेछ।
४	सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधि विकास (शाखा र वडा)	सालबसाली	गोटा	३	३,०००	सबै शाखा र वडाहरूमा सूचना प्रविधि विकास भएको हुनेछ।
५	अनलाईन सेवा प्रवाह तथा तथ्यांक व्यवस्थापन	सालबसाली	गोटा	३	३,०००	सबै शाखा र वडाहरूमा अनलाइन सेवा प्रवाह र तथ्यांक व्यवस्थापन भएको भएको हुनेछ।
६	सेवा प्रवाह आधारभूत मापदण्ड तयारी र अद्यावधिकीकरण	सालबसाली	गोटा	१	५००	सेवा प्रवाह आधारभूत मापदण्ड तयारी र अद्यावधिक भएको हुनेछ।
	जम्मा			१६	२२६००	
	कुल जम्मा			२८	३२२००	

७.४.९ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

मानव संसान तथा सेवा प्रवाह क्षेत्रमा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूका लागि विनियोजन गरिएको बजेट सहज रुपमा प्राप्त हुने र सोको कार्यान्वयन प्रभावकारी हुने अनुमान गरिएको छ। साथै मानव संसाधन र सेवा प्रवाह प्रणालीको विकास कार्यमा सबै जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको सक्रिय सहभागिता रहने समेत अनुमान गरिएको छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना

अनुसूची-१

मध्यमकालीन योजना खाका

मध्यमकालीन खर्च संरचना